

To'on yó'o ká'an sa'á ña ni kee na kúú apóstol

Ni kaa Jesús ña kasaq Espiritu i Ndios koo na xí'ín yó

¹ Ta libro mií noó ña kían ni taai koo noo ní, Teófilo, kían ká'an sa'a ndidaá kúú ña ni kee Jesús, xí'ín ndidaá kúú ña ni daná'a na nda rá mí sa'a, ² ta nda kuu ni kaa na kua'an nó'o ná induú. Tído tá ko ñá'a nana na no'o na, dá ni sa'anda na choon xí'ín ndée Espiritu i Ndios noó ta kúú apóstol, tá'an ra ni kaxi na kane'e to'on na.

³ Tá ni ndi'i ni natakí Jesús, dá ni na'a na mií ná noó ta ñoó. Ta kua'á ña'a ni kee na noo rá, dá ná kandaá ini ra ña takí na. Chi tein uu díko kuu ni na'a na mií noo rá, ta sa daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

⁴ Ta tein ió na xí'ín ta ñoó, dá ni sa'anda na choon noo rá, ta kaá na:

—O sa kánkuei ndó ñoo Jerusalén yó'o. Kandati ndó nda ná kasaq na ni kaa tatái k'i'o na noo ndo, tát'on ni ka'ín xí'ín ndó. ⁵ Miían ndaa kían ña Juan kúú na ni sa dakódo ndúta ñayuu xí'ín takuí. Tído tixi cháá vá kuu, dá kodo ndúta ndo xí'ín Espiritu i Ndios —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni nana Jesús kua'an nó'o ná induú

⁶ Dá ni ndatón ñaá ta ni nditútí ndéi xí'ín ná ñoó, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿á ko'on ní k'i'o ní ña dándaki na ñoo yo, na Israel mií ná viti?

⁷ Dá n̄i kaa Jesús x̄í'ín rá:

—Ko káni ta'an vaan ñ̄a kana'á ndo'ó ndá kuu o ndá oon n̄i ch̄ikaa ini tatá Ndios koo dión, ch̄i iin tó'ón mií vá ná kómí choon kaa ndá oon kooan.

⁸ Tído natiin ndó choon tá ná x̄ino Esp̄iritu īi Ndios dákútí ná n̄ío ndo, dá kankuei ndó k̄i'o ndó kuendá sa'á yú'u noo n̄a ñ̄oo Jerusalén, x̄í'ín ndidaá k̄a ñ̄oo ñ̄ó'o kuendá Judea yó'o, x̄í'ín ndidaá kúu ñ̄oo ñ̄ó'o chí kuendá Samaria, x̄í'ín ndidaá kúu xián nda noo x̄íká cháa k̄a ñ̄ayuú yó'o.

⁹ Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'an Jesús dión, dá n̄i xini t̄aa ñ̄oo ñ̄a konana na kua'an nó'o ná induú. Ta kúu n̄i ndu'u na tein iin viko. Ta kúu n̄i da'i na noo rá.

¹⁰ Ta kúu ndíta ió rá ndé'é rá chí induú noo konana Jesús kua'an nó'o ná. Kúu iin kuitió n̄i sa kuita ūu t̄aa nd̄ixi da'ón kuxí noo ndíta ra ñ̄oo. ¹¹ Dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—Ndo'ó, t̄aa Galilea xaan, ¿ndiva'a ndíta ndo'ó ndé'é ndó chí induú káa? Mií Jesús, n̄a n̄i nana kua'an nó'o induú, tát'on k̄i'o n̄i xini ndo n̄i nana na kua'an nó'o ná induú, k̄i'o dión īi vá koni ndo nandió koo tuku na kii na —kaá ángel ñ̄oo x̄í'ín rá.

D̄i'a n̄i kuu tá n̄i t̄uu iin k̄a t̄aa nakuiin kakuu apóstol noo Judas

¹² Dá n̄i noo t̄aa ñ̄oo yúku naní Olivos, dá n̄i kee na kua'an nó'o ná ñ̄oo Jerusalén, ch̄i yati né'e tá'an x̄í'ín ñ̄oo Jerusalén, ch̄i kíán tát'on k̄i'o sónó ley kuu kaka n̄a Israel kuu n̄ani'i ndé'e ná. ¹³ Dá tá n̄i nasáa n̄a ve'e noo ndéi na ñ̄oo, dá n̄i kaa na n̄i ku'u na ini ve'e kánóo din̄i ve'e ñ̄oo. Ta ñ̄oo kúu noo ió Pedro x̄í'ín Jacobo, x̄í'ín Juan, x̄í'ín Andrés, x̄í'ín Felipe, x̄í'ín Tomás, x̄í'ín Bartolomé, x̄í'ín Mateo, x̄í'ín Jacobo, tá'an r̄a kúu de'e t̄aa naní Alfeo, x̄í'ín

Simón, tá'an ra kúú kuendá ta Zelote, xí'ín Judas, tá'an ra kúú ñani Jacobo. ¹⁴ Ndidaá ta yó'o kúú ra daá kuití náta ka'án xí'ín Ndios, ta ndéi ta'ani dao na ñá'a xí'ín rá, xí'ín María, na kúú naná Jesús, xí'ín ra kúú ñani Jesús.

¹⁵ Ta tein kuú daá ñóó, dá ni nakuín ndichi Pedro me'í na kúú kuendá Jesús ndéi ñóó. Ta kúú ná táto'on iin ciento oko ñayuu. Dá ni kaa Pedro xí'ín ná:

¹⁶ —Ndo'ó, ñani, miían kánian xinkoo noo ka'án tuti iñ Ndios, ña ni ka'án mií Espíritu iñ Ndios xí'ín David tá sa na'á. Chì ni ka'án David sa'á ña kee Judas, tá'an ra ni sa'án ni ñaki'o Jesús noo ndá'a ta né'e choon. ¹⁷ Ta Judas ñóó ni sa kuu iin ta ni sa káa tein ndu'u, ta ni natiin dáó ta'ani ra choon xí'ín ndu'u.

¹⁸ Ta ni xiin ra iin ñó'o xí'ín di'ón ni ki'in ya'i ra sa'á ña kini ni kee ra. Kúú ni kankao díní rá, ta ni ka'andi tji ra, ta kúú ni kankuei ndi'i xiti ra. ¹⁹ Tá ni kandaá ini na ndéi ñoo Jerusalén ña dión ni ndo'o ra, dá ni chinaní ná noñó'o ñóó Acéldama. Ta to'on yó'o kóni kaa Ñó'o Niñ. ²⁰ Dión, dá ni xinkoo to'on ka'án libro Salmos, chì di'a kaáan:

Ná kandoo ndava'a ve'e ra.

Ta ni ko ín ka ná kande inian.

Ta kaá ta'anian:

Ña iin ka va ñayuu natiin choon ni sa ne'e ra.

²¹ Ta viti tein yó yó'o ñó'o dao ta, tá'an ra ni sa xionoo ta'ani xí'ín ndu'u ndidaá tiempo ni sa io sato'o yo Jesús xí'ín ndú, ²² nda kuú ni kasá'á dákodo ndúta Juan ñayuu, ta nda kuú ni xini ndu ni nana Jesús kua'án nó'o ná induú. Sa'á ñóó miían kánian ndu'u iin ra tein ndu'u, dá kanoo dáó rá

xí'ín ndu'u k̄i'o ra kuendá noó ñayuu ña miían ndaa n̄i nataki Jesús —kaá Pedro.

²³ Dá n̄i x̄i'o na uu kuu t̄aa ñó'o tein ñayuu ñoó. Iin r̄a naní José, ta naní ta'ani ra Barsabás, tá'an r̄a ká'an xí'ín ná Justo, ta iin k̄a r̄a naní Matías.

²⁴ Dá n̄i ka'an n̄a xí'ín Ndios, ta kaá n̄a di'a:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúú n̄a ná'á ndi k̄i'o kúú níō iin rá iin ñayuu. Ta viti na'a ní noo ndú'u ndi káa iin t̄aa yó'o n̄i k̄axi mií ní, ²⁵ dá kane'e dáó rá choon xí'ín ndu'u, ta kane'e ra to'on ní kanoo ra, dá ch̄i n̄i tuú vá Judas sa'á kuachi n̄i kee ra. Ta sa kua'an va ra noo kánian ko'on r̄a sa'á ña n̄i kee ra —kaá n̄a.

²⁶ Dá n̄i sadikí n̄a suerte. Ta kúú n̄i kasandaáan ña Matías kánian kakuu apóstol. Dá n̄i ndu'u na tein ndin ux̄i iin k̄a apóstol ñoó.

2

Di'a n̄i kuu tá n̄i nakutí n̄a kúú kuendá Jesús xí'ín Espíritu īi Ndios

¹ Tá n̄i kasandaá víko naní Pentecostés, ndéi túti ndidaá n̄a kúú kuendá Jesús ini iin ve'e. ² Ta kúú iin kuití vá n̄i n̄i'i iin ní kúú ini ve'e noo ndéi na ñoó n̄i kee iin ña'a n̄i kii chí induú, ta kíán táto'on iin tach̄i déen. ³ Dá n̄i kasáa ña ndé'é táto'on ndé'é ño'ó ita. Dá n̄i n̄axinoan din̄i iin rá iin n̄a kúú kuendá Jesús ndéi ñoó. ⁴ Ta kúú ndidaá kúú ná n̄i nakutí xí'ín n̄a kúú Espíritu īi Ndios. Ta kúú n̄i kasá'á iin rá iin na ká'an n̄a dao k̄a yú'u, tá'an ña n̄i ni'í ná noo Espíritu īi Ndios.

⁵ Ta ñoo Jerusalén ñoó ndéi n̄a Israel n̄i kii na ndidaá nación ñó'o ñayuu yó'o, ta ndíta ndaa n̄a xí'ín choon Ndios. ⁶ Tá n̄i seido'o ñayuu yó'o ña n̄i

n̄i'i, dá n̄i nataka n̄a noó ndéi n̄a kúú kuendá Jesús. Ta kúú n̄i naá vá iní n̄a, chi n̄i seídó'o na ña iin rá iin n̄a kúú kuendá Jesús n̄i kasá'á ká'an yú'u iin rá iin ñayuu ñoo. ⁷ Sa'á ñoo n̄i naá vá iní n̄a. Dá n̄i kasá'á ndátó'ón tá'an ná:

—iKueídó'o ndó! ¿Á o duú n̄a Galilea kúú ñayuu ká'an káa? ⁸ Ta, ¿ndiva'a seídó'o yó ká'an n̄a iin rá iin yú'u ña kían n̄i kat̄i'a yó nda n̄i kaki yó? ⁹ Chi tein yó ñó'o ñayuu n̄i kii nación Partia, xí'ín nación Media, xí'ín nación Elam, xí'ín nación Mesopotamia, xí'ín kuendá Judea, xí'ín kuendá Capadocia, xí'ín kuendá Ponto, xí'ín kuendá Asia, ¹⁰ xí'ín kuendá Frigia, xí'ín kuendá Panfilia, xí'ín nación Egipto, xí'ín n̄a ndéi chí kuendá Africa noó ñó'o ñoo xíká cháa ka o duú ñoo Cirene. Ndéi ta'ani n̄a n̄i kii ñoo Roma. Dao ka n̄a kúú n̄a Israel, ta dao ka n̄a n̄i nduu n̄a kándisa to'on kándisa n̄a Israel. ¹¹ Ndéi ta'ani dao ka n̄a n̄i kii nación Creta xí'ín nación Arabia. Tído iin rá iin yó kándaḡ ini ña ká'an n̄a káa, chi ká'an n̄a iin rá iin yú'u ña ká'an miíá sa'á ña ndato n̄i kee Ndios —kaá ñayuu ñoo.

¹² Ta kúú ndidaá vá ná n̄i naá iní. Ta ko ná'á ná ndí kían nakani ini n̄a. Ta ndátó'ón tá'an ná:

—¿Ndí kóni kaa ndidaá kúú ña xiníu kuu víti?

¹³ Ta dao ka ñayuu ñoo n̄i kasá'á kédiki n̄a n̄a kúú kuendá Jesús, ta kaá n̄a:

—Xíni va n̄a káa.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i daná'a Pedro noó ñayuu sa'a Jesús

¹⁴ Dá n̄i nakuín ndichi Pedro xí'ín ndin ux̄i iin ka taḡ n̄i sa x̄ionoo xí'ín Jesús. Ta n̄i'i nda'o n̄i kasá'á ká'an Pedro xí'ín ñayuu kuá'a ñoo:

—Ndo'ó, na Israel, xí'ín ndidaá ka ndo'ó na ndéi ñoo Jerusalén, ko'in kasto'in xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ni kuu yó'o, sa'á ñoo kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó. ¹⁵ Kana'á ndó ña ni iin tó'ón ta'on ñayuu yó'o ko xíni, tát'on k'i'o ká'an ndo'ó nákani ini ndo. Chi ka iin na'a ij vá kíán. ¹⁶ Tído ndidaá ña yó'o kúu, dá xinkoo noo ni ka'an Ndios xí'ín profeta Joel, tá'an na sa kasto'on xí'ín ñayuu ña ni ka'an mií Ndios, chi di'a ni kaa na:

¹⁷ Di'a kaá Ndios: Tein kuu noo ndí'i,
 dá dákoon yu'u Espirituí diní ndidaá kúu ñayuu.
 Dá kíán ndidaá de'e yíi ndo, xí'ín ndidaá de'e di'í
 ndo ka'an xi sa'a ndí kíán vei koo.
 Ta ndidaá takuáchí tákí koni túu xi ña'a ndato
 dána'ij noo xí.

Ta ndidaá na sá'ano saní kee yu'u.

¹⁸ Ta tein kuu dáá ñoo dákoon yu'u Espirituí diní
 ña xí'ín na ña'á kéchóon nooí,
 dá kasá'á ná ka'an na sa'a ndí kíán vei koo.

¹⁹ Ta kee ña'a ndato chí induú,
 ta kee ta'ani yu'u ña ná'ano no'ño'o yó'o,
 chi koo nij, xí'ín ñó'o kéj, ta nakuijn ndichi ño'oma,
²⁰ ta nakuijn naá noo ndíndii,
 ta ndukua'á nij noo yoo.

Dión koo, dá kasandaá kuu sato'o yo Ndios.

Ta kuu yó'o kakuu iin kuu ká'ano,
 iin kuu na'a Ndios choon ká'ano né'e na.

²¹ Ta ndi ndáa mií ñayuu nakoni ña Ndios kúu
 sato'o na, noón kúu na ni'í ña káki na.

Dión kaá tuti ij Ndios.

²² 'Kueídó'o va'a ndo'ó, na Israel, ña ko'in ka'in
 xí'ín ndó. Miían ndaa Jesús, na ñoo Nazaret, ni sa
 kuu iin ña ni na'a ña ni kii na noo Ndios, dá chi sa
 kee na ña ná'ano, xí'ín ña ndato noo ndo'ó ni kee

Ndios. Ta ná'á va'a mií ndó ndí kían nī sa kee na.
²³ Tído nī nakī'o ñáá iin taa noo ndá'a ndo, táto'on
 kī'o nī chikaa ini Ndios koo nda mií sa'a. Dá nī tiin
 ñáá ndo'ó nī sa'an ndo nī sa'ání ñáá ndó ndika cruz
 xí'ín ndá'a ta kini. ²⁴ Tído nī danátaki ñáá Ndios noó
 ña nī ndo'o na nī xi'i na. Chī ña sa'ání ñayuu kō
 kómíán choon sata Jesús, sa'á ñoó kō ní kandeéán
 ka'ání chíchíán na.

²⁵ 'Ta nī ka'an ta'ani rey David sa'a Jesús tá sa
 na'á. Ta di'a nī kaa na:
 Nī xinī ña daá kuití vá ío sato'o yo Ndios xí'ín.
 Ta íin na xoo kuá'a yu'u,
 sa'á ñoó nī iin tó'ón ta'on ña'a o dáyu'ú yu'u.

²⁶ Sa'á ñoó kádij nda'o ini níoi.
 Ta xíta yáa ló'i xí'an kádij inían.
 Ta iin ní kúú yikí koñoi nani'i ndée xí'ín tandéé íní.

²⁷ Chī o dánkoo ta'on ní yu'u noó ñó'o ndii.
 Ta o kóno ta'on mií ní ña natani yikí koño yu'u, na
 kéchóon noo ní.

²⁸ Chī nī na'a ní ichī nooi noo katakij,
 dá kasandaá iin kuu, dá kadii nda'o iní tá ná
 nakuiin noo ní.

Dión nī kaa David.

²⁹ 'Ñani, ká'an ndaaí xí'ín ndó ña nī xi'i tatá
 sá'ano yo David, ta nī nduxi na. Ta kúú nda kuu
 vítinákaa ííó ná yái noó nī nduxi na ñoo yó'o. ³⁰ Tído
 nī sa kuu na iin profeta, ta sa ná'á va'a na ña nī
 xi'o Ndios to'on na ña tein na ve'e mií ná, ñoó kana
 Cristo, na dákaki ñáá, ta kakuu na rey, táto'on nī
 sa kuu David rey noó na ñoo yo. ³¹ Ta sa'á ña
 sa ná'á ná ndí kían kee Ndios, sa'á ñoó nī kaa na
 ña dánátaki Ndios Cristo, na dákaki ñáá, ta nī kaa
 ta'ani na ña o kándoo ta'on ní Cristo noo ñó'o ndii,
 ta ni yikí koño na o nátani ta'an vaan.

32 'Ta dión n̄i kuu, ch̄i miían ndaa kuiti n̄i danátaki Ndios Jesús. Ta ndidaá vá ndu'u kúú n̄a n̄i xini ñ̄a dión n̄i kuu. 33 Dá n̄i n̄achikoo ñ̄aá Ndios xoo kuá'a n̄a. Dá n̄i n̄ak̄i'o tatá Ndios Esp̄iritu īi ná noo Jesús, tát̄o'on k̄i'o n̄i x̄i'o na t̄o'on na ñ̄a k̄ián kee na. Sa'á ñ̄oó n̄i tanda'á Jesús Esp̄iritu īi yó'o n̄i kasáa n̄a noo ndú'u. Sa'á ñ̄oó n̄i xini ndo'ó, ta n̄i seídó'o ndó ñ̄a ká'an ndu'u iin rá iin yú'u, tá'an ñ̄a ká'an iin rá iin mií ndó.

34 'Ta o duú David kúú n̄a n̄i nana ko'on induú koo na xoo kuá'a Ndios, ch̄i mií ná kúú n̄a n̄i ka'an di'a:

Di'a n̄i kaa sato'o yo Ndios x̄i'ín sato'i:

“Nakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

35 nda ná nataán ndí'ii t̄aa xini u'u ñ̄aá t̄ixi sa'on.”

Dá n̄i kaa ta'ani Pedro:

36 —Miían kánian kana'á ndidaá kúú ndo'ó, n̄a Israel, ñ̄a miían ndaa kuiti Jesús, n̄a n̄i ch̄irkaa ndó nd̄ika cruz, noón kúú n̄a n̄i ndee Ndios kakuu na sato'o noo ndidaá kúú ñ̄a'a, ta kakuu ta'ani na n̄a dákaiki ñ̄aá.

37 Tá n̄i seídó'o ñ̄ayuu ñ̄oó t̄o'on n̄i ka'an Pedro, kúú n̄i kasá'á tá'anda t̄o'on ini n̄a ndéi na. Dá n̄i ndato'ón ná Pedro x̄i'ín dao ka apóstol ñ̄oó, ta n̄i kaa n̄a:

—Ñani, ¿ndí k̄ián kánian kee ndu'u, tá dáá?

38 Dá n̄i kaa Pedro:

—Nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó, ta kodo ndúta iin rá iin ndó x̄i'ín kuu Jesús. Dá ná k̄i'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi ndo, dá natiin ndó Esp̄iritu īi ná. 39 Ch̄i k̄i'o dión n̄i x̄i'o Ndios t̄o'on na ñ̄a kee na x̄i'ín ndo'ó x̄i'ín de'e ndó. Ta dión ta'ani kee na x̄i'ín ñ̄ayuu ndéi x̄iká cháá ka, dá ch̄i k̄i'o

dión *n̄i* *ch̄i*kaa ini mií sato'o yō Ndios kee na xí'ín ndidaá na *n̄i* ka_xi mií ná kakuu ñayuu na —kaá na.

⁴⁰ Ta xí'ín to'on yó'o, ta xí'ín cháá ka to'on *n̄i* ka'an ni'ini Pedro noó ñayuu ñoó, ta *n̄i* seí nda'í na noo ná, ta kaá na:

—Kandísa ndó to'on ká'in, dá kían kaxi ndó noó tandó'ó veí ndo'o ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo viti —kaá na.

⁴¹ Ta kúu kua'á nda'o ñayuu ñoó *n̄i* kandísa to'on *n̄i* ka'an na. Ta kúu *n̄i* sodō ndúta ná. Ta kuū dáá ñóó *n̄i* ndukua'a cháá ka na kúu kuendá Jesús, *ch̄i* táto'on on̄i ka mil ñayuu *n̄i* nduu kuendá Jesús.

⁴² Ta ndidaá ná *n̄i* nakuíta ndaa xí'ín to'on dāna'a apóstol. Ta iin *n̄i* nduu va na xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús. Ta ndéi tútí ná sa'ándá na pan, ta ká'an na xí'ín Ndios.

Iin n̄i nduu ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús

⁴³ Ta ndidaá vá ñayuu ñoó *n̄i* naá iní, ta *n̄i* yu'ú na, *ch̄i* kua'á nda'o ña'a ná'ano xí'ín ña ndato *n̄i* kee apóstol ñoó. ⁴⁴ Ta iin *n̄i* nduu ndidaá na kúu kuendá Jesús. Ta *n̄i* *ch̄i*ndeé tá'an na xí'ín ña'a ió noo iin rá iin na. ⁴⁵ Ta *n̄i* *d̄i*kó ná ñó'o ná, xí'ín ndidaá ka ni ña'a ió noo ná, dá *n̄i* dasá náan noo ndidaá ná táto'on *k̄i*'o xínñó'ó ná.

⁴⁶ Ta iin rá iin kuū kuū sa nditútí ná yé'é ño'o ká'ano. Ta sa nataka ta'ani na ini ve'e iin rá iin na sa sa'anda na pan, ta iin sásá'an ndi'i va na xí'an kádij iní na, xí'ín ña nda'í ió ini na. ⁴⁷ Ta kéká'ano na Ndios. Ta ká'an va'a ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo ñoó sa'a ná. Ta iin rá iin kuū kuū sá ndekua'a sato'o yō Ndios ñayuu, na *n̄i* na_iin ña kaxi na.

3

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a iin t̄aa n̄i natíí sa'a

¹ Iin kuu, dá n̄i kee Pedro xí'ín Juan kua'án nduú na ve'e ño'o ká'ano, ta kíán tát̄o'on k̄a on̄i sa'ini, chí hora daá ñóó ká'án ñayuu ndéi Israel xí'ín Ndios.

² Ta sa io iin t̄aa n̄i natíí sa'a, ta nda rá n̄i kaki va ra káa ra dión. Ta ndidaá kuu né'e ñáá ná ve'i na chíkoó na yé'é ño'o ñóó noó naní yé'é luu káa, dá koó ra kaka ra di'ón noó na koku'u yé'é ño'o ká'ano ñóó.

³ Tá n̄i xini ra koku'u Pedro xí'ín Juan kua'án na ini yé'é ño'o ká'ano ñóó, dá n̄i kasá'á rá seí nda'í ra ña ná k̄i'o na di'ón noó rá. ⁴ Dá n̄i sa nde'é Pedro xí'ín Juan noó rá. Dá n̄i kaa Pedro xí'ín rá:

—Kande'é ndu'u.

⁵ Dá n̄i sa nde'é va'a ñáá t̄a kú'u sa'a ñóó, chí ndáti ra ni'i rá di'ón noó ná. ⁶ Dá n̄i kaa Pedro xí'ín rá:

—Ko t̄a'ón plata ni oro noóji. Tído ña ió noóji, k̄i'oi nooon. Xí'ín kuu Jesucristo, na ñoo Nazaret, ndakuijn ndichi, ta kaka kua'án —kaá na.

⁷ Kúú n̄i tiin Pedro ndá'a kuá'a ra. Ta kúú n̄i nachikani ndichi ñáá ná. Ta kúú vití'ón n̄i ndundakí sa'a rá xí'ín diko sá'a rá. ⁸ Ta kúú n̄i ndao ra n̄i nakuijn ndichi ra. Kúú n̄i kasá'á xíka ra. Dá n̄i ndu'u ra kua'án ra xí'ín Pedro xí'ín Juan ini ve'e ño'o ká'ano ñóó. Xíka ra, ta kándita ra, ta kéká'ano ra Ndios n̄i ku'u ra kua'án ra.

⁹ Ta kúú ndidaá kúú ñayuu ñóó n̄i xini ña xíka ra, ta kéká'ano ra Ndios kua'án ra. ¹⁰ Ta n̄i nakoni na ña t̄aa n̄i sa io sa sati yé'é ño'o naní yé'é luu káa ñóó kúú t̄aa ñóó. Kúú n̄i naá ini na, ta n̄i yu'ú na tá n̄i xini na ña n̄i nduva'a ra.

Di'a kua'an ña ni daná'a Pedro noo ñayuu kuá'a ñó'o ñóo sa'a Jesús

¹¹ Ta ni tiin toon ta ni nduva'a sa'a ñóo Pedro xí'in Juan. Ta ni naá iní ndidaá kúu ñayuu ñóo taxí tá'an na vei na kande'é ñaá ná noo kúu corredor naní Salomón. ¹² Tá ni xini Pedro ñayuu ñóo, dá ni kaa na xí'in ná:

—Na Israel, ¿ndiva'a naá téi iní ndo? Ta, ¿ndiva'a ndé'é ndó ndu'u? ¿Á ká'án ndó ña xí'in ndée mií ndu'u ni nduva'a ta yó'o? O, ¿á ká'án ndó ña sa'á ña kúu ndú ñayuu va'a noo Ndios, sa'á ñoó ni nduva'a ndu ra? ¹³ Mií Ndios, na ni sa ndaño'o tatá sá'ano yo Abraham xí'in Isaac xí'in Jacob tá sa na'á, noón kúu na ni ndane'e dikó Jesús, na kúu de'e na. Noón kúu na ni nak'i'o ndó noo ndá'a ta né'e choon. Dá ni kuño'ó ndó na tá ni ka'án ta né'e choon naní Pilato dáyaa ñaá rá. ¹⁴ Ta ndo'ó kúu na ni kuño'ó na kúu na i xí'in na ndaa. Di'a ni xika ndo ña yaa iin ta sa'ání ndii. ¹⁵ Ta ni sa'ání ndo Jesús, na xí'o ña kataki chíchí yó. Tído ni nataki va na ni kee Ndios. Ta ndu'u kúu na xí'o ndaa kuendá ña k'i'o dión ni kuu. ¹⁶ Chì sa'á ña kándéé iní ndu Jesús, sa'á ñoó ni nduva'a ta yó'o, tá'an ra ndé'é ndó, ta ná'á ndó. Chì xí'in kuu mií Jesús, ta xí'in ña kándéé iní ndu'u na ni kedaá xí'in ta yó'o, dá ni nduva'a ra, ta ni xini xí'in noo ndidaá ndó ña dión ni kuu.

¹⁷ Ta viti ndo'ó, na ñoo mií, sa ná'á véi ña sa'á ña ko ná'á ndó ndá yoo kúu ná, sa'á ñoó ni kee ndó dión xí'in ná. Ta dión ta'ani ni ndo'o ta né'e choon noo ndo. ¹⁸ Tído ni daxinkoo ndi'i Ndios ña ni ka'an ndidaá profeta na kee na. Chì ni ka'an na ña ndo'o naní níó Cristo, na dákaki ñayuu. ¹⁹ Ta viti nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó. Ta nandió kuéi ndó

noo Ndios, dá ná dándóo na kuachi ndo, dá ná ki'o sato'o yo Ndios ña ná koo va'a ini ndo. ²⁰ Ta tanda'á tuku na Jesucristo kii na, dá chi ki'o dión ni chikaa ini na kee na nda mií sa'a.

²¹ Tído miían kánian koo Jesucristo noo ió Ndios chí induú nda ná ndeyíko Ndios ndidaá kúú ña'a, chi ki'o dión ni kaa Ndios kee na, kaá profeta na nda mií sa'a. ²² Dá chi di'a ni kaa Moisés xí'ín na sá'ano ve'á ni sa ndei sa na'á: “Ndios, na kúú sato'o yo, ki'o na ña kana iin profeta tein na ñoo yo, ta kee na táto'on kée yu'u. Ta kandísa ndó ndidaá kúú to'on ka'an na. ²³ Dá chi taó xóo va Ndios ndidaá kúú ñayuu ko xí'ín kueídó'o noo ka'an profeta yó'o.” Dión ni kaa Moisés.

²⁴ Ta ndidaá kúú profeta ni sa ndei nda tiempo Samuel, ta nda tiempo viti ni ka'an ta'ani na sa'a ndidaá ña'a kúú viti. ²⁵ Ta ndo'ó kúú na kánian natiin ndidaá kúú ña va'a ni ka'an profeta sa'a, ta natiin ta'ani ndó ndidaá kúú ña va'a ni kandoo Ndios kee na xí'ín na sá'ano ve'á. Dá chi di'a ni kaa Ndios xí'ín Abraham: “Ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayuú ni'í ña va'a sa'a iin na kana tein na ve'ón”, kaá Ndios xí'ín ná. ²⁶ Sa'á ñoo tá ni danátaki Ndios de'e na, ni tanda'á ñaa ná dinño'ó noo mií ndó, dá ni'í ndo ña va'a noo Ndios, dá kían dankoo iin rá iin ndó ña kini kée ndó —kaa Pedro.

4

Di'a ni kuu tá ni ka'an Pedro xí'ín ta né'e choon ña iin tó'ón Jesús kúú na dáka'ki ñaa

¹ Ndíta ij vá ná ká'an na xí'ín ñayuu ñoo, kúú ni kasáa ta duti, xí'ín ta sa'ándá choon noo ra ndaá ve'e ño'o ñoo, xí'ín ta saduceo. ² Ta káryíí rá xí'ín

Pedro xí'ín Juan ch̄i dána'a n̄a noó ñayuu ñoó ña sa'á ña n̄i nataki Jesús, sa'á ñoó nataki ta'ani ñayuu n̄i xi'í. ³ Dá n̄i tiin ñaá rá né'e ra n̄i sa'an ra n̄i sadi ra ve'e kaa. Ñoó n̄i sa'á ño'o na nda n̄i tuu noo iin ka kuu, ch̄i sa'á n̄i ini va kíán. ⁴ Tído kuá'á nda'o ñayuu n̄i seídó'o to'on n̄i daná'a Pedro sa'a Jesús, ta kúu n̄i kandísa naan. Sa'á ñoó n̄i ndukua'a cháá ka ñayuu kúu kuendá Jesús, ta n̄i kasandaá n̄a kúu ná táto'on o'on mil ta.

⁵ Tá n̄i tuu noo iin ka kuu ñoó, dá n̄i nataka ta né'e choon noó n̄a Israel ñoo Jerusalén, xí'ín ta sá'ano, xí'ín ta dána'a ley, ⁶ xí'ín ta duti kúu noó naní Anás, xí'ín Caifás, xí'ín Juan, xí'ín Alejandro, xí'ín dao tá'an ta duti ñoó. ⁷ Dá n̄i sa'an ra n̄i taó rá Pedro xí'ín Juan ve'e kaa, ta ndáka ñaá rá n̄i sa'a ra n̄i chikata ra me'í noo ndéi ta né'e choon ñoó. Dá n̄i ndato'on ñaá rá, ta kaá ra:

—¿Ndá choon né'e ndo'ó ña nduva'a ndó n̄a kú'u? ¿Ndá kuu n̄i ka'an ndo, dá n̄i kee ndó ña yó'o?

⁸ Kúu n̄i nakutí Pedro xí'ín Espiritu iñ Ndios, dá n̄i kaa n̄a:

—Mii ní, n̄a né'e choon ñoo yó'o, xí'ín mii ní, n̄a sá'ano ñoo Israel, ⁹ mii ní kúu n̄a ndato'on ndu'u sa'á ña va'a n̄i kee ndu xí'ín ta n̄i sa'á kú'u yó'o, xí'ín sa'a ndi n̄i kuu n̄i nduva'a ra. ¹⁰ Sa'á ñoó kana'á ní, xí'ín ndidaá kúu n̄a ñoo Israel ña xí'ín kuu Jesucristo, n̄a ñoo Nazaret, n̄a n̄i chirkaa ní ndika cruz, n̄a n̄i danátaki Ndios, noón vá kúu n̄a n̄i kedaá, dá n̄i nduva'a ta in noo ní yó'o. ¹¹ Ta Jesús kúu táto'on k̄i'o iin yuu, ta n̄i kañó'ó ñaá ndo'ó táto'on k̄i'o kée ta kava'a ve'e. Tído n̄i kasandaá n̄a kakuu na yuú tito. ¹² Ta koó ka iin ka n̄a kándéé dáka'ki yó, dá ch̄i ko ní xí'o Ndios choon noo ni iin

ka na ió ñayúú yó'lo ña dákaki na yó —kaá Pedro xí'ín rá.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda ra choon noo Pedro xí'ín Juan ña o kánoo ka na dána'a na sa'a Jesús

¹³ Tá ni xini ta né'e choon ñoo ña ko yu'ú Pedro xí'ín Juan ka'an na sa'a Jesús, kúú ni naá iní ra, chi ná'á rá ña kúú ná ta ko ní dákua'a, ta kúú ná ta oon. Ta ni nakoni ñaá rá ña ni sa xionoo na xí'ín Jesús. ¹⁴ Ta ni xini ta'ani ra ña in ndichi ta ni nduva'a ñoo noo rá, sa'á ñoo ko ní kúu ta'on ketó'ón ñaá rá. ¹⁵ Dá ni sa'anda ra choon ña ná keta too Pedro xí'ín Juan sata vé'e. Dá ni kasá'á ndátó'ón kue'é ra ndéi ra, ¹⁶ ta kaá ra:

—¿Ndi koo kee yó xí'ín ta ñoo viti? Chi miían ndaa ndisa ni kee ra iin ña'a ndato, ta ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo Jerusalén yó'lo ná'á ña dión ni kee ra. Ta o kúu ta'on kaa yo ña ko kián ña ndaa. ¹⁷ Sa'á ñoo ná dáyú'ú yo rá, dá ná dá'a ka ni kanoo ra kasto'on ra xí'ín ñayuu sa'a Jesús, dá kián ná o náka'ani cháá ka to'on sa'a Jesús noo ñayuu ñoo yo —kaá ra.

¹⁸ Dá ni kana ñaá rá. Dá ni sa'anda ra choon noo ná ña ná dá'a ka ní ka'an na, ta dána'a na sa'a Jesús.

¹⁹ Dá ni kaa Pedro xí'ín Juan xí'ín rá:

—Taó kuendá va'a ní, á ña va'a kián noo Ndios ña kueídó'o cháá ka ndu'u noo ká'an mií ní o duú noo ká'an Ndios. ²⁰ Chi o kúu ta'on dánkoo ndu'u ña ka'an ndu sa'á ña ni xini ndu, xí'ín sa'á ña ni seídó'o ndu.

²¹ Tá ni ndi'i ni kee ra tata dáyú'ú ñaá rá, dá ni dayáa ñaá rá, dá chi ko ní ni'i rá nda sa'a dándó'o ra nío ná, chi ndidaá kúú na ñoo ñoo kéká'ano na Ndios sa'á ña ndato ni kee na. ²² Ta ni sa kú'u sa'a

ñoó, uu diko cháá ka kua ió ra tá ni nduva'a ra ni kee Ndios.

Di'a kua'an ña ni xika na kúu kuendá Jesús noo Ndios

²³ Tá ni ndi'i ni dayáa ñaá rá, dá ni sa'an na noo ndéi dao ka na kúu kuendá Jesús. Ta ni nakani na xí'ín ná ndidaá kúu ña'a ni ka'an ta duti saku'a'a xí'ín ta sá'ano. ²⁴ Tá ni kandaá ini na to'on ni kaa ta né'e choon ñoó, kúu ndidaá kúu ná ni kasá'á ká'an xí'ín Ndios, ta kaá na:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúu na ká'ano. Mií ní kúu na ni kava'a induú xí'ín noño'o xí'ín taño'o, xí'ín ndidaá kúu ña'a ió nooán. ²⁵ Ta xí'ín yú'u David, na sa kexóon noo ní, ni ka'an ní di'a:

¿Ndiva'a ni ndutondó téi ñayuu ndéi ñayuú yó'o?

Ta, ¿ndiva'a nákanini na kee na ña ko chóon?

²⁶ Chì ni nditúti ta kúu rey dándáki ñayuú yó'o, xí'ín ta né'e choon, dá naá ra xí'ín Ndios, na kúu sato'o yo, xí'ín Cristo, na dákaki ñaá.

²⁷ Ta miían ndaa dión ni kuu ñoo yó'o viti, chì ni naki'in tá'an Herodes xí'ín Poncio Pilato, xí'ín ta tukú, xí'ín na Israel. Dá ni ndakuei na ni naá na xí'ín de'e iì ní Jesús, na ni kaa ní. ²⁸ Dá chì kì'o dión ni chikaa ini mií ní koo nda mií sa'a, ta dión ni kee ní. ²⁹ Sa'á ñoó, sato'o ndu Ndios, sa ná'á ní ña ká'an ta né'e choon kendava'a ra xí'ín ndu'u. Sa'á ñoó kee ní ña manì kì'o ní ndée ndu'u, na kúu na kexóon noo ní, dá ná o yu'ú ndu'u ka'an ndu sa'a to'on ní. ³⁰ Ta xí'ín ndá'a mií ní nduva'a ní na kú'u. Ta kee ní ña'a ná'ano xí'ín ña'a ndato xí'ín kuu de'e iì ní Jesús.

³¹ Tá ni ndi'i ni ka'an na xí'ín Ndios, ta kúu ni taan noo ndéi na ñoó. Ta kúu ndidaá ná ni nakuti

xí'ín Espírítu ij Ndios. Ta kō ní yu'ú nā ka'an nā sa'á to'on va'a Ndios.

Iin tó'ón vá nī sá kuu ñaxintóni ndidaá nā kúú kuendá Jesús

³² Iin tó'ón vá nī sá kuu ñaxintóni ndidaá kúú nā kúú kuendá Jesús, ta iin tó'ón nī sá kuu níó ná. Ta ni iin tó'ón ná kō ká'an ña ña'a mií ná kían kómí ná, chí ña'a ndi'i va na kían, kaá nā. ³³ Ta xí'ín ndée xí'o Ndios nī daná'a nā kúú apóstol noó ñayuu, chí xí'o ndaa nā kuendá ña miían ndaa kuiti nī natakí sato'o yō Jesús. Ta kuá'á nda'o ña manī sá chindeé Ndios ndidaá nā kúú kuendá Jesús, ³⁴ sa'á ñoó ni iin tó'ón ta'on ña'a kō ní sá kamanī noo ni iin na. Dá chí ndidaá kúú nā ió ñó'o, xí'ín nā ió ve'e nī sá dikó náan, ta né'e na di'ón nī ni'i ná sa'án nī saá nā, ³⁵ ta nī xi'o naan noo apóstol, dá nī xi'o na cháá cháá di'ón ñoó noo iin rá iin ñayuu táto'on ki'o xínño'ó náan.

³⁶ Ta dión ta'ani nī kee iin taa naní José, tá'an ra nī chinaní nā kúú apóstol Bernabé. Kuu yó'o kóni kaa taa xí'o tandeé iní. Ta taa yó'o kúú iin taa nī kii tein nā ve'e Leví. Ta kúú rá taa kuendá Chipre. ³⁷ Chí nī dikó rá iin ñó'o kómí rá. Dá né'e ra di'ón ñoó nī saá ra nī xi'o raan noo nā kúú apóstol ñoó.

5

Di'a nī ndo'o iin taa naní Ananías xí'ín ñadi'í ra naní Safira

¹ Tído nī sá ió iin taa sa naní Ananías, ta ñadi'í ra nī sá naní Safira. Ta nā yó'o nī dikó iin tá'í ñó'o ná. ² Dá nī taó xóo ra cháá di'ón noó ña nī ni'i rá sa'a ñó'o rá. Ta ná'á ñadi'í ra ña dión nī kee ra. Ta nī xi'o ra sava'a di'ón nī kandoo ñoó noo apóstol. Ta

n̄i kaa ra ña k̄i'o dión kúú vá d̄i'ón n̄i ni'i rá sa'a ñó'o rá. ³ Dá n̄i kaa Pedro x̄i'ín rá:

—Ananías, ¿ndiva'a n̄i sonó ní n̄i ku'u ña u'u in̄i n̄i ní, dá ka'an to'ón ní noó na kúú Esp̄ritu īi Ndios? Ch̄i n̄i taó xóo ní cháá d̄i'ón noó ña n̄i ni'i ní sa'a ñó'o ní. ⁴ Ña'a mií vá ní n̄i sa kuu ñó'o ñóó. Dá tá n̄i ndi'i n̄i dikó n̄ian, ¿á k̄o ná'á ta'on ní ña kuu va kee ní x̄i'ín d̄i'ón ñóó ndi k̄i'o ká'án mií ní kee ní x̄i'án? Ta, ¿ndiva'a n̄i nakani in̄i ní ka'an to'ón ní? Ch̄i k̄o ní ká'án to'ón ta'on ní noó ta, noo Ndios vá n̄i ka'an to'ón ní.

⁵ Tá n̄i seido'o Ananías to'on yó'o, kúú n̄i k̄ankao va ra n̄i xi'i ra. Ta ndidaá kúú ñayuu n̄i yu'ú nda'o tá n̄i ni'i tó'on na ña dión n̄i ndo'o ra. ⁶ Dá n̄i kasáa dao takuáchí yí. Dá n̄i ch̄ituú x̄i yikí koño ra x̄i'ín iin dá'on. Dá né'e ñaá x̄i n̄i sa'an x̄i n̄i d̄andúxi xi.

⁷ Tá n̄i ya'a táto'on on̄i hora, dá n̄i kasáa ñadi'i Ananías. Ta k̄o x̄in̄i ta'an vaán ndi k̄i'án n̄i ndo'o yí. ⁸ Dá n̄i ndat̄o'ón ñaá Pedro:

—Ka'an ndaa ní x̄i'ín yu'u. ¿Á táto'on k̄i'o kaá ndo n̄i dikó ndó ñó'o ñóó, á k̄i'o dión n̄i dikó ndoan?

Dá n̄i kaaan:

—Jaan. Miian ndaa dión vá n̄i dikó ndúan.

⁹ Dá n̄i kaa Pedro x̄i'án:

—¿Ndiva'a iin nóo n̄i ndat̄o'ón ndó ña korndodó ndó na kúú Esp̄ritu sato'o yo Ndios? Yé'é káa vei takuáchí n̄i sa'an n̄i d̄andúxi yí ní. Ta vití'ón kane'e ta'ani xi mií ní ko'on x̄i.

¹⁰ Ta kúú vití'ón vá n̄i k̄ankao ña'a ñóó noo sá'a Pedro, kúú n̄i xi'i vaán. Tá n̄i ndu'u takuáchí ñóó, ta kúú sa n̄i xi'i vaán. Dá n̄i taó ñaá x̄i né'e xi n̄i sa'an x̄i n̄i d̄andúxi xi d̄iñ noo nákaa yikí koño yí. ¹¹ Ta kúú n̄i yu'ú nda'o ndidaá kúú na kúú kuendá

Jesús xí'ín dao ká ñayuu tá n̄i ni'í tó'on na ña dión n̄i ndo'o Ananías xí'ín ñadi'í ra.

Kua'á nda'o ña'a ná'ano xí'ín ña ndato n̄i kee na kúú apóstol

¹² Ta n̄i kee apóstol ña'a ná'ano xí'ín ña'a ndato noó na ñoo ñoo. Ta ndéi tútí na kúú kuendá Jesús yé'é corredor naní Salomón. ¹³ Ta ko ní xí'o ndeé iní dao ká ñayuu ndu'u na naki'in tá'an na xí'ín na kúú kuendá Jesús, tído va'a nda'o ká'an na ñoo ñoo sa'a ná. ¹⁴ Ta kúú kua'á nda'o ta xí'ín na ñá'a n̄i kandísa to'on va'a n̄i daná'a apóstol ñoo, sa'á ñoo n̄i ndukua'a cháa ká na kúú kuendá sato'o yo Jesús. ¹⁵ Ta n̄i taó ñayuu ndéi ñoo ñoo na kú'u sata vé'e, ta n̄i chinóo ñaá ná noo iin xito, o noo iin yúu. Dá n̄i chindei ñaá ná íchi noo ya'a Pedro, dá va'ará konda'i óon na ná ya'a sata na kú'u ñoo, dá ná nduva'a na. ¹⁶ Ta kúú kua'á na ndéi ñoo yati ñoo vei na ñoo Jerusalén, ta né'e na na kú'u vei na xí'ín na ndó'o naní nio kée espíritu kini. Ta kúú ndidaá vá ná n̄i nduva'a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i taán ta né'e choon na kúú apóstol ve'e kaa

¹⁷ Dá n̄i ndakuei ta duti kúú noó xí'ín ta kí'in tá'an xí'ín rá, tá'an ra kúú ta saduceo, chi n̄i nakutí rá xí'ín ña u'u ini ra. ¹⁸ Kúú n̄i tiin ra na kúú apóstol, dá n̄i sa'an ra n̄i sadi ñaá rá ve'e kaa. ¹⁹ Tído n̄i kasáa iin ángel n̄i kii noo sato'o yo Ndios sakuaá dáá ñoo noo ño'o na ve'e kaa. Dá n̄i sonó ná yé'an. Dá n̄i taó ñaá ná. Dá n̄i kaa ángel ñoo xí'ín ná:

²⁰ —Kua'án ndo, ta nakujita ndó noo kúú yé'é ño'o ká'ano. Ta kasto'on ndó xí'ín ñayuu ndéi ñoo sa'á to'on, ña xí'o ña kataki chíchí ná.

21 Tá n̄i ndi'i n̄i seido'o na ña n̄i ka'an ángel ñoó, dá n̄i kee na kua'an na. Tá n̄i tuu noo iin ka kuu, dá n̄i ku'u na yé'é ño'o ká'ano. Dá n̄i kasá'á ná dána'a na to'on Ndios.

Dá n̄i nataka tuku ta duti kúú noó xí'ín ndidaá ka ni taa kí'ín tá'an xí'ín rá. Dá n̄i nakana ra ndidaá taa né'e choon xí'ín ndidaá ta sá'ano ndéi Israel, ta n̄i kee ra iin junta ká'ano. Dá n̄i sa'anda ra choon ña ná ko'on soldado taó rá apóstol ñó'o ve'e kaa kasaa ra, ká'an rá. 22 Tído, tá n̄i saa ra yé'é kaa ñoó n̄i sa nde'é rá, ta kúú koó ka apóstol ñoó ñó'o ñoó. Dá n̄i nandió kuéi ra kua'an ra kast'on ra xí'ín ta né'e choon. 23 Tá n̄i saa ra, dá n̄i kaa ra:

—Tá n̄i saa ndu yé'é kaa, kúú ndadí toon vaan. Ta kúú ndíta soldado yé'é kaa ñoó ndaá ra. Tído, tá n̄i sonó ndú yé'an, ni iin tó'ón ka taa ko ñó'o inian —kaá ra.

24 Tá n̄i seido'o ta duti kúú noó, xí'ín taa sa'ándá choon noó taa ndaá yé'é ño'o, xí'ín ta duti saku'a, kúú n̄i kasá'á ná kani ini ra: “¿Ndeí ndi'i ví ña n̄i kuu di'a viti?” 25 Kúú n̄i kasá'a va iin taa. Dá n̄i kaa ra xí'ín rá:

—Tá'an taa n̄i sadi ndo ve'e kaa ñoó, yé'é ño'o ká'ano va ndíta roón dána'a ra noó na ñoo yo —kaá ra.

26 Dá n̄i sa'an ta sa'ándá choon noó taa ndaá yé'é ño'o ñoó xí'ín ra ñó'o tixi ndá'a rá n̄i sa kí'ín ra apóstol ñoó. Tído ko ní kéndava'a ta'on ra xí'ín ná, chi yu'ú ra ña chiyúú ñaá ñayuu ndéi seídó'o ñaá ñoó. 27 Dá ndáka ñaá rá n̄i saa ra ve'e noó n̄i nataka ndidaá ra kómí choon ná'ano ñoó, dá n̄i naki'o ñaá rá noo rá. Dá n̄i ndato'ón ñaá ta duti mií noó, 28 ta kaá ra:

—¿Á kō ní sa'ándá ta'on ndu choon noo ndo ña ná dá'a ka ni kanoo ndó dána'a ndo sa'á taa ñoo? Tído viti iin ní kúú ñoo Jerusalén yó'o ni naka'ani ña dána'a ndo. Ta chínóo kuachi ndo ndu'u ña ni sa'ání ndú taa ñoo —kaá ra.

²⁹ Dá ni nandió né'e Pedro xí'ín dao ka apóstol ñoo to'on noo rá, ta kaá na xí'ín rá:

—Káni cháá kaan kueídó'o ndu choon sa'ándá Ndios, ndi'i, dá kee ndu choon sa'ándá taa. ³⁰ Tatá Ndios, na ni sa ndaño'o na sá'ano ve'á, noón kúú na ni danátaki Jesús, na ni sa'ání ndo'ó tá ni chirkaa ndó na ndika iin yíto. ³¹ Ta na yó'o kúú na ni chindaya'i mií Ndios, chi ni chikoo ñaá ná xoo kuá'a na. Ta ni ndee ñaá ná na kómí choon sata ñayuu, ta ni ndee ta'ani ñaá ná na dákaki ñaá. Díon, dá ná nandikó iní na Israel sa'á kuachi kée na, dá ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. ³² Ta ndu'u kúú na xí'o ndaa kuendá sa'a ndidaá ña yó'o. Ta na kúú Espíritu ij, na xí'o Ndios noo na seídó'o ñaá, noón ta'ani kúú na xí'o ndaa kuendá ña dión kíán —kaá na.

Dí'a kua'an ña ni ka'an iin taa naní Gamaliel

³³ Tá ni seídó'o ra to'on yó'o, kúú ni karyíí nda'o ra. Dá ni ka'án rá ka'ání ñaá rá. ³⁴ Dá ni ndakuín ndichi iin ta fariseo né'e choon naní Gamaliel, ta kúú rá iin taa dána'a ley. Ta ta ndaya'i nda'o kúú rá noo ndidaá na ñoo ñoo. Dá ni sa'anda ra choon ña ná taó tóo ra apóstol ñoo satá vé'e.

³⁵ Tá ni ndi'i, dá ni kaa ra xí'ín dao ka ta né'e choon ñoo:

—Ndo'ó, ta ñoo Israel, ka'i va'a ini ndo á va'a ni ká'án ndó kee ndó dión xí'ín taa ñoo. ³⁶ Dá chi tá satá cháá, dá ni ndakuín iin taa naní Teudas. Ta ni chindaya'i ra mií rá, ta tátó'on komi ciento kúú

taa ni sa ndita xí'ín rá. Tído ni sa'ání vá ñaá ná. Ta ni xita noo ndidaá kúú taa ni sa ndita xí'ín rá. Ta kúú ni naá vá noo rá. ³⁷ Tá ni ndi'i, dá ni ndakuín iin taa Galilea naní Judas tein kuu ni nachikodó na ñoo yo kuu ná noo tuti taa né'e choon. Ta kúú kua'a ta'ani taa ñoo yo ni sa ki'in tá'an xí'ín rá. Tído ni sa'ání ta'ani ñaá ná. Ta kúú ndidaá taa sa ndita xí'ín rá ni xita noo kua'an. ³⁸ Sa'á ñoo ká'ín xí'ín ndó, o sa dáta'an ka ndo taa kaa, ta dáyaá ndo rá. Chì tá choon kée ra kúú ña'a taa o tá kíán to'on ká'an taa oon, dá kíán naá vá nooán. ³⁹ Tído tá kíán ña'a Ndios, dá kíán o kúu ta'on dánaá ndoán. Kaon koo ndó, chì oon ni ví naá ndo xí'ín Ndios —kaá Gamaliel ñoo.

⁴⁰ Ta kúú ni nata'an va ini ra to'on ni ka'an Gamaliel ñoo. Dá ni kana tuku ra apóstol ñoo. Dá tá ni ndi'i ni kani ra sata ná xí'ín chirrión, dá ni sa'anda ra choon noo ná ña ná dá'a ka ni ka'an na sa'a Jesús. Dá ví ni dayáa ñaá rá kua'an na.

⁴¹ Dá ni kankuei na noo ta né'e choon kua'an na. Tído kadii nda'o ini na, chì ni sonó Ndios ña ni ndo'o níó ná sa'a Jesús. ⁴² Ta ndidaá kuu ñó'o na dána'a na ini ve'e ño'o ká'ano, xí'ín iin rá iin ve'e ñayuu, ta ko ní dánkoo ta'on na ña dána'a na sa'a Jesucristo.

6

Di'a ni kuu tá ni kaxi na kúú kuendá Jesús usa taa ña kane'e ra iin choon ká'ano

¹ Ta tiempo daá ñoo ndúkua'a ka na kúú kuendá Jesús kua'an na. Kúú ni kasá'á na ká'an yú'u griego ká'an kuáchi na xí'ín na ká'an yú'u hebreo. Chì kaá na ña ko xí'o ndúsá'ano na ña'a kasá'an na

kuáan ká'an yú'u griego táto'on k̄i'o kánian ni'i ná iin rá iin kuu kuu.

² Ta ndin ux̄i uu apóstol ñoo ni nditútí ndidaá kúu n̄a kúu kuendá Jesús. Dá ni kaa n̄a x̄i'ín ná:

—K̄o vá'a ta'on ña k̄ian chituu too ndu'u ña dána'a ndu to'on va'a Ndios, dá nono ndú ña k̄ian dasá ndú ña'a kasá'an ñayuu. ³ Sa'á ñoo, ñani, va'a cháa ka ña ná kaxi ndó us̄a t̄aa tein m̄ií ndó xaan, ta ná kakuu ra t̄aa ndíta ndaa x̄i'ín Ndios noo ñayuu, t̄aa ni nakutí x̄i'ín Espiritu ij Ndios, t̄aa ni nakutí ta'ani x̄i'ín ña ndichí. Dá k̄i'o ndu choon yó'o noo rá kee ra, ⁴ dá k̄ian ná o kátuu ndu ña ká'an ndu x̄i'ín Ndios, ta ni ña dána'a ndu'u to'on na —kaá apóstol.

⁵ Ta kúu ndidaá vá ñayuu ñoo ni nata'an ini ña dión koo. Dá ni kaxi na iin t̄aa naní Esteban, chí kándéé ká'ano iní n̄a Ndios, ta ni nakutí n̄io ná x̄i'ín Espiritu ij. Ta ni kaxi ta'ani na Felipe, x̄i'ín Prócoro, x̄i'ín Nicanor, x̄i'ín Timón, x̄i'ín Parmenas, x̄i'ín Nicolás, t̄aa ñoo Antioquía, t̄aa sa k̄andísa táto'on k̄andísa n̄a ndéi Israel. ⁶ Dá ndáka na ndin us̄a t̄aa ñoo ni sāa n̄a noo apóstol. Dá ni chikodó ná ndá'a ná din̄i ná. Dá ni x̄ik̄a n̄a ña man̄i noo Ndios sa'a ndin us̄a t̄aa ñoo.

⁷ Ta kúu ni n̄aka'ani cháa ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, sa'á ñoo ni ndukua'a n̄a kúu kuendá Jesús ñoo Jerusalén. Ta kúu kua'a ta'ani t̄a dut̄i ni kasá'á k̄andísa ña ndaa sa'a Jesús.

Di'a ni kuu tá ni tiin dao t̄aa Esteban ndáka ra kua'an r̄a noo t̄a né'e choon

⁸ Kua'á ña man̄i ni kee Ndios x̄i'ín Esteban, ta ni nakutí ná x̄i'ín ndéé Ndios, sa'á ñoo ni sāa k̄andéé ná sāa kee na kua'á nda'o ña ná'ano x̄i'ín ña ndato

tein ñayuu ndéi ñoo ñoo. ⁹ Ta kúú n̄i ndakuei dao t̄aa ñó'o ve'e noo náta ka n̄a Israel, ña ká'an xí'ín ná, ve'e n̄a ko ñó'o ka t̄ixi ndá'a iin sato'o, ta n̄i ndakuei ta'ani dao ra ñoo Cirene, xí'ín ra ñoo Alejandría, xí'ín ra kuendá Cilicia, xí'ín ra kuendá Asia. Dá n̄i kasá'a rá ndátó'ón kuách̄i ra xí'ín Esteban. ¹⁰ Tído ko ní kándeé ta'on ra dátúú rá noo ká'an n̄a, ch̄i kómí ná ña ndichí kée Espiritu īi Ndios.

¹¹ Dá n̄i ch̄iya'i ra dao t̄aa ña ná ka'an ra ña n̄i seídó'o ra ká'an ndava'a Esteban sa'a Moisés, xí'ín sa'a Ndios. ¹² Ta dión n̄i kee ra, dá n̄i n̄akuina vāa n̄a ñoo xí'ín ndidaá ta sá'ano, xí'ín ndidaá ta dána'a ley. Dá n̄i natuu ra n̄i tiin ra Esteban. Dá ndáka ñaá rá n̄i saa ra noo ta né'e choon. ¹³ Dá n̄i ch̄ikata ra t̄aa ká'an to'ón sa'a Esteban, dá kaa ra:

—Taa yó'o kúú ra ko sá tuu ta'on ra ña ká'an ndava'a ra sa'a ve'e ñó'o īi yo, xí'ín sa'a ley Moisés. ¹⁴ Ch̄i n̄i seído'o ndu'u ká'an ra sa'a Jesús, ra ñoo Nazaret, ña roón kúú ra ko'on nakani ndi'i ve'e ño'o ká'ano yó, ta nadaon ra ña n̄i dankoo Moisés keeá —kaá ra.

¹⁵ Ta ndidaá t̄aa ndéi noo tá'anda choon ñoo, tá n̄i sa nde'é rá noo Esteban, ta kúú n̄i xini ra ña ndato nda'o noo ná tátó'on ndato noo iin ángel.

7

D̄i'a kua'an ña n̄i ka'an Esteban xí'ín ta né'e choon

¹ Dá n̄i ndato'ón ñaá ta dut̄i mií noo:

—¿Á ña ndaa kúú ña ká'an t̄aa káa sa'on?

² Dá n̄i kaa Esteban xí'ín rá:

—Kueídó'o ndó ña ko'in ka'in xí'ín ndó, ñani, ndo'ó, ta sá'ano viti. Na ndato nda'o kúú Ndios,

ta n̄i na'a n̄a mií ná noo tatá sá'ano yo Abraham tá n̄i sa io n̄a chí nación naní Mesopotamia, tá ko ñá'a ko'on n̄a koo na ñoo naní Harán. ³ Dá n̄i kaa Ndios xí'ín ná: “Dánkoo ñoo noo ióon xaan, ta dánkoo ndidaá kúú tá'ón. Ta kua'án kooón noño'ó ko'ín na'í nooñon.”

⁴ Dá n̄i keta na noño'ó n̄a Caldea kua'an n̄a. Dá n̄i sa'an n̄a n̄i sa io n̄a ñoo naní Harán. Ta ñoo n̄i xí'í tatá n̄a. Dá ndáka ñaa Ndios n̄i sa n̄a noño'ó yó'o noo ndéi yó viti. ⁵ Tído ni lú'u ta'on ñó'ó yó'o ko ní xí'o Ndios ni'í ná, ni noo kuein sa'a ná. Tído n̄i ka'an Ndios ña k̄i'o naan noo mií ná xí'ín noó de'e na, xí'ín noó de'e ñání n̄a, va'ará ko ñá'a kandeí de'e Abraham tiempo daá ñoo. ⁶ Ta n̄i ka'an ta'ani Ndios ña de'e ñání n̄a xí'ín de'e díkó n̄a kakuu n̄a tukú kandeí nda'í iin ka ñoo. Ta kaño'o na t̄ixi ndá'a n̄a ñoo ñoo, ta kendava'a na xí'ín ná noo komi ciento kuia. ⁷ Ta n̄i kaa ta'ani Ndios di'a: “Ta yu'u kúú n̄a keyíko sa'á n̄a ñoo, n̄a kendusa xí'ín ñayuuí ña kechóon na noo ná. Tá n̄i ndi'i, dá kankuei ñayuuí kii na kandeí na noño'ó yó'o, ta yó'o kandaño'o na yu'u.”

⁸ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i kandoo Ndios xí'ín Abraham ña ta'anda ñí ná xí'ín ndidaá de'e na, ta ñoo kían ná'a ña n̄i xí'o Ndios to'on na noo ná. Sa'á ñoo, tá n̄i sa io de'e Abraham n̄i sa naní Isaac, dá n̄i sa'anda n̄a ñí xí tá n̄i xino xi ona kuu. Dá tá n̄i sa io de'e Isaac n̄i sa naní Jacob, dá n̄i sa'anda ta'ani na ñí xí. Ta dión ta'ani n̄i kee Jacob xí'ín ndin uxí uu de'e yíi n̄a, tá'an n̄a n̄i sa kuu ndin uxí uu tatá sá'ano yo.

⁹ Tído sa'á ña u'u ini tatá sá'ano yo, sa'á ñoo n̄i díkó ná ñani ló'o n̄a José noó ta Egipto. Tído n̄i sa io va Ndios xí'ín José, ¹⁰ ta n̄i chindeé ñaa ná noo iin rá iin tandó'ó n̄i sa ndo'o na. Ta n̄i kemáni ñaa ná,

ta n̄i x̄i'o na ñaxintóni ndichí noo ná tá n̄i sa'ín na noo Faraón, ta kúú rey Egipto. Dá n̄i x̄i'o ra choon ká'ano noo ná ña dándáki na Egipto, x̄i'ín ve'e mií rey ñoo.

¹¹ 'Dá n̄i kasáa tama iin ní kúú kuendá Egipto x̄i'ín Canaán. Ta n̄i ndo'o nda'o níó ndidaá ñayuu. Sa'á ñoo ko ní n̄i'í na sá'ano ve'e yó ña keí ná. ¹² Tá n̄i ni'í tó'on Jacob ña ió tirió chí Egipto di'a, dá n̄i tanda'á ná de'e na, na sa kuu tatá sá'ano yo, n̄i sa'an na Egipto. Ta ña yó'o n̄i sa kuu ta'ándá mií noo n̄i sa'an na. ¹³ Dá tá n̄i sa'an na ta'ándá kúú uy, nda daá, dá n̄i kasto'on José x̄i'ín ñani na ndá yoo kúú ná. Dá n̄i kandaa ta'ani ini Faraón ndeí n̄i kixi José, ta ndá yoo kúú na ve'e na. ¹⁴ Dá n̄i sa'anda José choon noo ñani na ña ná no'o na nakuaka na tatá na Jacob x̄i'ín ndidaá kúú na ve'e na, dá ná kasaa na Egipto. Ta n̄i sa kúú ná on̄i diko sa'on ñayuu.

¹⁵ 'Ta dión n̄i kuu. Dá n̄i kasáa Jacob x̄i'ín ndidaá na ve'e na kandeí na Egipto. Ta ñoo n̄i sa io Jacob nda noo n̄i xi'í na. Ta ñoo ta'ani n̄i xi'í tatá sá'ano yo. ¹⁶ Tído n̄i sa'an na ñoo yo n̄i dandúxi na lásá na iin ñoo naní Siquem ini iin káo, ña n̄i xiin Abraham noo de'e iin ta ñoo Siquem n̄i sa naní Hamor.

¹⁷ 'Dá tá sa kua'an x̄inkoo to'on n̄i xi'o Ndios noo Abraham, kúú sa n̄i ndukua'á nda'o na ve'e yó ndeí Egipto, ¹⁸ nda rá n̄i kasá'á dándáki iin ka rey Egipto. Ta ko ná'á ta'on ra sa'á ña va'a n̄i kee José ñoo ñoo. ¹⁹ Sa'á ñoo n̄i kasá'á rá danda'í ra na sá'ano ve'e yó, ta n̄i kendava'a ra x̄i'ín ná, ta n̄i kendúsa ra x̄i'ín ná ña ná kata ndava'a na de'e yíi kuálí ná, ta duú n̄i kaki, dá ná kuu xi.

20 'Ta mií tein kuṽ dáá ñóó nṽ kaki Moisés. Ta nṽ sa kuu xi iin taleé ñóhí káa noṽ Ndios. Ta nṽ xito va ñáá nā ve'e xi oni yoo. 21 Tído nṽ dakána ñáá ná tátó'on nṽ ta'andá choon. Ta kúú mií de'e di'í Faraón nṽ ñaki'in ñáá. Ta nṽ ñakuá'ano ñáán tátó'on de'e mián. 22 Ta kúú nṽ ñakuá'a Moisés ndidaá ña ndichí ñakuá'a nā Egipto. Ta ndichí nā xí'in to'on ká'an nā, ta kándéé ná kée na ndá choon kúú mií vá.

23 'Tá nṽ xinkoo Moisés uu diko kuia, dá nṽ chikaa ini nā ko'on nā koto ni'ini na nā ñoo nā, nā Israel ndéi Egipto. 24 Dá tá nṽ xini Moisés ña kéndava'a iin ra Egipto xí'in iin ta ñoo nā, dá nṽ chindeé ñáá ná. Kúú nṽ sa'ání vá ñáá ná sa'á ña nṽ kéndava'a ra xí'in iin ra ñoo nā. 25 Chṽ nṽ ka'án ná ña kandaá ini nā ñoo nā ña mií Ndios kúú nā nṽ kaxi ñáá kua'an nā chindeé ñáá ná, dá kankuei na tixi ndá'a ra ñoo ñoo. Tído ko ní kandaá ta'on ini nā ñoo nā ña dión kían.

26 'Tá nṽ kasandaá iin ka kuu, dá nṽ xini Moisés ña ndéi uu taá Israel naá tá'an mií rá. Dá nṽ ka'án ná nachindei va'a ñáá ná, chṽ nṽ kaa nā xí'in rá: "Iin ñani kúú vá ndo'ó. ¿Ndiva'a ñar'u'u tá'an ndó?", kaá nā. 27 Dá nṽ chṽtuu taá kéndava'a xí'in ñani ra ñoo noṽ ká'an Moisés. Dá nṽ kaa ra xí'in ná: "¿Ndá yoo nṽ chikani yo'ó kakuuón iin ta sa'ándá choon noṽ ndú'u o iin taá keyíko sa'á ndu'u? 28 ¿Á kóni ta'ani yo'ó ka'ánóon yu'u tátó'on nṽ keeón nṽ sa'ánóon iin ta Egipto koni?", kaá ra xí'in ná. 29 Tá nṽ seido'o Moisés ña nṽ ka'an ra dión, kúú nṽ xino na kua'an xiká ná nda noṽ naní Madián. Ta ñoo nṽ sa io nā nṽ sa kuu na iin ta tukú. Ta ñoo ta'ani nṽ sa io uu de'e nā.

30 'Dá tá nṽ ya'a uu diko ka kuia, dá nṽ na'a noṽ

iin ángel tein ño'ó ita kánkuei tein iin yitó táka ló'o iin noo kúu noño'ó ichí sa'a yúku nani Sinai. ³¹ Ta kúu nī naá vá ini Moisés tá nī xini na ña dión kúu. Dá nī natuu yati na kande'é va'a na. Ta kúu ñoó nī seido'o na nī ka'an tachī sato'o yo Ndios: ³² “Yu'u kúu Ndios, na nī sa ndaño'o na sá'ano ve'ón, chī yu'u kúu Ndios noo Abraham, ta yu'u kúu Ndios noo Isaac, ta yu'u kúu Ndios noo Jacob”, kaá Ndios xí'ín ná. Ta nī kasá'a ndéi Moisés ña nī yu'ú na. Ta kúu ko ní xī'o ndeé ka iní na kande'é ná. ³³ Dá nī kaa sato'o yo Ndios xí'ín ná: “Taó ndisa ño'o sa'on, chī ño'o ij kían séin ni'ínón xaan. ³⁴ Miían ndaa kuiti kían xiní yu'u ña nda'í nda'o ndó'o nio ñayuu ndéi na Egipto. Ta miían ndaa seídó'i ña nda'í nda'o ndéi'í na. Sa'a ñoó nī kasáai dákakii na. Ta vitī nakí yati cháa ka, chī tanda'á yu'u yo'ó ko'on ñoo Egipto”, kaá Ndios xí'ín Moisés.

³⁵ “Ta Moisés yó'o kúu na sa nī kuño'ó vá ñayuu ñoó, chī di'a nī kaa na xí'ín ná: “¿Ndá yoo nī chīkani yo'ó ña kakuuón iin ta sa'ándá choon noo ndú'u o iin na keyíkō sa'a ndu'u?”, kaá na. Tído mií Ndios kúu na nī tanda'á Moisés ña kakuu na iin na sa'ándá choon, ta kakuu na iin na dákaki ñayuu ñoó xí'ín ndá'a ángel, tá'an na nī na'a noo tein yitó táka ló'o ñoó.

³⁶ “Chī Moisés yó'o kúu na nī taó xóo na sá'ano ñoo yo Egipto, chī kuá'a nda'o ña ndato xí'ín ña ná'ano nī kee na noo na Egipto. Ta nī sa'anda dao na taño'o nani Taño'o Kuá'a. Ta sa kee ta'ani na ña ná'ano tein uu diko kua noo kúu noño'ó ichí. ³⁷ Ta mií Moisés yó'o kúu na nī ka'an di'a xí'ín na Israel: “Ta mií sato'o yo Ndios kúu na kī'o ña kana iin profeta tein mií ndó, dá kastō'on ná xí'ín ndó to'on

n̄i ka'an mií Ndios xí'ín ná, tát'o'on k̄i'o kée yu'u. Ta kueíd'o'ndó ndidaá kúú ña ka'an na xí'ín ndó.”
 38 Tá Moisés yó'o kúú na n̄i sa kaa tein na sá'ano ve'e yó noo kúú noño'ó ichí ñoó, ta n̄i ndat'ón ná xí'ín ángel n̄i kii noo Ndios din̄i yúku naní Sinaí. Ta ñoó n̄i ni'í ná to'on Ndios, ña xí'o ña kataki yo. Dá n̄i xi'o naan noo na sá'ano ve'á, dá n̄i naya'an noo yóó.

39 'Tído ko ní xín ta'on na sá'ano ve'á kueíd'o'na ña ká'an Moisés, ta n̄i kuñ'ó'ó ñaá ná. Ta ño'ó ini na nandió kuéi na ñoo Egipto. 40 Sa'á ñoó n̄i kaa na xí'ín Aarón: “Kava'a ní dao ka ndios, dá ná kandaka na yó no'o Egipto, ch̄i xín̄i ndí k̄ián n̄i ndo'o Moisés, tá'an na n̄i taó yó Egipto, dá vei yó yó'o.” 41 Dá n̄i kava'a ñayuu ñoó iin yoko kaa tát'o'on kaa iin chikerró. Dá n̄i doko ná k̄it̄i ndáka na nooán, ta n̄i sa ndei dīi ná n̄i keká'ano na yoko, ña n̄i kava'a na xí'ín ndá'a mií ná.

42 'Sa'á ñoó n̄i dayáa ndá'a ñaá Ndios, ta n̄i nak̄i'o ñaá ná noó ña kini. Sa'á ñoó n̄i kasá'á ná ndáño'o na tiñoo ño'ó induú, ch̄i di'a kua'an ña n̄i taa iin profeta sa'á ña n̄i ka'an Ndios:

Ndo'ó, na ndéi Israel,

¿á noo yú'u va n̄i doko ndo'ó k̄it̄i ndáka ndó tein uu diko kua n̄i sa ndei ndó noño'ó ichí ñoó?

43 Koó, di'a n̄i doko ndo rí noo yoko, ch̄i n̄i sa ne'e ndó ve'e ño'ó ñi kuendá yoko naní Moloc xí'ín iin ka ve'e ño'ó kuendá yoko kúú tiñoo naní Refán.

Ta ña yó'o kúú ña n̄i kava'a ndó xí'ín ndá'a mií ndó, dá n̄i sa ndaño'o ndóan.

Ta sa'á ña n̄i kee ndó dión, sa'á ñoó tanda'á yu'u
 ndo'ó ko'on xíká cháá ka ndo o duú ñoo
 Babilonia.

Dión kaá to'on n̄i taa profeta.

⁴⁴ Ta sa komí na sá'ano ve'e yó ve'e ño'o n̄i
 kava'a xí'ín ñí, tá'an ña ná'a ña ió Ndios xí'ín ná,
 nani n̄i sa ndei na noño'ó ichí ñoo. Ta ve'e ño'o
 yó'o kían káa táto'on k̄i'o n̄i sa'anda Ndios choon,
 ch̄i n̄i kava'an táto'on k̄i'o káa rá ió ña n̄i na'a Ndios
 noo Moisés din̄i yúku. ⁴⁵ Dá n̄i na'tiin de'e na sá'ano
 ve'e yó ve'e ño'o yó'o. Ta né'e naan n̄i sa na xí'ín
 José noño'o na tukú. Dá n̄i kandeé ná n̄i keña'a
 na ño'o yó'o, ch̄i mií Ndios n̄i taó ñayuu n̄i sa ndei
 yó'o kua'an na. Ta k̄i'o dión n̄i sa kían ve'e ño'o n̄i
 kava'a xí'ín ñí nda tiempo n̄i sa dandáki rey David.

⁴⁶ Ta na yó'o kúu na n̄i na'tiin kua'á ña man̄i noo
 Ndios, sa'á ñoó n̄i xíká na ña kían kava'a na iin
 ve'e ño'o náo noo keká'ano ñayuu Ndios, na n̄i sa
 ndaño'o tatá sá'ano yo Jacob. ⁴⁷ Tído rey Salomón,
 na sa kuu de'e rey David, noón kúu na n̄i kava'a iin
 ve'e ño'o náo. ⁴⁸ Tído na kómí ndidaá choon ko ió
 ta'on na ini ni iin ve'e ño'o n̄i kava'a ndá'a taa, ch̄i
 iin profeta n̄i taa ña n̄i kaa Ndios di'a:

⁴⁹ Induú va kúu noo ió yu'u dándákii, ta noño'o yó'o
 kúu noo ndíta sa'í.

Sa'á ñoó, ¿ndi koo ví ve'e kava'a ndó koo yu'u, ká'an
 ndó?, kaá sato'o yo Ndios.

Ta, ¿ndi koo iin ve'e kava'a ndó noo kooi nani'í
 ndééi, ká'an ndó?

⁵⁰ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña mií vá yu'u kúu na n̄i
 kava'a ndidaá kúu ña'a ió ñayuú yó'o?

Dión kaá sato'o yo Ndios —kaá Esteban.

⁵¹ Dá n̄i kaa ta'ani Esteban xí'ín taa ñoo:

—Tído ndeé nda'o to'on ndó, ta káxí nda'o níó ndo, ta na dó'ó nda'o kúú ndó. Daá kuití vá kō kóni ndo kee ndó ña kóni Espíritu ií Ndios, chí tátō'on kī'o nī sa kee na sá'ano ve'e ndó, kī'o dión kée ií vá ndó. ⁵² Chí, ¿ndi káa iin profeta kō ní kéndava'a na sá'ano ve'e ndó xí'ín? Nī sa'ání ná ndidaá profeta, na nī sa ka'an ña kii iin na ndaa noo Ndios. Ta miian ndaa nī kixi na, tído nī naki'o ñaa ndó noo ndá'a ta kini, ta nī sa'ání ñaa ndó. ⁵³ Ta va'ará nī natiin túu ndó ley Ndios noo ángel nī kii induú, tído kō ní seídó'o ta'on ndóan.

Di'a nī kuu tá nī xī'i Esteban

⁵⁴ Tá nī seído'o taa né'e choon to'on yó'o, kúú nī karyíí nda'o ra, ta nī chichi tá'an no'o ra, chí nī xido nda'o ini ra sa'á ña nī ka'an Esteban. ⁵⁵ Tído nī nakutí Esteban xí'ín Espíritu ií Ndios. Ta nī sa nde'é ná chí induú. Ta nī xini na ña ndato oon ví náye'e ndaa noo ió Ndios, ta íin Jesús xoo kuá'a na. ⁵⁶ Dá nī kaa Esteban:

—Kande'é ndó, chí ndé'í ña nónó induú káa. Ta na nī nduu taa ñayuú yó'o íin na xoo kuá'a tatá Ndios —kaá na.

⁵⁷ Ta kúú nī sadi ndidaá taa ndéi ñoo do'o ra. Ta kúú nī'i nda'o nī kasá'á káyu'ú rá. Dá nī ndao ni'ini ra nī tiin ra Esteban. ⁵⁸ Dá nī taó ñaa rá nda yu'ú ñoo, dá ka'ání ñaa rá xí'ín yuu. Ta ra chínóo kuachi Esteban nī chindei ra dá'on rá noo íin tayíí naní Saulo. ⁵⁹ Ta xí'ín tein kóon ñaa rá yuu, kúú nī kasá'á Esteban ká'an na xí'ín Ndios, ta kaá na:

—Tatá Jesús, naki'in va'a ní níoi.

⁶⁰ Dá nī sa kuíin xití ná. Ta kúú nī'i nda'o nī káyu'ú ná, ta kaá na:

—Tatá Jesús, o sa kékuendá ní kuachi yá'a taa yó'o kée ra xí'in yu'u —kaá na.

Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na dión, dá ví n̄i xi'i na.

8

Di'a n̄i kuu tá n̄i kasá'á Saulo kéndava'a ra xí'in na kúu kuendá Jesús

¹ Ta n̄i nata'an va ini Saulo ñoo ña n̄i sa'ání rá Esteban. Ta mií kuu dáá ñóo n̄i kasá'á kéndava'a ñayuu xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén. Sa'á ñóo n̄i xita noo ndi'i na kua'an na kandeí na dao ka ñoo ñó'o chí kuendá Judea di'a xí'in kuendá Samaria. Ta sava'a na kúu apóstol va n̄i kandoo ndéi ñoo Jerusalén. ² Tído ndéi dao ka taa ndíta ndaa noo Ndios, ta roón kúu ra n̄i sa'an n̄i dandúxi Esteban. Ta nda'í n̄i saki ra sa'a ná. ³ Ta tein kuu dáá ñóo n̄i kasá'á Saulo kéndava'a ra xí'in na kúu kuendá Jesús. Kúu n̄i xionoo ra tá ve'e tá ve'e taó ra taa xí'in ñá'a, ta ñó'o ñáá rá kua'an na ve'e ka.

Di'a n̄i kuu tá n̄i daná'a Felipe to'on va'a Jesús chí kuendá Samaria

⁴ Ta ñayuu n̄i kankuei ñoo Jerusalén kua'an dao ka ñoo, noón kúu na n̄i kasá'á dána'a to'on va'a Jesús noó ñayuu ndéi ndidaá kúu xián noó n̄i ki'in na kua'an na. ⁵ Dá n̄i ki'in ta'ani iin taa naní Felipe kua'an ra iin ñoo ká'ano nákaa chí kuendá Samaria di'a, ta n̄i kasá'á rá kásto'on ra xí'in ñayuu sa'a Cristo, na dáka'ki ñáá. ⁶ Ta n̄i nataka kua'á ñayuu. Ta ndino'o ini na n̄i seídó'o na ña n̄i daná'a Felipe, chí n̄i xini na ndidaá ña'a ndato n̄i kee ra. ⁷ Chí kua'á nda'o ñayuu ñó'o espíritu kini n̄i nduva'a, ta n̄i'i nda'o n̄i kayu'ú espíritu kini ñoo, dá n̄i kankuei

ña kua'an ini na. Ta kua'á ñayuu ni natií sa'a xí'in na ko kuú kaka va'a ni nduva'a. ⁸ Sa'á ñoo ni kadii nda'o ini ñayuu ndéi ñoo.

⁹ Ta ñoo ñoo ió ta'ani iin taa naní Simón, ta sa na'á vá xionoo ra kétadí ra xí'in na ñoo ñoo. Ta danda'í ra ñayuu ndéi ñoo, chi kée ra mií rá ña kúú rá iin taa ndaya'i. ¹⁰ Ta ndidaá ñayuu seídó'o va'a ña ká'an ra, nda na kuálí cháá ka xí'in nda na sá'ano cháá ka, ta kaá na ña mií Ndios ni xi'o choon ká'ano ñoo noo rá. ¹¹ Ta kándisa ñayuu ñoo ña ká'an ra, chi sa na'á nda'o xionoo ra danda'í ñaá rá xí'in ña tadí kée ra. ¹² Tído tá ni daná'a Felipe noo ná to'on va'a sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, kúú ni kandisa naan, ta ni kandisa ta'ani na ña ni daná'a ra sa'a Jesucristo. Sa'á ñoo kua'á nda'o taa xí'in ñá'a ni sodo ndúta. ¹³ Ta kúú ni kandisa ta'ani Simón ñoo. Dá tá ni ndi'i ni sodo ndúta rá, kúú ni kasá'á rá xionoo ra xí'in Felipe. Ta kúú naá vá iní ra xiní ra ña ndato xí'in ña ná'ano kée Felipe.

¹⁴ Tá ni ni'i tó'on na kúú apóstol ndéi ñoo Jerusalén ña kua'á ñayuu ndéi kuendá Samaria ni kandisa to'on Ndios, dá ni tanda'á ná Pedro xí'in Juan kua'an na ñoo. ¹⁵ Dá tá ni saa na ñoo ñoo, dá ni xika na ña maní noo Ndios sa'á ñayuu ñoo, dá ná natiin na Espíritu i Ndios, ¹⁶ chi ni iin tó'on ná ko ñá'a natiin Espíritu i Ndios, chi ni sodo ndúta óon va na xí'in kuu Jesús. ¹⁷ Dá ni chinóo Pedro xí'in Juan ndá'a ná diní ñayuu ni kandisa ñoo, ta kúú ni natiin na Espíritu i Ndios.

¹⁸ Tá ni xini Simón ña ni natiin ñayuu ñoo Espíritu i Ndios tá ni chinóo apóstol ñoo ndá'a ná

dinī ná, dá nī ka'án rá kī'o ra dī'ón noo ná, ¹⁹ chí nī kaa ra:

—Dikó ta'ani ndo'ó choon né'e ndó xaan noo yú'u. Dá kían, tá ná chinóo yu'u ndá'í dinī ndi ndáa mií ñayuu, ta kúú ná natiin ta'ani na Espiritu iī Ndios —kaá Simón.

²⁰ Dá nī kaa Pedro xí'ín rá:

—Kua'án yo'ó naá nduúon xí'ín dī'ón xaan, chí ká'án yo'ó ña xí'ín dī'ón kuu kuiión ña xí'o oon Ndios noó ñayuu. ²¹ Ni lú'u ví kuendá yo'ó, ni tá'í yo'ó koó noo choon kée ndu'u yó'o chí ko íin ndaa ta'on nímon noo Ndios. ²² Kua'án nandikó inóon sa'a ña kini kéeón xaan. Ta kueí nda'í noo Ndios, dá ndá ndi kuu ku'u ká'ano ini na sa'á kuachi nákani inon xaan. ²³ Chí kátóni ini yu'u ña nī chití yo'ó xí'ín ña u'u inon. Ta ndadí toon yo'ó nákaaon tixi ndá'a ña kini —kaá na.

²⁴ Dá nī kaa Simón:

—Kueí nda'í ndo noo sato'o yo Ndios sa'a yú'u, dá ná o ndó'i tá'an ña kaá ndo vei ndo'i —kaá ra.

²⁵ Dá tá nī ndi'i nī daná'a Pedro xí'ín Juan noó ñayuu ñoo sa'á to'on va'a Ndios, dá nī ki'in na íchi kua'an na xí'ín Felipe. Dá nī kasá'a ná dána'a na to'on va'a ñoo noo ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo ñó'o chí kuendá Samaria ñoo. Tá nī ndi'i, dá nī nandíó kueí na nī nasáa na ñoo Jerusalén.

Dí'a nī kuu tá nī daná'a Felipe sa'á to'on va'a Jesús noo iin taa nī kii nación Etiopía

²⁶ Tá nī ndi'i yó'o, dá nī ka'an iin ángel nī kii noo sato'o yo Ndios xí'ín Felipe:

—Ndakuiin, ta ki'in íchi ña kua'an chí sur Jerusalén dí'a, ña kua'an nda ñoo Gaza. Ta íchi ñoo kían yá'a kua'an noo kúú noño'ó íchí —kaá na.

27 Dá n̄i ndakūīn Felipe. Dá n̄i kee ra kua'an ra. Ta kúú ích̄i noó kua'an ra ñoó n̄i naki'in tá'an ra x̄í'ín iin ɬa nación Etiopía. Ta kúú rá iin ɬa o kúu kandēi de'e. Ta kúú rá iin ɬa kéch̄oon noo iin ñá'a naní Candace, ña kúú reina nación Etiopía, ch̄i né'e va'a ra di'óan. Ta n̄i sa'an ra ñoo Jerusalén n̄i sa ndañ'o ra Ndios. 28 Ta kúú n̄i nandió koo ra kua'an nó'o rá. Ta ió ra noo carreta, kiró ñó'o kué̄i. Ta ká'i ra tuti n̄i taa profeta Isaías. 29 Dá n̄i kaa Esp̄iritu īi Ndios x̄í'ín Felipe:

—Natuu yati kua'an n̄i'on carreta káa —kaá na.

30 Dá n̄i kankono Felipe n̄i natuu yati ra noó kua'an ra. Kúú n̄i seido'o ra ña ká'i ɬa ñoó noo tuti n̄i taa profeta Isaías. Dá n̄i ndato'ón ñaá Felipe:

—¿Á kátóni ini ní ndí kóni kaa ña ká'i ní xaan?

31 Dá n̄i kaa ɬa ñoó:

—¿Ndi kee yu'u kandaa ini ña ká'an tá ko ín ta'on nakani x̄í'ín yu'u?

Dá n̄i ka'an ra x̄í'ín Felipe ña ná kaa ra noo carreta, ta ná kakoo dáó rá x̄í'ín rá. 32 Ta ká'i ra tuti īi Ndios noo ká'an di'a:

Tátō'on k̄i'o ndáka ra iin léko kua'an r̄i noó ɬa sa'ání r̄i, k̄i'o dión n̄i kee ra x̄í'ín ná.

Tátō'on k̄i'o tádi iin léko dátá r̄i, k̄i'o dión n̄i kee na, ch̄i ni iin tó'ón to'on ko ní ká'an na chindeé ná mií ná.

33 Ta n̄i kenóo ñaá ɬa, ta ko ín ta'on ní k̄eyíko ndaa sa'a ná.

Sa'á ñoó, ¿nda yoo kuu nakani sa'á de'e na?

Ch̄i n̄i sa'ání ñaá ñayuu, dá ná o koo ka na ñayúú yó'o.

34 Dá n̄i ndato'ón ɬa ñoó Felipe, ta kaá ra:

—Kee ní ña maní nakani ní xí'ín yu'u. ¿Ndá sa'a nì ka'an profeta yó'o? ¿Á nì ka'an na sa'a mií ná, o nì ka'an na sa'a iin ka ta'a?

³⁵ Dá nì nakani Felipe ndi kóni kaa to'on káa noo tuti iì yó'o. Xí'ín sa'á to'on yó'o, dá nì kasá'á rá dána'a ra noo rá sa'á to'on va'a Jesús. ³⁶ Dá nì saa ra iin xíán noo ñó'o takuúí noo yá'a ra kua'an ra ñóo. Dá nì kaa ta'a Etiopía ñóo xí'ín Felipe:

—Yó'o ñó'o takuúí. ¿Á o kúu ta'on kodo ndúta yu'u yó'o?

³⁷ Dá nì kaa Felipe xí'ín rá:

—Tá kandeé ini ní Jesús xí'ín ndinoo ini ní o ní, dá kían kuu va.

Dá nì kaa ta'a ñóo:

—Kándísai ña Jesucristo kúu de'e Ndios —kaá ra.

³⁸ Dá nì sa'anda ra choon ña ná kakuúin carreta ñóo. Dá nì noo ndi nduú ra noo ñó'o takuúí ñóo. Dá nì dakódo ndúta ñaá Felipe. ³⁹ Tá nì ndi'i nì kankuei ra noo takuúí ñóo, ta kúu nì ndañó'ó ni'ini va Felipe nì kee Espíritu sato'o yo Ndios. Ta kúu ko ní xini ka ñaá ta'a ñóo. Ta kádij nda'o ini ra kua'an ra íchi ñóo. ⁴⁰ Kúu nì kasandaá Felipe iin ñoo naní Azoto. Ta nì ya'a ra iin rá iin ñoo sá xíka ra kua'an ra, ta sá kásto'on ra xí'ín ñayuu ñóo sa'á to'on va'a Jesús kua'an ra. Dá nì saa ra ñoo naní Cesarea.

9

Dì'a nì kuu tá nì nduu Saulo kuendá Jesús

¹ Ta ká'an iì vá Saulo ña ka'ání rá na kúu kuendá sato'o yo Jesús. Kúu nì sa'an ra noo nákaa ta duti mií noo. ² Dá nì xika ra ña kì'o ra tuti kane'e ra ko'on ra ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo Damasco, ta tuti ñóo ká'an ña kómí rá choon tiin

ra ɬa xí'ín ñá'a ndíko íchi Jesús ko'on na ve'e kaa ñoo Jerusalén.

³ Dá n̄i kee ra kua'an ra ñoo Damasco ñoo. Tído tá n̄i kasandaá yati ra ñoo ñoo, kúú iin kuití vá n̄i naye'e ndaa noó kua'an ra n̄i kee iin ñó'o n̄i kii induú. ⁴ Ta kúú n̄i kankao va ra noño'o. Dá n̄i seido'o ra táj n̄i ka'an iin ñayuu:

—Saulo, Saulo. ¿Ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'on xí'ín yu'u?

⁵ Dá n̄i ndato'on ñaa rá:

—¿Ndá yoo kúú mií ní, tatá?

Dá n̄i kaa na:

—Yu'u kúú Jesús, na xionoo yo'ó kéndava'a xí'on. Tído kéeon xí'ín miíon táto'on k̄i'o kée iin chee tá chísá'a rí din̄i karochá, ta dár'u'u r̄i mií rí.

⁶ Ta kúú nda ndéj n̄ino oon va Saulo chí n̄i yu'ú ra, dá kaá ra:

—¿Ndí k̄ián keei kóni ní, tatá?

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndakuijn ndichi, ta kua'an ku'u ñoo ká'ano káa, dá káa ná kasto'on na xí'on ndí k̄ián kánian kee'on —kaá na.

⁷ Ta ɬa kua'an xí'ín Saulo ñoo, kúú n̄i naá vá iní ra ndíta ra, chí n̄i seido'o ta'ani ra n̄i ka'an iin ñayuu, tído k̄o ín ta'on ní xiní ra. ⁸ Dá n̄i ndakuin ndichi Saulo. Tído tá n̄i ka'an rá kande'é rá, k̄o ní kúú ka, chí n̄i kukuaa va ra. Dá n̄i natiin ndaa ñaa ɬa kua'an xí'ín rá ñoo, dá ndáka ñaa rá n̄i sa ra ñoo Damasco. ⁹ Ta ñoo n̄i sa io ra on̄i ku. Ta k̄o túu noo rá, ta k̄o ní sásá'an ra, ta k̄o ní xí'i ra takuií.

¹⁰ Ta ñoo Damasco ñoo ió iin ɬa kúú kuendá Jesús naní Ananías. Ta n̄i na'a noo sato'o yo Jesús noo ná, ta n̄i kaa na xí'ín ná:

—¡Ananías!

Dá n̄i kaa Ananías:

—Yó'o nákaai, tatá.

¹¹ Dá n̄i kaa sato'o yo Jesús:

—Ndakuiin ndichi, ta kua'án k̄i keí naní keí Ndaa. Tá n̄i saañ ve'e iin t̄a naní Judas, dá ndato'ón sa'a iin t̄a n̄i kaki ñoo Tarso naní Saulo, ch̄i ñoo ió r̄a ká'an r̄a xí'ín. ¹² Ch̄i n̄i x̄i'oi ña n̄i xini r̄a iin t̄a naní Ananías, ta ku'u ra chinóo ra ndá'a rá din̄i rá, dá ná nat̄u tuku noo rá.

¹³ Dá n̄i kaa Ananías:

—Tatá, kua'á nda'o ñayuu nákani xí'ín yu'u sa'á t̄a ñoo, ña xionoo ra kéndava'a ra xí'ín ñayuu mií ní ndéi ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta viti n̄i kasáa r̄a ñoo yó'o. Ta né'e ra choon n̄i x̄i'oi t̄a dut̄i sakua'a ña tiin ra ndidaá kúu ñayuu nákon̄i ña kúu ní sato'o na ko'on na ve'e kaa.

¹⁵ Dá n̄i kaa sato'o yo Jesús:

—Kua'án, ch̄i mií vá yu'u n̄i kaxi t̄a ñoo ña kane'e ra to'in dána'a r̄a noó ñayuu ko kúu na Israel, xí'ín noo rey, xí'ín noo na Israel. ¹⁶ Ta ko'in dána'i noo rá ña kánian ndo'o naní níó rá sa'a yú'u —kaá na.

¹⁷ Dá n̄i kee Ananías kua'an na. Dá n̄i saa na ve'e noo ió Saulo, kúu n̄i ku'u na n̄i chinóo na ndá'a ná din̄i rá. Dá n̄i kaa na:

—Ñani Saulo, mií sato'o yo Jesús, na n̄i na'a noo noo yo'ó íchi noo veín yó'o, noón kúu na n̄i tanda'á yu'u veii, dá nat̄u nooon, ta nakutón xí'ín Espiritu īi Ndios —kaá na.

¹⁸ Ta kúu viti'ón di'a va n̄i kuei ña ndáa tát'on ndáa ta'i tiyaká nduchí noó Saulo. Ta kúu n̄i nat̄u noo rá. Dá ví n̄i ndakuin ndichi r̄a. Dá n̄i sa'an r̄a n̄i sodo ndúta rá. ¹⁹ Dá tá n̄i ndi'i n̄i sasá'an ra, kúu

n̄i nan̄i'í ndée vá rá. Ta n̄i sa io ra dao kuu x̄i'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Damasco ñoo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i dána'a Saulo to'on va'a Jesús ñoo Damasco

²⁰ Ta n̄i ndi'i, dá n̄i kasá'á Saulo dána'a na sa'a Cristo Jesús ini ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo, chí kaá na ña Jesús kúu de'e Ndios. ²¹ Ta kúu n̄i kasá'á naá vá ini ndidaá kúu ñayuu seídó'o na ña dána'a Saulo, ta kaá na:

—¿Á o duú ta káa kúu ra kéndava'a x̄i'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén? Ta, ¿á o duú ra káa ta'ani kúu ta n̄i kasáa yó'o tiin ra na kúu kuendá Jesús, ta kandaka ñaá rá ko'on ra nak̄i'o ra noo ndá'a ta dut̄i sakuá'a? —kaá na.

²² Tído ví'í ka ví n̄i ndundeé ini Saulo dána'a na sa'a Jesús, ta k̄o ní'í ta Israel ndéi ñoo Damasco ndí k̄ián ka'an ra x̄i'ín Saulo, dá chí n̄i x̄i'o na ña n̄i k̄andaá ini ra ña miían ndaa ndisa Jesús kúu Cristo, na dákaiki ñaá.

²³ Kúu sa kuá'a nda'o kuu n̄i ya'a, dá n̄i k̄andoo ta Israel ña ka'áni rá Saulo. ²⁴ Tído n̄i ni'í tó'on na sa'a ña n̄i k̄andoo ra kee ra. Ta nduú ñoo ndéi ra ndáti ra keta na yé'é noo k̄ondu'u na ñoo Damasco, dá ka'áni ñaá rá, ká'án rá. ²⁵ Sa'a ñoo tá n̄i kuaá, dá n̄i danóo na kúu kuendá Jesús Saulo ini iin tiyika ká'ano sata náo ndadí ñoo ñoo. Dá n̄i kee na kua'an na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i saq Saulo ñoo Jerusalén

²⁶ Dá tá n̄i saq Saulo ñoo Jerusalén, dá n̄i ka'án ná naki'in tá'an na x̄i'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Tído ndidaá vá ná yu'ú xiní ñaá, chí k̄o kándia na ña miían ndaa n̄i nduu Saulo kuendá Jesús.

²⁷ Dá n̄i kee Bernabé ndáka ñaá ná kua'an na noo

ndéi na kúú apóstol. Dá n̄i naḡani na ña n̄i xini Saulo sato'o yō Jesús íchi kua'aḡan ñoo Damasco. Ta n̄i naḡani ta'ani na ña n̄i ka'aḡan Jesús xí'ín ná íchi ñoo. Ta n̄i kaṡto'on ta'ani na xí'ín ñayuu ñoo ña kō ní yu'ú ta'on Saulo dána'a na sa'a Jesús noó ñayuu ndéi ñoo Damasco ñoo. ²⁸ Dá n̄i kaḡḡo Saulo n̄i sa io na xí'ín apóstol ñoo Jerusalén. Ta sa xionoo na xí'ín ná. ²⁹ Ta kō yu'ú ta'on Saulo kanoo na kaṡto'on na xí'ín ñayuu sa'a sato'o yō Jesús. Ta dándichi tá'an na xí'ín ta Israel ká'aḡan yú'u griego. Tído ka'ání vá ñaá rá kóni ra. ³⁰ Dá tá n̄i kaṡóni ini dao ka na kúú kuendá Jesús ña k̄i'o dión kóni ra kee ra, dá n̄i kee na ndáka na Saulo kua'aḡan na nda ñoo Cesarea. Ta ñoo n̄i tanda'á ñaá ná kua'aḡan nó'o ná ñoo Tarso.

³¹ Ta kúú ndéi va'a va ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi iin ní kúú kuendá Judea, xí'ín Galilea, xí'ín Samaria. Ta sá'ano cháa ka na kua'aḡan na xí'ín to'on Ndios. Ta yu'ú níó ná sato'o yō Ndios. Ta n̄i ndukua'a ná, ta n̄i sisa cháa ka na xí'ín ña kándisa na kée Espíritu īi Ndios.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i nduva'a iin taḡa naní Eneas

³² Ta noo xionoo Pedro xíto ni'ini na ndidaá na kúú ñayuu Ndios ndéi iin rá iin ñoo, ta kúú ñoo n̄i kasandaá na noo ndéi na kúú kuendá Jesús ñoo naní Lida. ³³ Ta ñoo n̄i naní'í ná iin taḡa naní Eneas. Ta sa io ona va kuia kándu'u rá noo xíto, chi n̄i natii sa'a rá. ³⁴ Dá n̄i kaa Pedro xí'ín rá:

—Eneas, Jesucristo kúú na nduva'a yo'ó. Ndakuīn ndichi, ta natuú xiton.

Ta kúú n̄i naḡūin ndichi ra. ³⁵ Tá n̄i xini ñayuu ndéi ñoo Lida ñoo xí'ín ñoo naní Sarón ña n̄i

nduᵛa'a ta kú'u ñoo, kúu n̄ nduu ta'ani na kuendá sato'o yo Jesús.

Di'a n̄ kuu tá n̄ n̄taki iin ñá'a naní Dorcas

³⁶ Ta ñoo naní Jope ío iin ñá'a kúu kuendá Jesús naní Tabita. Ta xí'ín to'on griego nanían Dorcas. Ta kúu kua'á nda'o ña va'a sa keeán, ch̄i sa ch̄indeeán ñayuu kúnda'í. ³⁷ Ta tein kuu dáá ñoo n̄ kaśá'á kú'an. Ta kúu n̄ xi'j vaan. Dá tá n̄ ndi'i n̄ nakata na ñi'an, dá n̄ ch̄indú'u ñaá ná ini ve'e kúu uu kánoo n̄no.

³⁸ Ta yati né'e tá'an ñoo Jope ñoo xí'ín ñoo Lida. Kúu n̄ kandaa ini na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jope ña ío Pedro ñoo Lida. Sa'á ñoo n̄ tanda'á ná uu ta kua'an ra kuaka ñaá rá. Tá n̄ saa ra noo ío na, dá n̄ seí nda'í ra noo ná, ta kaá ra:

—¿Á ko'on ní xí'ín ndu'u vití'on ní? —kaá ra.

³⁹ Dá n̄ kee Pedro kua'an na xí'ín rá. Dá tá n̄ saa na ñoo Jope, dá n̄ kee ñayuu ñoo ndáka ñaá ná kua'an na ve'e noo kándu'u ndii naní Dorcas ñoo. Ta kúu kua'á nda'o na kuáan n̄ kaᵛ noo sata Pedro, ta ndé'i na ndéi na sa'á ndii ñoo. Ta dána'a na dá'on xí'ín do'onᵛ n̄ sa kava'aán tá n̄ sa takian noo Pedro.

⁴⁰ Dá n̄ taó ndí'i Pedro ndidaá kúu ñayuu ndéi ini ve'e ñoo. Dá ví n̄ sa kuín xití ná, ta n̄ ka'an na xí'ín Ndios. Dá n̄ sa nde'é ná noo kándu'u ndii ñoo. Dá n̄ kaa na:

—Tabita, ndakoo —kaá na.

Ta kúu n̄ nde'é váán. Dá tá n̄ xinian Pedro, kúu n̄ ndakooán íoan. ⁴¹ Dá n̄ tiin Pedro ndá'an. Dá n̄ nachikani ndichi ñaá ná. Dá n̄ nakana na ndidaá na kúu ñayuu Ndios xí'ín na kuáan ñoo ini ve'e ñoo. Dá n̄ ch̄ikani takí ñaá ná noo ná. ⁴² Dá

tá n̄i kandaá ini ñayuu ndéi ñoo Jope ñoo ña n̄i natakián, kúu kua'á nda'o na n̄i kandísa sato'o yo Jesús. ⁴³ Ta kúu kua'á ka va kuu n̄i kandoo Pedro ñoo Jope n̄i sa io na ve'e iin taa sa nduvii ñí kítí naní Simón.

10

Di'a n̄i kuu tá n̄i na'a noo iin ángel noo iin taa naní Cornelio

¹ Ta ñoo Cesarea ió iin taa naní Cornelio. Ta dándáki ra iin ciento soldado, ra kúu iin ta'ándá naní, ra Italiano. ² Ta ndáño'o ra Ndios, ta yu'ú ni'ini ñaa rá xí'ín ndidaá na ve'e ra. Ta kua'a d̄i'ón xí'o ra chíndeé rá ñayuu kúnda'í. Ta daá kuití ká'an ra xí'ín Ndios. ³ Ta iin kuu n̄i xini ra ña'a ndato n̄i kee Ndios táto'on ka on̄i sa'ini, chí n̄i xini túu ra iin ángel n̄i kii noo Ndios. Ta n̄i ku'u na noo nákaa ra. Dá n̄i kaa na:

—¡Cornelio!

⁴ Tá n̄i sa nde'é va'a Cornelio ángel ñoo, kúu n̄i yu'ú nda'o ra. Dá n̄i ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndí k̄ián kóni ní, tatá?

Dá n̄i kaa ángel ñoo:

—Náta'an ini Ndios seídó'o na ña xíkõn noo ná, ta náta'an ta'ani ini na sa'á ña chíndeéon ñayuu kúnda'í. ⁵ Ta viti tanda'á dao taa ná ko'on ra ñoo Jope kuaka ra iin taa naní Simón kandaka ra kasaa ra. Ta t̄a yó'o naní ta'ani Pedro. ⁶ Ta ió na ve'e iin ka taa naní Simón, tá'an ra ndúvii ñí kítí. Ta ín ve'e ra yati yu'ú taño'o. Ta noón kúu na kasto'on xí'ón ndí k̄ián kánian keeón —kaá ángel ñoo.

⁷ Dá n̄i kee ángel ñoo kua'an na. Dá n̄i kana Cornelio uu taa kéchõn noo rá xí'ín iin soldado,

tá'an ra ndáño'o ta'ani Ndios takí. Ta kándéé ini Cornelio ñoó taa yó'o. ⁸ Dá ni nakani ndi'i ra xí'ín taa yó'o ña ni ka'an ángel ñoó xí'ín rá. Dá ni tanda'á ñaá rá kua'an ra ñoo Jope kuaka ra Pedro kii na.

Di'a ni kuu tá ni xini Pedro iin ña'a ndato ni kee Ndios

⁹ Ta iin ka kuu, tá sa kua'an kasandaá yati ra ñoo Jope ñoó, kúu ni kaa Pedro diní ve'e ka'an na xí'ín Ndios, ta kíán tát'on dao nduú. ¹⁰ Ta ni kixian ni kuiko nda'o na. Ta sa kasá'an va na kóni na. Ta xían nani kénduu na ve'e ñoó ña'a kasá'an na, ta kúu ni xini túu na iin ña'a ndato ni kee Ndios. ¹¹ Chi ni xini na ni nono induú. Ta ni xini na konoo iin ña'a vei ña, ta káaan tát'on kaa iin dá'on ká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komi titoán. Ta ni naxinon nda noñó'o. ¹² Ta kúu ini dá'on ñoó ñó'o ndidaá kúu kítí komi sa'a, ta ñó'o ta'ani kirí xíka tixi, xí'ín ndidaá ka ni laa. ¹³ Dá ni seido'o Pedro tachí iin na ni ka'an, ta kaá na di'a:

—Pedro, nakuijn ndichi. Ta ka'ání kítí xaan, ta kason rí.

¹⁴ Dá ni kaa Pedro:

—Koó, tatá, chi ko óon ta'on keí yu'u ña'a yako xí'ín ña ko ío vii noo Ndios.

¹⁵ Dá ni kaa tuku tachí na ni ka'an ñoó xí'ín ná:

—Tá'an ña ni nduvii Ndios, o sa chínani ta'on yo'áan ña kían ña yako.

¹⁶ Ta oni ta'ándá ni ka'an na dión xí'ín Pedro. Dá ni nandio koo tuku dá'on ñoó kua'an nó'an induú.

¹⁷ Ta kúu xían ío Pedro nákaní ini na ndi kóni kaa ña ndato ni xini na ñoó, kúu sa ni saá va taa ni tanda'á Cornelio ve'e noo ío na, chi ni ndato'ón rá na ñoo ñoó ndeí kúu ve'e Simón. Ta kúu sa ni

kasandaá ra yé'é ve'e ñoó. ¹⁸ Dá n̄i kasá'á ndátó'ón rá n̄a ndéi ve'e ñoó, dá n̄i kaa ra:

—¿Á ve'e yó'o ió iin t̄a naní Simón, t̄a ká'an xí'ín ná Pedro? —kaá ra.

¹⁹ Ta nákani ij vá ini Pedro sa'á ñ̄a n̄i xini n̄a, dá n̄i kaa Espíritu ij Ndios xí'ín ná:

—N̄i kasáa on̄i t̄a nándukú rá yo'ó. ²⁰ Ndakuiin, ta kua'án noo kíj, ta o sa nákani kuách̄i inon ko'on xí'ín rá, ch̄i mió yu'u n̄i tanda'á rá n̄i kasáa ra —kaá n̄a.

²¹ Dá n̄i noo Pedro, dá n̄i sa'an n̄a noo ndíta t̄a n̄i tanda'á Cornelio ñoó. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Yu'u kúu t̄a nándukú ndo'ó. ¿Ndá choon vei ndó?

²² Dá n̄i kaa ra xí'ín ná:

—Vei ndu choon iin t̄a naní Cornelio, tá'an n̄a dándáki iin ciento soldado. Ta n̄a yó'o kúu iin t̄a ndaa, ta ndáño'o na Ndios takí. Ta ká'an va'a ndidaá kúu n̄a Israel sa'a ná. Ta n̄i n̄atiin na choon noo iin ángel kéchóon noo Ndios ñ̄a kían kana na mií ní ñ̄a ko'on ní ve'e na, dá ná kueídó'o na ñ̄a kían kasto'on ní xí'ín ná —kaá t̄a ñoó.

²³ Dá n̄i n̄atiin va'a ñ̄aá Pedro. Dá n̄i sa ndei ra ve'e ñoó n̄i kidi ra s̄akuaá dáá ñoó. Tá n̄i t̄u noo iin ka kuu, dá n̄i kee Pedro xí'ín dao ka t̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jope ñoó kua'an n̄a xí'ín ndin on̄i t̄a ñoó.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i saq Pedro ve'e Cornelio

²⁴ Nd̄a iin ka ví kuu, dá n̄i saq n̄a ñoo naní Cesarea. Ta sa io va Cornelio ndáti ra kasaa Pedro ve'e ra. Ta ndéi ta'ani ndidaá tá'an ra, xí'ín n̄a né'e tá'an va'a xí'ín rá n̄i kana ra ñoó.

²⁵ Dá tá n̄i saq Pedro yé'é ve'e ñoó, kúu n̄i keta Cornelio nakuaka ñ̄aá rá. Ta kúu n̄i sa kuín xiti

rá noo ná, dá kandaño'o ñaá rá, ká'án rá. ²⁶ Tído n̄i na_{ch}i_kani ndichi va ñaá Pedro, ch̄i n̄i kaa na xí'ín rá:

—Ndakuiin ndichi ní, ch̄i t̄a x̄i'ín vá ní kúú yu'u.

²⁷ Ta kúú ndátó'ón Pedro xí'ín rá n̄i ndu'u na ve'e ra. Dá n̄i xini na ña kuá'á nda'o ñayuu ndéi ndáti ñaá. ²⁸ Dá n̄i kaa Pedro xí'ín ná:

—Sa ná'á vá mií ndó ña k̄o sónó ta'on ley ndu'u, na kúú na Israel, ña naki'ín tá'an ndu ta ni ña natuu yati ndu xí'ín ñayuu k̄o kúú na Israel. Tído n̄i daná'a Ndios nooí ña k̄o kánian chinaní yu'u ni iin tó'ón ñayuu ña kúú ná ñayuu k̄o chón, o ñayuu yako noo Ndios. ²⁹ Sa'á ñoó, tá n̄i kana ndó yu'u ve'i, k̄o ní nákaní kuách̄i ta'on inīi kixii. Ta viti ndátó'ín ndo'ó, ¿ndá sa'a kíán n̄i kana ndó yu'u veii? —kaá na.

³⁰ Dá n̄i kaa Cornelio xí'ín ná:

—Sa io kom̄i kuu, táto'on mií hora viti, ió̄i né'e īi. Kúú tá n̄i kasandaá k̄a on̄i nani ká'ín xí'ín Ndios, ta kúú iin ndakána vá n̄i sa ku'ín iin t̄a ndíxi dá'on ndato náye'e ndaa nooí. ³¹ Dá n̄i kaa na xí'ín yu'u: “Cornelio, sa n̄i seido'o Ndios ña n̄i xikon noo ná, ta náta'an ini na sa'á ña chíndeéón ñayuu kúnda'í. ³² Ta viti tanda'á dao t̄a ná ko'on ra ñoo ká'ano naní Jope kuaka ra iin t̄a naní Simón, t̄a ká'an xí'ín ná Pedro. Ta ió na ve'e iin t̄a naní Simón, tá'an ra ndúvii ñīi k̄iti. Ta iin ve'e ra yati yu'ú taño'o. Dá ná kii na kasto'on na xí'ón ndí kíán kánian keeón”, kaá ángel ñoó xí'ín yu'u. ³³ Sa'á ñoó mií hora daá n̄i tanda'í t̄a yó'o kosaa ra kuaka ra mií kii ní. Ta kúú va'a va n̄i kee ní ch̄i n̄i kasaa yach̄i ní. Ta viti kíán ndéi ndi'í ndu'u noo Ndios, dá kueídó'o ndu ndidaá to'on n̄i sa'anda Ndios noo ní ña kíán kasto'on ní xí'ín ndu'u —kaá ra xí'ín Pedro.

Di'a kua'an ña ni daná'a Pedro sa'a Jesús noó ñayuu ni nataka ve'e Cornelio

³⁴ Dá ni kasá'á Pedro ká'an na xí'ín ñayuu ñoo:

—Viti kían kátóni va'a inii ña ko káxi ta'on Ndios ñayuu, iin noó kúú vá ná noo ná. ³⁵ Ta náta'an ini na xiní na ñayuu ndéi ndi ndáa mií vá ñoo tá yu'ú ni'ini ñaa ná, ta kée na ña ndaa. ³⁶ Ni ka'an Ndios xí'ín na Israel sa'á to'on va'a ña ká'an ña kuu va nandei va'a na xí'ín Ndios sa'a Jesucristo, na dándáki ndidaá ñayuu. ³⁷ Ta sa ná'á vá mií ndó ndí kían ni kuu chí Judea di'a. Ta ni kasá'an chí kuendá Galilea di'a tá ni ndi'i ni daná'a Juan noó ñayuu ña kánian kodo ndúta ná. ³⁸ Chi ni xi'o Ndios Espíritu ii ná noo Jesús, na ñoo Nazaret, ta ni xi'o ta'ani na choon noo ná. Ta sa xionoo Jesús sa kee na kuá'á nda'o ña va'a, ta sa nduva'a na ndidaá kúú ñayuu sa dandó'o ña u'u. Díón ni kee Jesús, chi ió Ndios xí'ín ná. ³⁹ Ta ndu'u kúú na ni xini ndidaá kúú ña'a ndato ni kee Jesús chí kuendá Judea, xí'ín ña ni kee na ñoo Jerusalén. Tá ni ndi'i, dá ni sa'ání ñaa rá, chi ni chirkaa ñaa rá ndika iin cruz. ⁴⁰ Tído ni daná'taki ñaa Ndios tixi kuu óni. Ta ni na'a takí tuku Jesús noo ndú'u ni kee Ndios. ⁴¹ Tído ko ní xiní ta'on ñaa ndidaá na Israel. Sava'a mií ndu'u, tá'an na ni kaxi mií Ndios, ni xini ñaa, chi ni sasá'an nduú ndu xí'ín ná, ta ni xi'i nduú ndu'u xí'ín ná tá ni ndi'i ni nataki na. ⁴² Tá ni ndi'i, dá ni xi'o na choon noo ndú'u ña kanoo ndu kast'on ndu xí'ín ndidaá kúú ñayuu ña ni chikani Ndios mií Jesús ña keyíko na sa'a ndidaá ñayuu takí xí'ín ndidaá na ni xi'i. ⁴³ Ta sa'a mií ta'ani ná ni taa profeta, chi ni taa na ña ku'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ndidaá ñayuu kandeé ini ñaa —kaá Pedro.

Di'a ni kuu tá ni nakutí níŋ na ve'e Cornelio xí'ín Espírítu iì Ndios

⁴⁴ Ta kúú ká'an ió Pedro íin na, kúú ni naxino Espírítu iì Ndios dinì ndidaá kúú ñayuu ndéi seídó'o ñoó. ⁴⁵ Ta ta Israel kúú kuendá Jesús, tá'an ra ni kasáa xí'ín Pedro ñoó, kúú ni naá vá iní ra ndíta ra, chí ni naxino Espírítu iì Ndios dinì na kò kúú na Israel ñoó, ⁴⁶ chí ni seídó'o ra ña ni kasá'á ná ká'an na dao ka yú'u, ta kéká'ano na Ndios. ⁴⁷ Dá ni kaa Pedro xí'ín ta ni kasáa xí'ín ná ñoó:

—Ni iin tó'on ñayuu o kúu chituu ña kodo ndúta na yó'o, chí sa ni natiin va na Espírítu iì Ndios táto'on kì'o ni natiin ñaá mií yó —kaá na.

⁴⁸ Dá ni sa'anda Pedro choon noó ñayuu ni kandísa ñoó ña ná kodo ndúta ná xí'ín kuu sato'o yo Jesús. Ni ndi'i, dá ni seí nda'í na noo Pedro ña ná koo na xí'ín ná cháá ka kuu.

11

Di'a kua'an ña ni kasto'on Pedro xí'ín na kúú kuendá Jesús

¹ Kúú ni ni'í tó'on ta'ani apóstol xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea ña ni kandísa dao ñayuu kò kúú na Israel to'on va'a Ndios. ² Dá tá ni nandió koo tuku Pedro ñoo Jerusalén, dá ni kasá'á dánani ñaá dao ta, tá'an ra kaá ña mi'an ndúsa ta'anda ñi ndidaá ta kúú kuendá Jesús, ³ ta kaá ra:

—¿Ndiva'a ni sa'an ní ni ku'u ní ve'e ta kò ní tá'anda ñi? Ta, ¿ndiva'a ni sasá'an nduú ní xí'ín rá?

⁴ Dá ni kasá'á Pedro nákani ndi'i na ndi kì'o ni ndo'o na, ta kaá na:

5 —Tá nákaa yu'u ñoo ká'ano naní Jope, ta xían nani ká'in xí'in Ndios, ta kúú n̄i na'a na iin ña'a ndato nooí. Ta káaan táto'on káa iin dá'on chiká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komi titoán. Dión káaan n̄i nooan n̄i kiian nda induú káa. Ta n̄i naxinoan nda noo íoi. 6 Dá n̄i sa nde'é va'i inian, kúú n̄i xiniñ ñó'o kiti komi sa'a, xí'in kirí yukú deen, xí'in kirí xika tixi, xí'in ndidaá ka ni laa. 7 Dá n̄i seido'i tach̄i iin na n̄i ka'an: “Pedro, ndakuiin ndichi. Ta ka'ání kirí xaan, ta kason ri”, kaá na xí'in. 8 Dá n̄i kaai: “Koó, tatá, ch̄i k̄o óon ta'on kei yu'u ña'a yako xí'in ña k̄o ío vii noo Ndios”, n̄i kaai xí'in ná. 9 Ta chí induú n̄i ka'an tuku tach̄i ñoo xí'in: “Tá'an ña n̄i nduvii Ndios, o sa chínaní ta'on yo'áan ña kían ña yako”, kaáan. 10 Ta on̄i ta'ándá n̄i ndo'i dión. Dá n̄i nandió koan kua'an nó'an induú.

11 Ta kúú mií hora daá ñoo n̄i kasáa on̄i ta nándukú rá yu'u ve'e noo sa ioi. Ta roón kúú ra n̄i kii nda ñoo Cesarea. 12 Ta kúú n̄i ka'an na kúú Espíritu iñ Ndios xí'in ña ná dá'a n̄i nakani kuách̄i iniñ ko'in xí'in rá. Ta kúú n̄i sa'an ta'ani ndin iño ñani yo yó'o xí'in. Tá n̄i sa ndu'u, dá n̄i ku'u ndu ini ve'e ta ñoo. 13 Dá n̄i nakani ra xí'in ndú ña n̄i xini ra iin ángel ini ve'e ra, ta n̄i kaa ángel ñoo xí'in rá: “Tanda'á dao ta ná ko'on ra ñoo ká'ano Jope kuaka ra iin ta naní Simón, ta ká'an xí'in rá Pedro. 14 Ta roón kúú ra kasto'on xí'ón ndí kían kánian keeón, dá k̄aki miíón xí'in na ve'ón noo kuách̄i ndo”, kaá ángel xí'in rá. 15 Tá n̄i kasá'í dána'i noo ñayuu ñoo, kúú n̄i naxino Espíritu iñ Ndios din̄i ná táto'on k̄i'o n̄i naxino na din̄i mií yó mií sa'a. 16 Nda daá ví n̄i ndisáa iniñ ña n̄i ka'an sato'o yo Jesús: “Miían ndaa kían ña Juan n̄i sa dakódo ndúta

ñaá xí'ín takuií, tído ndo'ó kúú nā kodo ndúta xí'ín Espíritu ii.” ¹⁷ Mii Ndios kúú nā nī xī'o Espíritu ii ná noó ñayuu ñoó táto'on nī xī'o na Espíritu ii ná noo mii yó sa'á ña nī kandísa yó sato'o yo Jesucristo. Sa'á ñoó ndani, ¿ndá yoo kúú yu'u ña ketéiin noó ña kóni Ndios? —kaá Pedro.

¹⁸ Tá nī seido'o ra to'on yó'o, ta kúú nī sadi ra yú'u rá, ta kúú ko ní dánani ka ra Pedro. Ndaá nī kasá'á rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá ra:

—Dá kían nda ñayuu ko kúú nā Israel xí'o Ndios ña nandikó iní nā sa'á kuachi kée na, dá kasandaá nā ni'í ná ña kataki chíchí ná —kaá ra.

Di'a nī kuu, dá nī kandísa kuá'á ñayuu ndéi ñoo Antioquía to'on va'a sa'a Jesús

¹⁹ Kuá'á nda'o nā kúú kuendá Jesús nī xita noo kua'an tá tiempo nī sa'ání rá Esteban, chi nī kasá'á kéndava'a ñayuu xí'ín iin rá iin na. Ta dao noón nī kee kua'an nda kuendá Fenicia. Ta dao ka nā kua'an iin yúku ín ini taño'o naní Chipre. Ta dao ka nā nī ki'in kua'an ñoo ká'ano naní Antioquía. Ta ko ní dána'a nā sa'á to'on va'a sa'a Jesús noo dao ka ñayuu, sava'a noó nā Israel vá nī daná'a naán.

²⁰ Tído tein nā kuendá Jesús ndéi ñoo Antioquía ñoó ñó'o dao nā nī kii Chipre xí'ín nā nī kii ñoo Cirene. Ta nā yó'o kúú nā nī kasá'á dána'a noó nā ko kúú nā Israel sa'á to'on va'a sato'o yo Jesús. ²¹ Ta kúú nī chindeé nda'o ñaá sato'o yo Jesús. Sa'á ñoó ndani kua'á nda'o ñayuu nī kandísa ñaá, ta nī nduu na kuendá sato'o yo Jesús.

²² Tá nī kandaá ini nā kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén sa'a ndidaá ña nī kuu ñoo Antioquía, dá nī tanda'á ná Bernabé kua'an nā ñoó. ²³ Tá nī saa

na ñoo ñoó, dá n̄i xini na ña kée Ndios kua'á nda'o ña man̄i xí'ín ñayuu ñoó. Ta kúu n̄i kad̄i nda'o ini Bernabé ñoó. Dá n̄i ka'an ni'ini na noo ndidaá ñayuu ñoó ña ndino'o ini na ná kandita ndaa na xí'ín sato'o yo Jesús.

²⁴ Ta Bernabé ñoó kúu iin taa va'a, ta n̄i nakutí xí'ín Espíritu ī Ndios, ta kándéé ká'ano ini na Jesús. Ta kúu kua'á ka ví ñayuu n̄i nduu kuendá sato'o yo Jesús ñoo ñoó.

²⁵ Tá n̄i ndi'i yó'o, dá n̄i kee Bernabé kua'an na ñoo Tarso nándukú ná Saulo. Dá tá n̄i naní'i ñaá ná, dá n̄i kee na ndáka ñaá ná kua'an na ñoo Antioquía. ²⁶ Tá n̄i sā na ñoó, dá n̄i sā ndei na xí'ín na kúu kuendá Jesús iin kuā toon. Ta n̄i daná'a na noó kua'á nda'o ñayuu. Ta ñoo Antioquía ñoó kúu noo n̄i kasá'a ñayuu chínaní ná na kúu kuendá Jesús, cristianos.

²⁷ Ta tein kuu dáá ñoó n̄i kee dao profeta ndéi ñoo Jerusalén kua'an na ñoo Antioquía. ²⁸ Ta xían ndéi na ñoó, dá n̄i ndakūin ndichi iin taa naní Agabo. Ta mií Espíritu ī Ndios n̄i kedaá xí'ín rá, dá n̄i kasto'on ra xí'ín na kúu kuendá Jesús ña koo iin tamā iin ní kúu noño'ó yó'o, kaá ra.

Ta kúu mián ndaa kuiti n̄i sā io iin tamā tein tiempo n̄i sā ne'e iin taa naní Claudio choon ká'ano cháa ka. ²⁹ Dá n̄i kandoo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó ña tanda'a ná táto'on k̄i'o sáa ndée ná ko'an chindeé ná na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea. ³⁰ Díon n̄i kee na, dá n̄i chinda'a náan né'e Bernabé xí'ín Saulo kua'an na nak̄i'o naan noó na sá'ano kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea.

12

Di'a ni kuu, dá ni chikáa rey Herodes Pedro ve'e kaa

¹ Ta mií tiempo daá ñóó ni kasá'á rey Herodes kéndava'a ra xí'ín dao na kúú kuendá Jesús. ² Chì ni sa'anda ra choon, dá ni sa'ání rá Jacobo, na kúú ñani Juan, xí'ín espada. ³ Tá ni kandaá ini Herodes ña ni nata'an nda'o ini na ñoo Israel ña ni sa'ání rá Jacobo, kúú ni tiin ta'ani ra Pedro chikaa ra ve'e kaa. Ña yó'o ni ndo'o na tein kuu víko tá seí na Israel pan, tá'an ña ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dákuita tachían.

⁴ Tá ni ndi'i ni tiin ra Pedro, dá ni chikáa ñaá rá ve'e kaa. Dá ni chikata ra komi tu'u soldado, ta komi soldado ni sa kuu iin iin tu'u ni chikata ra ndíta ndaá Pedro. Chì ni ka'án Herodes taó ñaá rá chikani ra noó na ñoo Israel tá ni ndi'i ni sa io víko Pascua, dá ka'ání ñaá rá, ká'án rá. ⁵ Ta ndaá va'a ñaá rá noo nákaa na ve'e kaa. Tído ko sá tuu ta'on na kúú kuendá Jesús ká'an na xí'ín Ndios sa'a Pedro.

Di'a ni kuu tá ni taó iin ángel Pedro ve'e kaa

⁶ Nda ná tuj noo, dá taó ñaá Herodes, ká'án rá. Ta mií sakuaá daá ñóó kándu'u Pedro kidi na, ta iin iin xoo xoo na ndéi iin iin soldado ndaá ñaá rá. Ta ndíko na xí'ín uu cadena. Ta ndíta uu ka soldado yé'é kaa ndaá rá ndidaá taa ñó'o ve'e kaa ñoo. ⁷ Ta kúú iin kuití vá ni kasáa iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios. Ta kúú ni naye'e ndaa iin ní kúú ini ve'e kaa ñoo. Dá ni dakandá na díjn Pedro noo kándu'u ná. Dá ni ndoto na. Dá ni kaa ángel ñoo xí'ín ná:

—Ndakoo kíi.

Tá n̄i ka'an n̄a dión, kúu n̄i kuēi va cadena ndíko ndá'a ná. ⁸Dá n̄i kaa ta'ani ángel ñoó:

—Nakató ña ndíko t̄isón xaan. Ta nak̄u'u ndison —kaá n̄a.

Dá n̄i kee Pedro dión. Dá n̄i kaa ángel ñoó xí'ín ná:

—Nandii kotóon, ta karkaa yu'u. Nakíj, ná ko'o.

⁹Dá n̄i kee na tákaa na sata ángel kua'an n̄a. Ta ko kándaá va'a ini n̄a, á mián ndaa kúu dión o dión ná'a oon va Ndios iin ña'a ndato noo ná, ká'án ná.

¹⁰Ta kúu n̄i ya'a na noo ndéi iin tu'u soldado ndaa ñaa ñoó. Dá n̄i ya'a ta'ani na noo ndéi iin ka tu'u soldado. Dá n̄i kasandaá n̄a noo kúu yiryé'é kaa chí keí di'a. Ta kúu n̄i nono mií vá yiryé'é ñoó. Dá n̄i kan̄kuei na sá xíka na keí ñoó kua'an n̄a. Ta kúu ñoó n̄i dankoo ñaa ángel ñoó.

¹¹Nda daá ví, dá n̄i katóni va'a ini Pedro, dá n̄i nakani ini n̄a:

—Viti kían n̄i kandaá inji ña mián ndaa kuiti sato'o yo Ndios kúu n̄a n̄i ch̄inda'á iin ángel n̄i kii na n̄i dakáki na yó noo ndá'a Herodes xí'ín noo ndidaá kúu ña'a kini katoó n̄a Israel kee na xí'á —ká'án ná kua'an n̄a.

¹²Tá n̄i kandaá ini n̄a ña dión n̄i kee Ndios xí'ín ná, dá n̄i kee na kua'an n̄a ve'e María, n̄a kúu naná Juan, tá'an ra ká'an xí'ín ná Marcos. Ch̄i ñoó n̄i nataka kua'á n̄a kúu kuendá Jesús ndéi na ká'an n̄a xí'ín Ndios. ¹³Dá tá n̄i saa Pedro, dá n̄i kasá'á ná dákásá ná yé'é keí sata vé'e. Ta kúu n̄i keta iin tadi'í kéchóon ve'e ñoó naní Rode kande'é xí ndá yoo dákásá yé'é ñoó. ¹⁴Tá n̄i nakoni xi tach̄i Pedro, kúu ko ní sóno ta'on xi yé'é ñoó, ch̄i n̄i kadij nda'o ini xi. Kúu n̄i nandió ko xi kua'an xi kast̄o'on xi

xí'ín nā ndéi ini ve'e ñoo ña Pedro va kúú nā dákásá yé'é ñoo. ¹⁵ Dá nī kaa nā xí'ín xī:

—Nádana va dinī yo'ó —kaá nā.

Tído ndúndéé ká ví xī ká'an xī ña ndaa va kíán. Dá nī kaa noón:

—O duú ta'on mií Pedro kúú ná. Níó vá ná kíán.

¹⁶ Tído dákásá jó Pedro yé'é ñoo ín na. Dá tá nī sonó ñayuu ñoo yé'é ñoo, kúú nī xini nā Pedro, kúú nī naá vá iní nā. ¹⁷ Kúú nī dakúu Pedro ndá'a ná ká'an nā ña ná kandeí tádi ñayuu ñoo. Dá nī nakani na tát'o'n kī'o nī kee sato'o yo Ndios nī taó ñaá ná ini ve'e kaa. Dá nī kaa ta'ani na:

—Nakani ndó xí'ín Jacobo, xí'ín ndidaá ká ni nā kúú kuendá Jesús sa'á ña va'a nī kee Ndios xí'ín yu'u —kaá nā.

Dá nī keta na kua'an nā iin ká xíán.

¹⁸ Tá nī tuu noo, dá nī kasá'á naá tá'an mií soldado ndéi ra, chí yu'ú ra, chí kō ní xiní ra ndi nī kuu nī keta Pedro ve'e kaa ñoo. ¹⁹ Dá nī sa'anda Herodes choon noo dao ká soldado ña ná ko'on ra nandukú ñaá rá, tído kō ní nání'i ta'on ñaá rá. Dá tá nī ndi'i nī ndat'ón va'a Herodes ñoo soldado sa ndei sa ndaa Pedro ini ve'e kaa ñoo, dá nī sa'anda ra choon ña ná kuu ra. Tá ni ndi'i daá, dá nī keta Herodes kuendá Judea kua'an ra koo tóo ra ñoo naní Cesarea.

Dì'a nī kuu tá nī xī'i rey Herodes

²⁰ Káryíí nda'o Herodes xí'ín ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín nā ndéi ñoo Sidón. Sa'á ñoo nī ndat'ón ñayuu ñoo ña ko'on nā ndaka nā ña manī noo rá. Tá nī saa nā ñoo, kúú nī kandeé ná nī xino ini iin taq naní Blasto, tá'an ra dándáki na kéchóon ve'e Herodes. Ta Blasto ñoo kúú ra nī sa'an nī ndaka ra ña manī

noo Herodes sa'a ná. Dión n̄i kee ñayuu ñoó, ch̄i noñó'o rey Herodes ñoó kána ña'a seí na. ²¹ Dá tá n̄i kasandaá kuu n̄i kandoo Herodes kantó'on rá xí'in ná, dá n̄i nandixi ra dá'on, tá'an ña sá ní'ino ra tá sa'ándá ra choon. Dá n̄i nakoo ra noo téi noo sa'ándá ra choon. Dá n̄i kasá'á rá ká'an ra xí'in ná.

²² Dá n̄i kasá'á káyu'ú ñayuu kuá'a ñoó, ta kaá na: —¡Ndios vá kúu na ká'an yó'o, ta o duú ta oon kúu rá! —kaá na.

²³ Ta kúu mií hora daá ñoó n̄i kasá'á kú'u Herodes n̄i kee iin ángel n̄i kii noo sato'o yo Ndios sa'á ña ko ní náki'o ra ñaño'ó noo Ndios tá ni ka'an ñayuu ñoó dión xí'in rá. Kúu n̄i xi'i va ra n̄i kee tikudí.

²⁴ Ta n̄i naka'ani cháa ka to'on sato'o yo Jesús, ta n̄i ndukua'a cháa ka ñayuu kándisa ñaá.

²⁵ Dá tá n̄i ndi'i n̄i kee Bernabé xí'in Saulo choon n̄i xio na kua'an na ñoo Jerusalén, dá n̄i nandió kuéi na ñoo Antioquía. Ta ndáka na Juan, ta ká'an xí'in ná Marcos, kua'an na.

13

Di'a n̄i kuu tá n̄i kaxi Ndios Pablo xí'in Bernabé ña ko'on na dána'a na to'on va'a Jesús

¹ Tein na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano naní Antioquía ndéi dao profeta xí'in na dána'a to'on Ndios. Ta na yó'o kúu Bernabé, xí'in Simón, tá'an ra naní ta'ani ta nde'i, xí'in Lucio, tá'an ra n̄i kii ñoo Cirene, xí'in iin ka ta naní Manaén, tá'an ra n̄i sa'ano dáó xí'in ra né'e choon sa naní Herodes, ta náka ta'ani Saulo tein ta yó'o. ² Ta xian nani ndéi noón ndáño'o na sato'o yo Ndios, ta né'e ií ná, dá n̄i kaa Espiritu ií:

—Taó xóo ndó Bernabé xí'ín Saulo, dá ná ko'on na kee na choon, ña ni nakanai na kee na —kaá na.

³ Dá tá ni ndi'i ni ka'an na xí'ín Ndios, ta ni sa ne'e i ni ná, dá ni chikodó ná ndá'a ná dini ndi nduú ta yó'o. Dá ni chinda'á ñáá ná kua'an na.

Dí'a ni kuu tá ni daná'a Bernabé xí'ín Saulo chí kuendá Chipre

⁴ Ta mií Espíritu i ni Ndios ndáka Bernabé xí'ín Saulo kua'an na. Dá ni xino na ñoo naní Seleucia. Ta ñoo ni kaa na iin barco, dá ni ki'in na kua'an na iin yúku iin ini taño'o naní Chipre. ⁵ Dá tá ni saa na ñoo naní Salamina noo nákuíta barco, dá ni kasá'á ná dána'a na to'on Ndios ini iin rá iin ve'e noo náta na Israel. Ta ndáka ta'ani na Juan kua'an na chindeé ñáá rá.

⁶ Dá tá ni ndi'i ni nata'an na ni xionoo na iin ní noo naní Chipre ñoo, dá ni kasandaá na ñoo naní Pafos. Ta ñoo ni naki'in tá'an na xí'ín iin ta tadí, ta kúu rá iin profeta to'ón, ta kúu rá iin ta Israel, ta naní rá Barjesús. ⁷ Ta daá ió va ra xí'ín ta né'e choon ká'ano naní Sergio Paulo, tá'an ra kúu iin ta ndichí. Ta ra yó'o ni kana Bernabé xí'ín Saulo, chí kóni ra kueídó'o ra to'on Ndios. ⁸ Tído ko náta'an ta'on ini ta tadí ñoo, ra naní ta'ani Elimas, to'on dána'a na. Sálá ñoo ni sadi ra noo ta né'e choon ñoo ña ná dá'a ni kandeé ini ra Jesús. ⁹ Ta Saulo, na naní ta'ani Pablo, ni nakutí xí'ín Espíritu i ni Ndios. Dá ni sa nde'é kaxí ná noo ta tadí ñoo, ¹⁰ dá ni kaa na xí'ín rá:

—¡Taa to'ón, ta kini, de'e ña u'u va kúu yo'ó, ta xiní u'u yo'ó ndidaá kúu ña ndaa! ¿Ndá oon ví dánkoo yo'ó ña to'ón chí'ón tein to'on ndaa Ndios?

¹¹ Ta viti kían vei sato'o yo Ndios dándó'o na yo'ó,

chì ọ kátuu kà nooon, ta ọ koní kà yo'ó ñà tóon ndindii cháá tiempo —kaá Pablo xí'ín rá.

Ta kúú vití'ón vá ñi ñakuíin naá noo rá. Kúú ñi kukuaa vá rá. Dá ñi kásá'á rá xionoo ra ndúkú rá ndá yoo katiin ndaa ñaá ko'on ra.

¹² Ta kúú, tá ñi xini taa né'e choon ñoo ñà dión ñi ndo'o ta tadí ñoo, kúú ñi kandísa ra to'on dána'a na, chí ñi naá iní ra ñi kee to'on va'a ká'an sa'a sato'o yo Jesús.

Di'a kua'an ñà ñi daná'a na iin ñoo naní Antioquía, ñà nákaa chí kuendá Pisidía

¹³ Dá ñi kaa Pablo xí'ín taa né'e tá'an xí'ín ná ñoo ini iin barco ñoo Pafos ñoo, dá ñi ki'in na kua'an na ñoo naní Perge, ñà nákaa kuendá Panfilia di'a. Tído tá ñi saa na ñoo ñoo, dá ñi ñankoo ñaá Juan. Dá ñi kee ra kua'an nó'o rá ñoo Jerusalén. ¹⁴ Tá ñi ndi'i, dá ñi kankuei na Perge ñoo. Dá ñi ki'in na kua'an na ñoo ká'ano naní Antioquía, ñà nákaa kuendá Pisidia di'a. Ta mií kuu nání'i ndée na Israel ñi saa na ve'e noo náataka na Israel ndéi ñoo ñoo. Dá ñi ku'u na, dá ñi sa ndei na ndéi na.

¹⁵ Dá tá ñi ndi'i ñi ka'i ra tuti ley xí'ín to'on ñi taa profeta, dá ñi tanda'á taa dándáki ve'e ñoo iin taa ñi sa'an ñi ka'an di'a xí'ín ná:

—Ñani kuálí, tá ió to'on va'a ká'an ni'ini ndó noo ñayuu ndéi yó'o, ná kuita ndó ta ká'an ndo xí'ín ná viti —kaá ra.

¹⁶ Dá ñi ndakuíin ndichi Pablo. Dá ñi ndane'e na ndá'a ná, ñà kóni kaa ñà tádi ná kandeí ñayuu ñoo. Dá ñi kaa na:

—Ndo'ó, ra Israel, xí'ín ndidaá kà ni ndo'ó, ta ndáño'o Ndios, kueídó'o va'a ndó ñà ko'in ka'in xí'ín ndó. ¹⁷ Na kúú Ndios noo yóó, na Israel, noon

kúú nā nī kaxi nā sá'ano ve'e yó nī sá ndei sá na'á. Dá nī ndee ñáá ná iin ñoo ká'ano tá tiempo nī sá ndei nda'í nā Egipto. Ta ndá'a mií Ndios nī taó ñáá tixi ndá'a tã Egipto ñoo. ¹⁸ Ta tein uū diko kuia nī xī'o ndeé iní Ndios sa'á ña sa kee ñayuu ñoo tá sa xionoo na noño'ó ichí. ¹⁹ Dá nī danaá nā usa ñoo ná'ano ñó'o noño'ó naní Canaán. Dá nī xī'o na ñó'o ñoo noó nā sá'ano ve'á, dá nī sá kian ña'a mií ná. ²⁰ Ta ndidaá ña yó'o nī ndo'o na tein komi ciento uū diko uxī kuia. Tá nī ndi'i, dá nī xī'o Ndios juez sa dandáki nā ñoo yo nda tiempo nī sá kuu Samuel profeta. ²¹ Nī ndi'i, dá nī xika nā ñoo yo iin rey dándáki ñáá. Dá nī xī'o Ndios Saúl ña kakuu ra rey noo ná. Ta roón nī sá kuu de'e iin tã nī sá naní Cis. Ta nī kii ra tein nā ve'e Benjamín. Ta sá kuu ra rey tát'on uū diko kuia. ²² Tído nī dítá Ndios choon noo ndá'a Saúl ñoo, dá nī nachikani na David sá kuu ra rey. Dá nī xī'o Ndios kuendá sa'a rá, ta kaá nā di'a: “Náta'an ini yu'u xiní David, de'e tã naní Isaí, chí ko'on xī kee xi ndidaá kúú ña kóni yu'u.”

²³ Ta tein nā ve'e rey David ñoo nī kii Jesús tát'on kī'o nī xī'o Ndios to'on na. Ta noón kúú nā nī tanda'á Ndios nī kii dáka'ki nā Israel. ²⁴ Tído tá kō ñá'a kasaa Jesús, dá sa daná'a Juan noo ndidaá nā Israel ña ná nandikó iní nā sa'á kuachi kée na, dá ná kodo ndúta ná. ²⁵ Dá tá kua'an dáxinkoo Juan choon vei na, dá nī kaa nā: “¿Ndá yoo kúú yu'u, ká'án ndó? Kō kúú ta'on yu'u nā kii dáka'ki ñáá, chí sata yú'u vei iin ka tã ndáya'i cháa ka o duú yu'u, sa'á ñoo ni kō kánian nakuijn ndei yu'u ndaxii yó'o ndisa ná”, kaá Juan.

²⁶ Ñnani, ndo'ó nā kúú nā ve'e Abraham, xí'in ndidaá ka ndo'ó, nā ndáño'o Ndios. Ndios kúú nā

n̄i t̄anda'á ndu'u v̄ei ndu dána'a ndu to'on yó'o noo ndo, ña ká'an sa'a ndi koo, dá k̄aki ndó noó kuachi ndo. ²⁷ Ch̄i ko ní nákon̄i ñayuu ndéi Jerusalén, x̄í'ín t̄aa né'e choon ña Jesús kúú n̄a n̄i t̄anda'á Ndios kii dákaiki ñaá. Ta ko ní k̄andaa ta'on ini n̄a to'on n̄i t̄aa profeta, va'ará ká'i naan noo ná iin iin kuu kuu n̄ani'i ndée yo. Tído n̄i x̄inkoo to'on n̄i ka'an profeta ñoo tá n̄i k̄andoo n̄a ñoo yo ña k̄anian kuu Jesús. ²⁸ Ch̄i va'ará ni iin tó'ón kuachi Jesús ko ní ni'i ná, dá kuu n̄a, tído n̄i x̄ika ñayuu ñoo noo Pilato ña ná ka'anda ra choon ña kuu n̄a. ²⁹ Dá tá n̄i ndi'i n̄i x̄inkoo noo ká'an tuti īi Ndios sa'á ña ndo'o na, dá n̄i danóo ñaá rá nd̄ika cruz. Dá n̄i d̄andúxi ñaá rá. ³⁰ Tído Ndios kúú n̄a n̄i danátaki ñaá. ³¹ Ta tein kua'a vá kuu n̄i na'a noo Jesús noó ñayuu n̄i kankuei x̄í'ín ná nda Galilea, ta n̄i sa x̄ionoo na x̄í'ín ná nda n̄i saa n̄a ñoo Jerusalén. Ta noón kúú n̄a x̄í'o ndaa kuendá sa'a Jesús noó ñayuu.

³² Ta dión ta'ani ndu'u v̄ei ndu dána'a ndu sa'á to'on va'a yó'o, ch̄i tá'an ña n̄i ka'an Ndios x̄í'ín n̄a yatá ve'á, ³³ ñoo k̄ian n̄i kee na x̄í'ín mií yo, n̄a kúú de'e n̄a sá'ano ñoo, ch̄i n̄i danátaki n̄a Jesús. Ta k̄i'o dión n̄i x̄inkoo to'on n̄i kaa Ndios noo salmo kúú uu, ch̄i di'a kaáan: “Yo'ó kúú de'e yu'u, ta viti ná'i ña kúúí tatóon.”

³⁴ Ta sa daá vá n̄i kaa Ndios ña miían ndaa kuiti kían dánátaki n̄a Jesús, dá k̄ian o t̄é'i'i yiki koño n̄a, ta ni o nátani ta'an vaan. Dá ch̄i di'a kaá tuti īi Ndios: “Ndidaá kúú ña va'a n̄i k̄andooi kee x̄í'ín David, ña yó'o k̄ian kee yu'u x̄í'ín ndó.” ³⁵ Ta di'a ká'an ta'ani David noo iin ka salmo: “O kónó ta'on mií ní ña natani yiki koño n̄a k̄échóon noo ní.”

³⁶ Miían ndaa kuiti n̄i k̄échóon David noó n̄a

ñoo yō nī sa ndei tiempo daá tātō'on nī chīkaa ini Ndios. Dá tá nī xī'ī nā, kúú nī nduxī na noó nī nduxī nā ve'e na. Ta kúú nī tei'ī va yikí koño nā. ³⁷ Tído mií Jesús, nā nī danátaki Ndios, kō ní tei'ī ta'on yikí koño nā.

³⁸ 'Sa'á ñoó, nā ñoo mií, kana'á ndó ña dána'a ndu'u noo ndo ña xí'o ká'ano ini Ndios sa'á kuachi yō sa'á ña nī kee Jesús. ³⁹ Chī kō ní kúu ta'on kandōo vii yō noo Ndios sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley Moisés. Tído, ndidaá nā kándéé ini Jesús, noón kúú nā kándōo vii noo Ndios.

⁴⁰ Kueídó'o va'a ndó to'on ká'in xí'ín ndó viti, dá ná o ndó'o ndó tá'an ña nī taa profeta, chī di'a kaáan:

⁴¹ Kueídó'o ndo'ó, nā kédiki ndaa to'on ká'in.

Naá ini ndo kande'é ndó ña kéei, ta ndañó'ó kíi ndo nooí.

Dá chī kō'ín kee iin ña ká'ano tein kuū ndéi ndó.

Tído o kándisa ta'on ndóan, va'ará ná koo iin yoo nakani xí'ín ndó sa'án.

Dión kaáan —kaá Pablo.

⁴² Dá tá kua'an keta Pablo ve'e Israel ñoo xí'ín Bernabé, kúú nī xīka nā kō kúú nā Israel ña ná kasaa tuku na iin ka kuū nání'ī ndée ná, dá ná dána'a tuku na sa'á to'on va'a ñoo noo ná. ⁴³ Tá nī ndi'i nī kankuei ñayuu ñoo ve'e ñoo, kúú kua'á nda'o nā Israel tákuei sata Pablo xí'ín Bernabé kua'an nā. Ta tákuei ta'ani ñaá kua'á ñayuu kándisa tātō'on kándisa nā Israel kua'an nā. Dá nī kasá'á Pablo xí'ín Bernabé ká'an ní'ini na noo ná ña ná kuita toon na xí'ín ña manī nī kee Ndios xí'ín ná.

⁴⁴ Tá nī kasandaá iin ka kuū nání'ī ndée nā Israel, dá nī nataka tātō'on iin ní ñoo ñoo kueídó'o na to'on Ndios. ⁴⁵ Dá tá nī xini ta Israel ña kua'á nda'o ñayuu nī nataka, kúú nī nakutí rá xí'ín ña u'u ini ra.

Dá n̄i kasá'á rá ndéine'e ra Pablo, ta ká'an ndava'a ra xí'in ná. ⁴⁶ Dá n̄i kasá'á ndúndéé cháá ka Pablo xí'in Bernabé ká'an ná xí'in ra Israel ñoo:

—Miian kánian dána'a ndu'u to'on Ndios dinñó'ó noo ndo'ó, chi kúú ndó na ñoo Ndios. Tído sa'á ña n̄i kañó'ó ndó to'on dána'a ndu, sa'á ñoo koó ka íchi ndo natiin ndó ña kataki chíchí ndó noo ío Ndios. Sa'á ñoo viti kían ko'on va ndu'u dána'a ndu noó ñayuu ko kúú na Israel. ⁴⁷ Chi di'a n̄i sa'anda sato'o yo Ndios choon noo ndú'u, ta kaá na:

Tanda'á yu'u yo'ó ko'on kakuuón ña tóon noo ndidaá ñayuu ko kúú na Israel,
dá n̄i'í ñayuu ndéi noo xíká cháá ka ñayuu yó'o ndi kee na káki na noó kuachi na.

⁴⁸ Dá tá n̄i seido'o na ko kúú na Israel to'on yó'o, kúú n̄i kadii nda'o ini na. Ta n̄i keká'ano na sato'o yo Ndios sa'á to'on va'a ña n̄i seído'o na. Ta kúú n̄i kandísa ñaá ndidaá kúú ñayuu, na n̄i kaxi Ndios n̄i'í ña kataki chíchí.

⁴⁹ Ta kúú n̄i naka'ani cháá ka to'on va'a sato'o yo Jesús ndidaá ñoo ñó'o ñoo.

⁵⁰ Tído n̄i ndat'ón kue'é ta Israel, ta ko ní xín kandísa ñaá xí'in dao na ñá'a ndáya'i, tá'an na ndíta ndaa xí'in ña kándísa na, xí'in dao ta ndáya'i cháá ka ñoo ñoo. Dá n̄i daká'an kue'é na dao ka ñayuu ña kendava'a na xí'in Pablo xí'in Bernabé. Díon n̄i kuu, dá n̄i taxí ñaá ná. ⁵¹ Dá n̄i kidi ni'ini Pablo xí'in Bernabé ñoyaká ín sa'a ná, dá ná kandaá ini ñayuu ñoo ña ko náta'an ini Ndios xiní ñaá ná. Dá n̄i ki'in na íchi kua'an na, dá n̄i saá na ñoo ká'ano naní Iconio.

⁵² Ta ndidaá na kúú kuendá Jesús n̄i kadii nda'o ini, ta n̄i nakutí ná xí'in Espíritu iñ Ndios.

14

Di'a ni kuu tá ni sa ndei na dána'a na in ñoo nani Iconio

¹ Tá nani ió Pablo xí'ín Bernabé ñoo Iconio ñoo, dá ni ku'u nduú na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta xí'ín to'on ni daná'a na, kúu kua'á nda'o na Israel xí'ín na ko kúu na Israel ni kandisa ñaa. ² Tído taa Israel, ra ko xí'ín kandisa ñaa, roón kúu ra ni daká'an kue'é ra ko kúu taa Israel ndéi ñoo ñoo, dá ni kasá'á xini u'u ra Pablo xí'ín Bernabé. ³ Tído na'á vá ni kandoo na ni sa ndei na ñoo ñoo. Ta sa'á ña kándéé ká'ano ini na sato'o yo Jesús, sa'á ñoo ko ní yu'ú ta'on na ña kían ka'an na sa'á to'on Jesús. Ta ni xi'o Ndios ña ni kandaa ini ñayuu ñoo ña to'on dána'a apóstol ñoo sa'á ña maní ni kee Ndios kían ña ndaa, chi xí'ín ndá'a apóstol ñoo ni kee Ndios ña'a ná'ano, xí'ín ña'a ndato. ⁴ Kúu ni kasá'á tá'anda tá'an ñayuu ndéi ñoo ká'ano ñoo, chi dao na nákuíta xoo ta Israel ñoo, ta dao na nákuíta xoo na kúu apóstol ñoo.

⁵ Dá ni kandoo ta Israel ñoo xí'ín ra ko kúu ta Israel ndíta xoo ra, xí'ín ta né'e choon ñoo ñoo ña kendava'a ra xí'ín apóstol ñoo, ta ka'ání ñaa rá xí'ín yuu. ⁶ Tído tá ni kandaa ini na ña dión ndátó'ón taa ñoo kee ra xí'ín ná, dá ni xino na kua'an na ñoo nani Listra, xí'ín ñoo nani Derbe, xí'ín ndidaá ka ni ñoo ñoo chí kuendá Licaonia di'a. ⁷ Ta ñoo ni daná'a na to'on va'a Jesús.

Di'a ni kuu tá ni chiyúú ná Pablo ñoo Listra

⁸ Ta ñoo Listra ñoo ió in taa ko kuú kaka. Ta ió ni'ini ra, chi nda rá ni kaki va ra ko kuú kaka ra. ⁹ Ta ió ra seídó'o ra noo ká'an Pablo. Dá tá ni sa nde'é ná noo rá, kúu ni kandaa ini na ña kándéé

iní ra ña kándéé Ndios nduva'a ñaá ná. ¹⁰ Dá n̄i'ndá'o n̄i ka'an na xí'ín rá:

—¡Ndakuiin ndichi ndaa!

Ta kúú iin n̄i ndao ra n̄i ndakuin ndichi ra. Ta kúú n̄i kasá'a xíka ra xínoo ra.

¹¹ Tá n̄i xini ñayuu ñoo ña ndato n̄i kee Pablo, kúú n̄i kasá'a káyu'ú ná xí'ín yú'u naní licaónica, ta kaá na:

—¡N̄i noo túu ndios n̄i kasaa na, ta ndaa na táto'on ndaa ñayuu yó'o!

¹² Ta kaá na ña Bernabé kúú ndios naní Júpiter, ta Pablo kúú ndios naní Mercurio, ch̄i Pablo ñoo kúú na ká'an cháa ka o duú Bernabé. ¹³ Ta nda yu'ú ñoo ñoo ín iin ve'e ño'o kuendá Júpiter, ta ñoo nákaa iin dut̄i, dá ndaka ra toro, ta né'e ra ita n̄i kasaa ra yé'é ñoo ñoo noo nákaa Pablo xí'ín Bernabé. Ch̄i kóni ta dut̄i ñoo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo dok̄o ná ña'a noo Pablo xí'ín Bernabé, dá kandaño'o ñaá ná, ká'an ná.

¹⁴ Tído tá n̄i kandaá ini Bernabé xí'ín Pablo ña dión ká'an ñayuu ñoo kee na, kúú n̄i ndatá ná dá'on ná, ch̄i k̄o náta'an ini na ña kée ñayuu ñoo dión. Ta n̄i ku'u na tein ñayuu ñoo, ta káyu'ú ná:

¹⁵ —¿Ndiva'a kée ndó dión? Ch̄i ñayuu xí'ín vá ndó kúú ndu'u. Di'a vei ndu'u ña kían kast̄o'on ndu xí'ín ndo'ó ña miian ndúsa kánian dánkoo ndó ña k̄o chón téi kée ndó yó'o, dá kandaño'o ndó na miian ndaa kuiti kúú Ndios takí, na n̄i kava'a induú kaa xí'ín noño'o yó'o xí'ín taño'o xí'ín ndidaá kúú ña'a ió noán. ¹⁶ Tá sa na'á vá, dá sa sonó Ndios noo ñayuu sa kee na ña kóni mií ná. ¹⁷ Tído k̄o ní sá tuu ta'on na na'a na mií ná ña kúú ná Ndios tein ña va'a kée na, ch̄i dákoon na dai, dá kana ña'a noo x̄iti yó. Ta xí'o na ña'a sásá'an yó, dá kadij inío —kaá na.

18 Ta va'ará n̄i ka'an na dión, tído u'u nda'o, dá n̄i kandeé ná n̄i ch̄ituu na ñayuu ñoó, dá k̄o ní doko ná ña'a ñoó noo ná kandaño'o ñaá ná.

19 Tá n̄i ndi'i ñoó, dá n̄i kasáa dao ta Israel, tá'an ra ndéi ñoo Antioquía xí'ín ñoo Iconio. Dá n̄i daká'an kue'é ra ñayuu ñoó, dá n̄i ch̄iyúú ná Pablo. Ta ño'o ñaá ná n̄i sa'an na n̄i dakána ñaá ná nda yu'ú ñoo ñoó, ch̄i sa n̄i xi'i va na, n̄i ka'an ná. 20 Kúú n̄i kasáa dao na kúú kuendá Jesús n̄i kaō noo na ndíta na noo kándu'u Pablo. Dá n̄i ndakoo na, dá n̄i ndu'u tuku na ñoo ñoó. Dá tá n̄i tuu noo iin ka kuu, dá n̄i kee na kua'an na xí'ín Bernabé ñoo naní Derbe.

21 Dá n̄i daná'a na to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Derbe ñoó. Ta kúú kua'á nda'o ñayuu n̄i nduu kuendá Jesús n̄i kee na. Tá n̄i ndi'i ñoó, dá n̄i n̄andió kuéi tuku na ñoo Listra xí'ín ñoo Iconio, xí'ín ñoo Antioquía. 22 Ta ñoó n̄i xi'o na tandeé iní noo ndidaá na kúú kuendá Jesús, ta n̄i ka'an ni'ini na noo ná ña ná kandita toon na xí'ín ña ndaa kándisa na, ta kaá na xí'ín ná: “Miían kánian ndo'o yó kua'á nda'o tandó'ó, dá ndu'u yó noo dándáki Ndios”, kaá na. 23 Ta n̄i xi'o na choon noo dao ra sá'ano ndéi iin rá iin ve'e noo náta na kúú kuendá Jesús ña kían kandaka ñaá rá. Dá tá n̄i ndi'i n̄i sa ne'e ii ná, ta n̄i xika na ña maní noo Ndios sa'á ra sá'ano ñoó, kúú n̄i n̄aki'o ñaá ná t̄ixi ndá'a sato'o yo Jesús, na kándisa ra.

Dì'a n̄i kuu tá n̄i n̄andió koo Pablo xí'ín Bernabé kua'an nõ'o ná ñoo Antioquía

24 Tá n̄i ya'a na chí kuendá Pisidia, dá n̄i saā na chí Panfilia dì'a. 25 Tá n̄i ndi'i n̄i daná'a na to'on va'a Jesús ñoo naní Perge, dá n̄i kee na kua'an na,

dá n̄i xino n̄a ñoo naní Atalia. ²⁶ Dá n̄i kaa na ini iin barco kua'an n̄a ñoo Antioquía noó n̄i nak̄i'o ñaa n̄a kúu kuendá Jesús noo ndá'a Ndios ña chindeé ñaa ná noo chón. Ta viti n̄i dandí'i na choon n̄i ni'i ná noo Ndios. ²⁷ Dá tá n̄i ndisáa n̄a ñoo ñoo, dá n̄i nadataká n̄a ndidaá ñayuu kúu kuendá Jesús. Dá n̄i kasá'á ná náki'o na kuendá sa'a ndidaá ña va'a n̄i kee Ndios xí'in ná noó n̄i sa'an n̄a. Ta n̄i nakani ta'ani na ña n̄i sonó Ndios níoo n̄a kō kúu n̄a Israel, dá n̄i kandeé iní n̄a Jesús. ²⁸ Ta na'á vá n̄i sa ndei na ñoo xí'in n̄a kúu kuendá Jesús.

15

Di'a n̄i kuu tá n̄i nataka n̄a ndío choon sa'á n̄a kúu kuendá Jesús

¹ Kúu n̄i kasáa dao taa n̄i kii chí kuendá Judea di'a. Dá n̄i kasá'á rá dána'a ra noó n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, ta kaá ra:

—Tá ná o tá'anda ñi ndo tát'o'on ki'o sa'ándá ley Moisés choon, dá kían o ní'i ta'on ndó ña k̄aki ndó noó kuachi ndo —kaá ra.

² Ta Pablo xí'in Bernabé kúu n̄a n̄i ndakuei, ta deén nda'o n̄i kasá'á chidáo tá'an na xí'in taa ñoo sa'á ña dána'a ra. Sa'á ñoo n̄i kandoo n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña ko'on Pablo xí'in Bernabé ñoo Jerusalén xí'in dao ka n̄a kúu kuendá n̄a, dá ná ndató'ón ná sa'á ña yó'o xí'in n̄a kúu apóstol, xí'in n̄a sá'ano ndéi ñoo Jerusalén. ³ Dá n̄i chinda'á ñaa n̄a kúu kuendá Jesús ñoo kua'an n̄a. Dá n̄i ya'a na kuendá Fenicia xí'in Samaria. Dá n̄i nakani na xí'in n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña kuá'á nda'o n̄a kō kúu n̄a Israel n̄i nduu kuendá

Jesús. Sa'á ñoó ñi kadij nda'o ini ñayuu ñoó tá ñi kandaá ini ña ña dión ñi kuu.

⁴ Dá tá ñi saa ña ñoo Jerusalén, dá ñi ñatiin va'a ñaá ña kúú apóstol, xí'ín ña sá'ano xí'ín dao ka ña kúú kuendá Jesús ndéi ñoó. Dá ñi kasá'á Pablo xí'ín Bernabé nákaní na sa'a ndidaá kúú ña'a ñi kee Ndios xí'ín ná noó ñi sa'an ña ñi ñaná'a ña noó ña ko kúú ña Israel. ⁵ Tído dao ta fariseo, tá'an ra kándisa Jesús, ñi ñakuíta ndichi. Dá ñi kaa ra:

—Miían ndúsa kánian ta'anda ñi ndidaá ta ko kúú ta Israel ñi nduu kuendá Jesús, ta kánian ka'anda yo choon noo rá ña ná kee ra choon sa'ándá ley Moisés —kaá ra.

Dí'a kua'an ña ñi ka'an Pedro ña káki yó sa'a iin tó'on ñi ña kándéé iní yo Jesús

⁶ Dá ñi ñataka ña kúú apóstol ñoó xí'ín ña sá'ano, dá keyíko ña choon yó'o. ⁷ Ta kúú ñi kukáni vá ndátó'on tá'an na sa'á ña yó'o. Dá ñi ndakuín ndichi Pedro, dá ñi kaa ña:

—Ñani, sa ná'á vá mií ndó ña sa na'á cháá ka va ñi kaxi Ndios yu'u ña dána'i to'on va'a Jesús noó ña ko kúú ña Israel. Ta kúú ñi kándisa ñaá ná. ⁸ Ta mií Ndios, ña ná'á ndi ndáa níó ndidaá kúú ñayuu, noón kúú ña ñi ñaná'a noo yo ña náta'an ini ña xini ña ñayuu ko kúú ña Israel, chí ñi xí'o na Espíritu ii ná noó ñayuu ñoó tát'o'on ñi kee na xí'ín mií yó. ⁹ Chí tát'o'on ñi kee na xí'ín yó, kí'o dión ta'ani ñi kee na xí'ín ná, chí ñi nduvii na níó ná sa'á ña kándéé iní ña Jesús. ¹⁰ Ta viti, ¿ndiva'a ká'an ndó kee yó iin ña'a ko náta'an ini Ndios keeá? ¿Ndiva'a kátoó ndo chinóo ndó choon kuáchi yó'o sata ña kúú kuendá Jesús, chí ñi ña sá'ano ve'e yó ñi sa ndei sa na'á, ta ni mií yó ko ní kándéé kee choon sa'ándáan? ¹¹ Chí

kándísa yó ña ñi kākī oon ni na yó noó kuachio sa'á ña maní ñi kee sato'o yo Jesús sa'a yo. Ta dión ta'ani ndó'o na kō kúú na Israel —kaá Pedro.

¹² Ta kúú tādī óon ndéi ñayuu kuá'a ñoó seíd'o na ña nákaní Bernabé xí'ín ña nákaní Pablo sa'á ña'a ná'ano xí'ín sa'á ña'a ndato ñi kee Ndios xí'ín ná tein ñayuu kō kúú na Israel.

Di'a kua'an ña ñi ka'an Jacobo

¹³ Dá tá ñi ndi'i ñi ka'an na, dá ñi kaa Jacobo:

—Ñani, kueíd'o ndó to'on ko'ín ka'ín xí'ín ndó.

¹⁴ Simón Pedro kúú na ñi nákaní tát'o'on ñi kee Ndios ñi kemáni ná na kō kúú na Israel ta'ándá mií noó. Chī tein mií ná ñi kaxi Ndios dao na, dá kakuu na ñayuu na. ¹⁵ Ta ña yó'o kíān náki'ín tá'an xí'ín ña ñi taa profeta, chī di'a kaáan:

¹⁶ Tá ñi ndi'i, dá nandió kōo tuku yu'u keeí tát'o'on ñi sa io tá sa dandáki rey David,

chī sa ñi naá vá noó ñi dandáki na.

Tído ko'on tuku yu'u nduva'i noó ñi sa dandáki na, tát'o'on kée ñayuu ndúva'a na iin ve'e ñi koon.

¹⁷ Dión, dá kíān kasá'á dao ka ñayuu nandukú ná yu'u,

chī na kō kúú na Israel, tá'an na ñi kasandaá ñi seíd'o to'ín,

noón kúú na kasá'á nandukú yu'u.

¹⁸ Dión ñi kaa sato'o yo Ndios, na ñi xí'o ña kíān kana'á yó sa'á ña yó'o nda rá sa na'á vá.

¹⁹ 'Dión kaáan. Sa'á ñoó kaá yu'u ña ná dá'a ni chinóo yó iin choon kuáchī satá na kō kúú na Israel, tá'an na ñi nduu kuendá Ndios. ²⁰ Va'a kaan di'a ná taa yóan ka'a xí'ín ná ña ná o sa keí ka na koño kítī ñi doko ñayuu noó yoko, ta ná o sa kée ka na kuáchī xí'ín na kō kúú ñadi'í na o yíí ná, ta ná o

sa keí ka na koño iin kítj ko ní xita nij, ta ni nij rj ná o sa keí ka na. ²¹ Chì nda rá sa na'á vá, ta nda viti ndéi taa iin rá iin ñoo dána'a ra ley Moisés. Ta káli raan ini ve'e noo nátaaka na ñoo miía iin rá iin kuu kuu náni'i ndée yo —kaá Jacobo.

Di'a kua'an ña ni taa na noo iin tuti, ni tanda'á náan kua'an noo na ko kúu na Israel

²² Dá ni kandoo na kúu apóstol ñoo xí'ín na sá'ano xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús ña kaxi na dao taa kuendá mií ná, dá tanda'á ñaá ná ko'on na ñoo Antioquía xí'ín Pablo xí'ín Bernabé. Dá ni kaxi na Judas, tá'an na ká'an xí'ín ná Barsabás, xí'ín iin taa naní Silas, chì ndi nduú taa yó'o kúu na ndíta noo na kúu kuendá Jesús. ²³ Dá ni xí'o na iin tuti noo ná, tá'an ña ká'an di'a:

“Ndu'u, na kúu apóstol, xí'ín na sá'ano, xí'ín dao ka na kúu kuendá Jesús, ndu'u kúu na taa tuti yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúu kuendá Jesús, ndo'ó na ko kúu na Israel ndéi ñoo Antioquía, xí'ín ndo'ó, na ndéi chí kuendá Siria di'a, xí'ín ndo'ó, na ndéi Cilicia. Ná kandeí va'a ndó. ²⁴ Ni ni'i tó'on ndu'u ña tein mií ndú yó'o ni kana dao taa kosaa noo ndéi ndó, tído ko ta'ón ndu'u kúu ra ni xí'o choon noo rá. Chì dáta'an ra ndo'ó xí'ín to'on dána'a ra, ta dánaá ini ra ndó, ta sa'ándá ra choon noo ndo ña ta'anda ñi ndo, ta kéndúsa ra xí'ín ndó ña kee ndó ndidaá choon sa'ándá ley Moisés. ²⁵ Sa'á ñoo ni kandoo ndu ña va'a cháa ka ná tanda'á ndú dao taa ndéi tein ndu yó'o kosaa na noo ndéi ndó. Ta saa dáó ná xí'ín ñani manj yo Bernabé xí'ín Pablo, ²⁶ tá'an na ni nakj'o mií ña ndo'o naní na sa'a sato'o yo Jesucristo. ²⁷ Sa'á ñoo tánda'á ndú Judas xí'ín Silas kosaa na nakani ndi'i na sa'á to'on ni

taa ndu noo tuti yó'o xí'ín ndó. ²⁸ Chì náta'an ini Espíritu ij Ndios, ta k̄i'o dión kándaa ini ndu ña k̄o kánian chinóo ndu choon kuáchi sata ndo. Sava'a ña kánian kee ndó kían kaáan di'a: ²⁹ o sa keí ka ndo koño kiri n̄i doko ñayuu noó yoko. Ta ni o sa keí ka ndo nij r̄i, ni koño kiri k̄o ní xita nij, ta o sa kée ka ndo kuáchi xí'ín na k̄o kúú ñadi'í ndo o yíi ndo. Tá seídó'o ndó choon yó'o, dá kían va'a kee ndó. Ndios ná koo xí'ín ndó.”

Dión ká'an tuti n̄i taa na ñoo. ³⁰ Dá n̄i kee taa n̄i xio choon ñoo kua'an na ñoo Antioquía. Tá n̄i saa na ñoo, dá n̄i nditútí ná ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá n̄i naq̄i'o na tuti ñoo noo ná. ³¹ Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'i naan, kúú n̄i kadij nda'o ini na sa'a ndidaá kúú tandeé iní xí'o ña noo ná. ³² Ta Judas xí'ín Silas ñoo kúú profeta, sa'a ñoo n̄i xi'o na tandeé iní noo na kúú kuendá Jesús, ta xí'ín kua'a nda'o to'on n̄i ka'an ni'ini ra noo ná.

³³ Dá tá n̄i ndi'i n̄i sa ndei na cháá tiempo ñoo ñoo, dá n̄i chinda'a ñaa na kúú kuendá Jesús kua'an nó'o ná, ta n̄i xika na ña man̄i noo Ndios sa'a ná. Dá n̄i nandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén noo ndéi na n̄i tanda'a ñaa n̄i sa'an na. ³⁴ Tído n̄i chikaa ini Silas ña va'a cháá ka ná kandoo na ñoo. ³⁵ Ta n̄i kandoo ta'ani Pablo xí'ín Bernabé n̄i sa ndei na ñoo Antioquía ñoo, ta n̄i daná'a na to'on sato'o yo Jesús. Ta kua'a ka na kúú kuendá Jesús sa chindeé tá'an xí'ín ná sa kasto'on na to'on va'a Jesús xí'ín ñayuu.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i ta'anda tá'an Pablo xí'ín Bernabé

³⁶ Dá tá n̄i ya'a cháá kuu, dá n̄i kaa Pablo xí'ín Bernabé:

—Ná ko'on tukuó korni'ini yó nā kúú kuendá Jesús ndéi ndidaá ni ñoo noó ni sa'an yo ni daná'a yo to'on sato'o yo Jesús, dá ná kandaá ini yo ndi ndó'o na —kaá Pablo.

³⁷ Dá ni ka'án Bernabé kandaka na Juan, tá'an ra ká'an xí'in ná Marcos, ko'on ra. ³⁸ Tído ko ní xín ta'on Pablo kandaka na ra ko'on ra, chi ni dankoo va ñaá rá kuendá Panfilia, ta ko ní xionoo ka ra xí'in ná noo choon Ndios. ³⁹ Ta sa'á ña ko ní náki'in tá'an ta'on to'on noó ni ndató'ón Bernabé xí'in Pablo, sa'á ñoó ni ta'anda tá'an na. Dá ni kee Bernabé ndáka na Marcos kua'an na. Dá ni kaa na ini barco kua'an na Chipre.

⁴⁰ Dá ni nata'an ini Pablo ña ko'on na xí'in Silas. Dá ni naki'o ñaá nā kúú kuendá Jesús noo ndá'a sato'o yo Ndios ña ná chindeé ñaá ná noó ko'on na. ⁴¹ Dá ni kee na kua'an na. Ta ni ya'a na chí kuendá Siria xí'in Cilicia, ta sá ká'an ni'ini na noó nā kúú kuendá Jesús ndéi ñoó kua'an na.

16

Di'a ni kuu tá ni kasá'a Timoteo xionoo xi xí'in Pablo xí'in Silas

¹ Dá ni ya'a Pablo xí'in Silas ñoo naní Derbe, dá ni saa na ñoo Listra. Ta ñoó ni naki'in tá'an na xí'in iin ta kúú kuendá Jesús naní Timoteo. Ta kúú xí de'e iin ñá'a Israel kándisa Jesús. Ta tatá xi kúú ta griego. ² Ta ndidaá nā kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Listra xí'in ñoo Iconio ká'an va'a sa'a xí. ³ Dá ni nata'an ini Pablo ña kían ko'on xi xí'in ná. Sa'á ñoó ndani ni sa'anda na ñíj xí táto'on sa'ándá ley choon, dá kían ná o nákani kuáchi ini na Israel, tá'an na ndéi ñoo ñoó, koni na xí. Chi sa ndidaá vá ná ná'á ña tatá Timoteo kúú iin ta griego.

4 Ta kúú ndidaá ñoo noó yá'a na kua'an na, ñoo ñi kasto'on na xí'in na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo sa'a choon ñi sa'anda na kúú apóstol xí'in na sá'ano ndéi Jerusalén, dá ná kueídó'o naan. 5 Ta ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ñi nakujita ndaa cháá ka na xí'in ña kándéé iní na Jesús tá ñi seídó'o na to'on yó'o. Ta kuú rá kuú ndúku'a'a cháá ka ñayuu kúú kuendá Jesús kua'an na.

Di'a ñi kuu tá ñi na'a Ndios iin ña ndato noo Pablo

6 Kúú ñi chika'anda na kuendá Frigia xí'in Galacia, chī kō ní sónó ta'on Espíritu iī Ndios ña dána'a na to'on va'a sa'a Jesús chí kuendá Asia di'a. 7 Tá ñi saa na kuendá Misia, dá ñi ka'án ná ko'on na chí kuendá Bitinia di'a, tído kō ní sónó ta'on Espíritu Jesús ña ko'on na ñoo. 8 Sa'á ñoo ñi ya'a na kuendá Misia kua'an na, dá ñi xinō na ñoo Troas noo kúú yu'ú taño'o.

9 Dá tá ñi kuaá, dá ñi na'a Ndios iin ña ndato noo Pablo, chī ñi xini na iin ta'a ió chí kuendá Macedonia di'a. Ta iin ndichi ra seí nda'í ra noo Pablo, ta kaá ra: “Kee ní ña manī kii ní Macedonia yó'o, ta chindeé ní ndu'u”, kaá ra.

10 Dá tá ñi ndi'i ñi xini na ña'a ndato yó'o, ta kúú mií hora daá ñi kenduu ndu ko'on ndu chí kuendá Macedonia, chī ñi kandaá ta'í iní ndu ña mií Ndios kúú na kana ñaá ña kían ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo.

Di'a ñi kuu tá ñi kandisa iin ña'a naní Lidia

11 Dá ñi tiin ndu iin barco ñoo Troas. Dá ñi chīndaa ndu kua'an ndu ni'i ndú iin yuku iin iní taño'o naní Samotracia. Dá tá ñi tuu noo iin ka kuú, dá ñi kaa tuku ndu ini barco ñoo kua'an

ndu ñoo naní Neápolis. ¹² Tá n̄i saa ndu ñoo, dá n̄i kee ndu x̄ika sá'á ndú kua'an ndu iin ñoo naní Filipos, ta kíán ñoo ndáya'i cháá ka nákaa kuendá Macedonia di'a, ta kíán iin ñoo kuendá ta romano. Ta ñoo n̄i sa ndei ndu cháá kuu.

¹³ Ta tein iin kuu náni'i ndée na Israel, dá n̄i kankuei ndu kua'an ndu yu'ú ñoo ñoo, chí ñoo nákaa iin yuta noo sá'an na Israel ndéi ñoo ñoo ká'an na x̄i'ín Ndios. Dá tá n̄i saa ndu ñoo, dá n̄i sa ndei ndu. Dá n̄i kasá'á ndú ká'an ndu x̄i'ín na ñá'a n̄i nataka ndéi ñoo sa'a Jesús. ¹⁴ Ta ñoo nákaa iin ñá'a naní Lidia. Ta kíán ñá ñoo ká'ano naní Tiatira, ta díkóán dá'on díon kua'á toón, ta ndáño'án Ndios takí. Ta kúu seídó'o va'án to'on ká'an Pablo. Ta kúu n̄i nakonó sato'o yo Jesús niman, ta kúu n̄i kandísáan to'on n̄i ka'an na. ¹⁵ Ta kúu n̄i sodo ndútaan x̄i'ín ndidaá na ve'án. Dá n̄i seí nda'avían noo ndú, ta kaáan:

—Tá kándaá ini ndo ña kúuí iin ñá'a kándée ndisa iní sato'o yo Jesús, dá kíán náki'í ndo ná ko'o ve'i kandeí ndó —kaáan.

Dá n̄i kandeéán n̄i xinō ini ndu ña ko'on ndu kandeí ndu ve'án dao kuu.

Di'a n̄i kuu tá n̄i chikáa ta né'e choon Pablo x̄i'ín Silas ve'e kaa

¹⁶ Ta di'a n̄i ndo'o ndu iin ka kuu tá kua'an ndu ka'an ndu x̄i'ín Ndios. Noo kua'an ndu ñoo n̄i naki'ín tá'an ndu x̄i'ín iin tadi'í. Ta nákaa iin espíritu kini ña nákoní iní ini x̄i. Ta kúu kua'á nda'o dijón ní'i sato'o x̄i sa'á ña nákoní iní ini x̄i. ¹⁷ Ta kúu n̄i kasá'á tadi'í yó'o tákaa xi Pablo x̄i'ín ndu'u vei xi, ta káyu'ú x̄i:

—¡Taa yó'o kúú rā kéchóon noo Ndios, na kómí ndidaá tá'an choon! Ta dána'a rā noó ñayuu ndi kee na kākí na noó kuachi na —kaá xī.

¹⁸ Ta kúú kua'a vá kuú nī sa kee xi dión. Sa'á ñoó kō ní xī'o ndeé ká ini Pablo sa'a xī. Dá nī nandío kōo na, dá nī kaa na xí'ín espíritu kini nákaa ini xī:

—Xí'ín kuú Jesucristo, na xí'o choon noó, sa'ándái choon noo. Kua'án keta kí ini tadi'í xaan.

Ta kúú viti'ón vá nī keta espíritu kini ñoó kua'an. ¹⁹ Tá nī kandaá ini sato'o xī ña kōó ká di'ón ni'i rá xí'ín xī, dá nī tiin ra Pablo xí'ín Silas. Dá nī kee ra ñó'o ñaá rá kua'an rā noó yá'i noó ndéi tá né'e choon. ²⁰ Dá nī saa rā nī chikata ñaá rá noó tá né'e choon ñoó. Dá nī kaa rā xí'ín rá:

—Taa yó'o kúú tá Israel. Ta xionoo ra dánaá tá'an ra ñayuu ndéi ñoo yo. ²¹ Ta xionoo ra dána'a rā ña kánian kee yó táto'on kī'o kée mií rá, ta kō káni ta'an vaan natiin yóan, ta kee yóan, chí kúú yó tá romano —kaá rā.

²² Dá nī ndakuei ñayuu nī kasá'a ná kéndava'a na xí'ín Pablo, xí'ín Silas. Dá nī ndatá tá né'e choon ñoó dá'on ná. Dá nī sa'anda rā choon ña ná kani ñaá rá xí'ín vara. ²³ Tá nī ndi'i nī kani kini ñaá rá, dá nī taán ñaá rá ve'e kaa. Dá nī sa'anda rā choon noó rā ndaá yé'é kaa ña ná kandaá va'a ñaá rá. ²⁴ Tá nī ndi'i nī ta'anda choon yó'o noó rá, dá nī taán ñaá rá ve'e kaa naá ñó'o nda maá ini ve'e kaa ñoó. Dá nī taán rá sa'a ná yáí yíto naní cepo kándu'u ini ve'e kaa ñoó, dá nī kató toon ra yíto ñoó.

Di'a nī kuu tá nī kandísa taa ndaá yé'é kaa ñoó Jesús

25 Tá n̄i kuu ñóó tádi, ká'an̄ īj vá Pablo xí'ín Silas xí'ín Ndios ñó'o na, ta xíta na yaa noo ná. Ta seídó'o va'a ñáá dao kā t̄aa ñó'o ve'e kaa ñóó ndéi ra. 26 Ta kúú iin kuitió n̄i kasá'á n̄i'i ndá'o táan. Ta kúú nda sa'a vé'e kaa ñóó n̄i kidi n̄i'ini. Ta kúú n̄i nono vá ndidaá kúú yé'é kaa ñóó. Ta kúú n̄i ndaxí vá cadena ndíko sa'a ndidaá kúú t̄aa ñó'o ve'e kaa ñóó.

27 Dá n̄i ndoto t̄a ndaá yé'é kaa ñóó, kúú n̄i xini ra ña ndidaá yé'é kaa n̄i nono. Ta kúú n̄i taó rá espada ra kua'an̄ ra ka'ání rá mií rá, chi n̄i ka'án rá ña n̄i xino ndidaá kúú vá ra ñó'o ve'e kaa ñóó kua'an̄ ra.

28 Kúú n̄i kayu'ú Pablo, dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—O sa kéndava'a ní xí'ín mií ní, chi yó'o va ñó'o ndidaá kúú ndu'u —kaá na.

29 Dá n̄i sa'anda t̄a ndaá yé'é kaa ñóó choon ña ná natoon ñó'o, dá ná katoon. Kúú n̄i kankono ra kua'an̄ ra noo nákaa Pablo xí'ín Silas. Ta ndéi n̄ino oon ra n̄i sa ku'ín xiti rá noo sá'a ná. 30 Dá n̄i taó ñáá rá, dá n̄i ndato'ón ñáá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿ndí k̄ián kánian keei, dá n̄i'í ña k̄akii noo kuachij?

31 Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Kandéé iní ní sato'o yo Jesucristo, dá ni'i ní ña k̄aki ní xí'ín ndidaá na ve'e ní.

32 Dá n̄i kasá'á dána'a Pablo to'on va'a sato'o yo Jesús noo mií rá, xí'ín noo na ve'e ra. 33 Ta mií hora daá ñóó n̄i taó ñáá rá, ta n̄i nakata ra noo n̄i tarkue'e ñíj ná. Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sodo ndúta mií rá xí'ín ndidaá kúú na ve'e ra. 34 Tá n̄i ndi'i ñóó, dá ndáka ñáá rá n̄i no'o ra ve'e ra. Dá n̄i xi'o ra ña'a n̄i sasá'an na. Ta kúú kádij nda'o ini mií rá xí'ín na ve'e ra, chi ndidaá ná n̄i k̄andísa Ndios.

³⁵ Dá tá n̄i t̄u u noo kuu dáá ñóó, dá n̄i t̄anda'á t̄aa né'e choon t̄át̄o rá kua'an ra. Tá n̄i saa ra, dá n̄i kaa ra di'a xí'ín t̄a ndaá yé'é kaa ñóó:

—Dáyaá ní t̄aa kaa ná ko'on ra.

³⁶ Dá n̄i kaa t̄a ndaá yé'é kaa ñóó xí'ín Pablo:

—Sa n̄i ta'anda choon nooi ña tavéi ndo'ó ve'e kaa yó'o. Ta viti k̄ian kankuei va'a ndó ko'on ndo —kaá ra.

³⁷ Dá n̄i kaa Pablo:

—N̄i kani ra ndu'u noo kuá'á ñayuu, ta ko ñá'a ka'an ra xí'ín ndu'u ndí k̄ian kúu kuachi ndu, va'ará t̄a romano kúu ndú. Ta n̄i taán rá ndu'u ve'e kaa. Ta viti, ¿á ká'án rá dáyaá de'é ra ndú? Tído o kóo oon ta'on dión sa'a ndú. Va'a kaan mií t̄a né'e choon ná kii taó ndu'u —kaá na.

³⁸ Dá n̄i sa'an t̄át̄o ñóó n̄i nakani ra xí'ín t̄a né'e choon to'on n̄i ka'an Pablo. Tá kúu n̄i yu'ú nda'o ra tá n̄i kandaá ini ra ña kúu ná t̄a romano. ³⁹ Dá n̄i sa'an ra n̄i ndaka ra ña maní noo ná. Dá ví n̄i taó ñaá rá. Dá n̄i seí nda'í ra noo ná ña ná kankuei na ñoo ñóó ko'on na. ⁴⁰ Dá tá n̄i kankuei na ve'e kaa ñóó, dá n̄i kee na kua'an nó'o ná ve'e ñá'a naní Lidia ñóó. Ta ñóó n̄i xini na dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá n̄i xi'o na t̄andéé ini noo noón. Dá n̄i kankuei na ñoo ñóó kua'an na.

17

Di'a n̄i kuu tá n̄i nakuina vaq ñayuu ndéi ñoo Tesalónica

¹ Dá n̄i ya'a Pablo xí'ín Silas ñoo naní Anfípolis xí'ín iin ka ñoo naní Apolonia. Dá n̄i saa na ñoo ká'ano naní Tesalónica. Ta ñóó íin iin ve'e noo ná taka na Israel. ² Ta n̄i sa'an na ve'e ñóó t̄át̄o'on k̄i'o kée ná ndidaá ñoo noo sá'an na. Ta tein ndin

oni kuu nani'i ndée na Israel ni ndató'ón ná xí'ín ñayuu ñóó, ³ ta ni nakani na tátō'on kī'o ká'an rá ió tuti i Ndios. Chi xí'ín mián ni xi'o na ña ni kandaá ini ñayuu ñóó ña mián ndúsa kánian ndo'o naní nio Cristo, na dákaaki ñaá, dá kuu na, dá nataki na tein na kúú ndii. Dá ni kaa ta'ani na:

—Jesús, na ká'an yu'u sa'a xí'ín ndo'ó, noón kúú Cristo —kaá na.

⁴ Ta kúú ni kandísa va dao na Israel ñóó to'on yó'o. Dá ni nakí'in tá'an na xí'ín Pablo xí'ín Silas. Ta ni kandísa ta'ani kua'á nda'o na griego, na ndáño'o Ndios, xí'ín kua'á na ñá'a ndáya'i.

⁵ Kúú ni kasá'á kú'u'u ini ta Israel ko xiín kandísa. Sa'á ñóó ni dataká ra dao ta kini xionoo kei ñóó. Ta roón kúú ra ni daká'an kue'é kua'á nda'o ñayuu ndei ñoo ñóó. Dá ni kasá'á nákuina vaá na. Dá ni saá tondó na ve'e iin ta naní Jasón, dá taó ná Pablo xí'ín Silas, dá ná nakí'o ñaá ná noo ndá'a ta né'e choon, ká'an ná. ⁶ Tído ko ní nani'i ta'on ñaá ná. Dá ni tiin na mií Jasón ñóó xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús ndei ñóó, dá ni kee na ñó'o ñaá ná kua'an na. Tá ni saá na noó ta né'e choon, dá ni kayu'ú ta Israel ñóó:

—Tá'an ta xionoo nádaká ñaxintóni ñayuu ndei iin ní kúú ñayuú, roón ta'ani kúú ra ni kasáa ñoo yo viti. ⁷ Ta kúú ni natiin va'a ñaá Jasón yó'o ve'e ra. Ta ndidaá ta ñóó kúú ra ko xiín kueídó'o choon sa'ándá ta né'e choon ká'ano cháá ka, ra kúú César, chi kaá ra ña ió iin ka rey ndáya'i cháá ka naní Jesús —kaá ra.

⁸ Ta kúú ni nákuina vaá cháá ka ñayuu ñóó xí'ín ta né'e choon tá ni seídó'o na ña ni kaa ra dión. ⁹ Tído tá ni ndi'i ni chiyá'i Jasón ñóó xí'ín dao ka na noó ta né'e choon, dá ni dayáa ñaá rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i daná'a n̄a iin ñoo naní Berea

¹⁰ Ta mií sakuaá dáá ñóó n̄i tanda'á n̄a kúú kuendá Jesús ndéi ñóó Pablo xí'ín Silas ña kían ko'on n̄a ñoo naní Berea. Tá n̄i saa n̄a ñoo ñóó, dá n̄i ku'u na ve'e noo náta na Israel ndéi ñóó. ¹¹ Tído ñayuu va'a cháa ka ini kúú n̄a ndéi ñoo Berea o duú n̄a ndéi ñoo Tesalónica, ch̄i ndino'o ini n̄a n̄i seido'o na to'on va'a Jesús. Ta ndidaá kuú n̄i ñakuá'a na noo ká'an tuti īi Ndios, dá ná kande'á á ña ndaa kían ká'an Pablo o koó. ¹² Dión n̄i kee na, dá kua'á nda'o na Israel ndéi ñoo ñóó n̄i kandisa na to'on dána'a n̄a. Ta kua'á n̄a ñá'a griego ndáya'i xí'ín kua'á nda'o ña griego n̄i kandisa ta'ani ñaá.

¹³ Tído tá n̄i kandaá ini ña Israel ndéi ñoo Tesalónica ña nákaa Pablo dána'a n̄a to'on Ndios ñoo Berea, dá n̄i kee ra kua'an ra ñóó. Dá tá n̄i saa ra, dá n̄i kasá'á nákuina vaá ñayuu ñóó n̄i kee ra. ¹⁴ Ta kúú vití'ón di'a n̄i tanda'á n̄a kúú kuendá Jesús Pablo kua'an n̄a yu'ú taño'o. Tído n̄i kandoo va Silas xí'ín Timoteo n̄i sa ndei na ñoo Berea ñóó. ¹⁵ Dá n̄i kee na ndáka na Pablo kua'an n̄a nda ñoo ká'ano naní Atenas. Tá n̄i saa n̄a ñóó xí'ín ná, dá n̄i sa'anda Pablo choon noo ná ña ná kasto'on na xí'ín Silas xí'ín Timoteo ña ná kii kii ná noo ió n̄a, kaá n̄a. Dá n̄i nandió kuéi n̄a n̄i sa'an n̄i ndaka na ñóó kua'an nó'o ná.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa káa Pablo iin ñoo naní Atenas

¹⁶ Ta nani ndáti Pablo kasaa Silas xí'ín Timoteo, kúú n̄i kixian n̄i kunda'í nda'o ini n̄a, ch̄i n̄i xini n̄a ña iin ní kúú ñoo ñóó kándodó yoko ndáño'o na. ¹⁷ Sa'á ñóó n̄i sa'an n̄a ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñóó, ta n̄i ndató'ón ná xí'ín n̄a Israel, xí'ín dao ka ñayuu ndáño'o Ndios takí. Ta ndidaá kuú n̄i ka'an n̄a xí'ín ñayuu xionoo noo yá'i ñóó sa'a Jesús.

18 Dá n̄i dandíchi tá'an na xí'ín dao kā ɬā dákua'a ñā dána'a ɬā kúú kuendá epicúreo, xí'ín dao kā ɬā dákua'a ñā dána'a ɬā kúú kuendá estoico. Dá n̄i kaa roón:

—¿Ndi kóni kaa to'on ká'an ɬā káni téi ká'an yó'o?

Dá n̄i kaa dao kā rā:

—Kándāa ini ndu'u ñā xíonoo ra ká'an rā sa'a dao kā ndios.

Dión n̄i kaa rā chī xíonoo Pablo ká'an nā sa'á to'on va'a Jesús, ta ká'an nā ñā nataki nā n̄i xí'í.

19 Dá ndáka ra Pablo n̄i sā rā iin xíán noo naní Areópago, noo nátaka ɬā ndátó'ón rá. Dá n̄i kaa rā xí'ín ná:

—¿Á kee ní ñā maní kasto'on ní xí'ín ndu'u sa'á to'on sā dána'a ní? 20 Chī ko óon ta'on kueídó'o ndu'an. Sa'á ñoó kátóó ndu'u kandāa ini ndu ndi kua'an sa'an.

21 Dión n̄i kaa rā, chī kátóó nda'o ndidaá ɬā ndéi ñoo Atenas xí'ín ɬā tükú ndéi ñoó kueídó'o ra, ta ká'an rā sa'á ñā sāá.

Dì'a kua'an ñā n̄i dānā'a Pablo noó ɬā ñoó

22 Dá n̄i nāku'ín ndichi Pablo me'í ndidaá ɬā n̄i nátaka ndéi noo naní Areópago. Dá n̄i kaa nā:

—Ndo'ó, nā ndéi ñoo Atenas yó'o, kandāa ini yu'u ñā ndíta ndaa ndo xí'ín ñā kándisa ndó. 23 Chī tá n̄i xíonooi n̄i sā nde'í noo náa ndáño'o ndó, dá n̄i xinij iian tándāa to'on nooán kaá di'a: “Ñā yó'o kúú noo náa iin ndios ko ná'á ndú”, kaáan. Ta mií Ndios ndáño'o ndó, nā kaá ndo ñā ko ná'á ndó, noón kúú nā ko'ín kasto'ín xí'ín ndó sa'a.

24 'Ta mií Ndios, nā n̄i kava'a iin ní kúú ñayuú yó'o, xí'ín ndidaá kúú ña'a ió nooán, noón kúú nā

dándaki induú xí'ín noñó'o yó'o. Sa'á ñoó ko ió ta'on na ini ni iin ve'e ño'o, tá'an ña ni kava'a ndá'a ta. ²⁵ Ta ni iin tó'ón ña'a ió noo yo ko xínñó'ó ná, chí ni iin tó'ón ña'a ko kómani noo ná. Mii di'a na xí'o ña takí yo ndéi yó ñayuú yó'o, ta xí'o na tachí ña náki'in yó, ta xí'o ta'ani na ndidaá kúú ña'a ió noo yo.

²⁶ Ta xí'ín iin tó'ón vá ta ni nata'i ndidaá ñayuu ni kee Ndios, dá ná nakuita noo na kande'i na iin ní kúú ñayuú yó'o. Chí sa ni chiná'a vá Ndios noo kúú sa'á ña kataki yo, ta ni chiná'a ta'ani na noo ndi'á, ta ni chiná'a ta'ani na noo kande'i iin rá iin yó. ²⁷ Díon ni kee Ndios, dá ná nandukú yó na, dá ná ndundéé yó nda ná kandeé yó nani'i yo ná. Chí miían ndaa kíán ña ko xíká ta'on ió Ndios noo iin rá iin yó. ²⁸ Chí mii ná kedaá xí'ín yó, dá takí yo, ta kanda yo, ta ndéi yó. Ta kíán tát'o'on ni taa dao ta kuenda mii ndó, tá'an ra ti'a taa to'on luu kua'an, chí ni taa ra ña kúú yó de'e Ndios. ²⁹ Ta sa'á ña kúú yó de'e Ndios, sa'á ñoó ko níyiká yó ka'án yó ña kúú ná iin na'áná ni kava'a ndá'a ta xí'ín oro o plata o xí'ín yuu, chí savá'a ña ni nakani ini ñaxintóni ta ti'a kava'a ña kíán.

³⁰ Tído ko ní taó kuenda ta'on Ndios sa'á ña sa kee ñayuu tá sata, chí ko ní sá na'á ná mii Ndios. Tído viti sa'ándá na choon noo iin rá iin ñayuu ndéi iin ní kúú ñayuú ña ná nandikó ini na sa'á kuachi kée na. ³¹ Chí ni chikaá ini Ndios ña kasandaá iin kuu, dá keyíko ndaa na sa'a ndidaá kúú ñayuu ndéi iin ní kúú ñayuú yó'o xí'ín ndá'a iin ta ni chikani mii ná. Ta ni xí'o na ña ni kandaá ini yo ndá yoo kúú ta ñoó, chí ni danátaki ñaá ná tein na kúú ndii —kaá na.

³² Tá n̄i seido'o ra ña n̄i ka'an Pablo sa'á ña nataki na n̄i xi'í, ta kúu n̄i kasá'á dao ra kédiki ñaá rá. Tído dao ka ra n̄i kaa xí'ín ná:

—Kóni ndu'u kueídó'o ndu cháá ka sa'á ña yó'o.

³³ Dá n̄i keta na kua'an na. ³⁴ Tído n̄i kandísa dao ñayuu ñóo to'on n̄i daná'a Pablo, ta n̄i naki'in tá'an na xí'ín ná. Ta tein na n̄i kandísa ñóo nákaa iin ta naní Dionisio, ta kúu rá iin ta né'e choon noo naní Areópago ñóo. Ta nákaa ta'ani iin ñá'a naní Dámaris, ta n̄i kandísa ta'ani dao ka ñayuu.

18

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa io Pablo ñoo naní Corinto

¹ Tá n̄i ndi'i, dá n̄i keta Pablo ñoo Atenas. Dá n̄i ki'in na kua'an na ñoo ká'ano naní Corinto.

² Tá ñóo n̄i naki'in tá'an na xí'ín iin ta Israel naní Aquila, ra n̄i kaki kuendá Ponto. Ta duú n̄i kasáa va ra n̄i kii ra kuendá Italia xí'ín ñadi'í ra, ñá naní Priscila, chi ta né'e choon ká'ano naní Claudio kúu ra n̄i sa'anda choon ña ná kankuei ndidaá kúu na Israel ñoo Roma ko'on na kande na dao ka xían. Dá n̄i kee Pablo kua'an na ve'e noo ndéi na ñóo.

³ Ta iin nóo choon kée Pablo xí'ín ná, chi ti'a na kava'a na ve'e xí'ín ñí. Sa'á ñóo n̄i kandoo Pablo ió na ve'e na, ta n̄i kechóon nduú na xí'ín ná. ⁴ Ta n̄i dandichi tá'an Pablo xí'ín ñayuu ini ve'e noo náta na Israel ndéi ñóo iin iin kuu kuu nani'i ndée ná, dá ná xino ini na Israel xí'ín na ko kúu na Israel kandísa na to'on dána'a na.

⁵ Dá n̄i kasáa Silas xí'ín Timoteo n̄i ndee na kuendá Macedonia di'a. Sa'á ñóo n̄i dankoo Pablo dao ka choon sa kee na, ta sava'a ña kée na kian dána'a na to'on va'a sa'a Jesús, chi kásto'on na xí'ín na Israel ña Jesús kúu Cristo, na dákaki ñaá. ⁶ Tído

n̄i ndakuei na n̄i kasá'á naá na xí'ín Pablo, ta ká'an ndava'a na xí'ín ná. Sa'á ñoó n̄i kidi ni'ini Pablo dá'on ná, dá n̄i kaa na:

—Kuachi mií ndó kíán, dá kíán kakomí īi vá ndó kuachi noo Ndios. Ko ndío kuachi ka yu'u sa'a ndo. Ta viti chí noo ko'in dána'i noo na ko kúú na Israel —kaá na.

⁷ Dá n̄i keta na ve'e noo náta na Israel ñoó. Dá n̄i kee na kua'an na ve'e iin ta naní Justo, ta yu'ú ni'ini ta yó'o Ndios. Ta ió ra d̄in ve'e noo náta na Israel ndéi ñoó. ⁸ Ta Crispo naní iin ta ndaya'i ini ve'e noo náta na Israel, kúú n̄i kandisa ra sato'o yo Jesús xí'ín ndidaá na ve'e ra. Ta kúú kua'á ñayuu ndéi ñoo Corinto ñoó n̄i seídó'o to'on va'a sa'a Jesús, ta n̄i kandisa ñaá ná, ta n̄i sodo ndúta ná.

⁹ Iin sakuaá, dá n̄i xini Pablo iin ña'a ndato n̄i kee sato'o yo Jesús, dá n̄i kaa na xí'ín ná:

—O sa yu'ón. Ta o sa kátuuón ña ka'on sa'í. ¹⁰ Ch̄i ió va yu'u xí'ón, ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kónói kendava'a xí'ón. Ch̄i kua'á nda'o ñayuu yu'u ndéi ñoo ká'ano yó'o —kaá na.

¹¹ Dá n̄i kandoo Pablo n̄i sa io na iin kuia dao ñoo Corinto ñoó. Ta n̄i daná'a na noo ñayuu sa'á to'on va'a Ndios.

¹² Ta nani nákaa ta naní Galión né'e ra choon kuendá Acaya yó'o, kúú iin nóo n̄i ndat'ón ta Israel kendava'a ra xí'ín Pablo. Dá n̄i sa'an ra n̄i tiin ñaá rá ndáka ra kua'an ra noo ta né'e choon.

¹³ Dá n̄i kaa ra xí'ín Galión ñoó:

—Taa yó'o kúú ra xionoo dáka'an kue'é ñayuu, dá ná dá'a ni kandaño'o na Ndios tát'on ki'o sa'ándá ley Moisés choon —kaá ra.

¹⁴ Tá kua'an Pablo ka'an na, ta kúú n̄i kasá'á ká'an Galión xí'ín ta Israel ñoó:

—Tá n̄i kee ra iin ñ̄a kini o iin kuachi ká'ano, dá kían nak̄i'oi mií kueídó'i ñ̄a ká'an ndo'ó, ta Israel xaan. ¹⁵ Tído tá kían sa'á to'on, o sa'á kuu Ndios ndo o sa'a ley mií ndo'ó, dá kían kuu keyíko mií ndóan, chí yu'u kúu ra o chínee ta'oin mií keyíko sa'á ñ̄a yó'o —kaá ra.

¹⁶ Dá n̄i taó ñ̄aá rá sata vé'e. ¹⁷ Dá n̄i tiin dao ta griego iin ta naní Sóstenes, tá'an ra dándaki ve'e noo náta na Israel. Ta kúu mií yé'é chóon ñoó n̄i kani ñ̄aá rá. Tído k̄o ní kékuendá ta'on Galión sa'á ñ̄a n̄i kee ra.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i nandió k̄o Pablo ñoo Antioquía

¹⁸ Ta kúu kua'a īi vá kuu n̄i kandoo Pablo n̄i sa io na ñoo Corinto ñoó. N̄i ndi'i, dá n̄i ka'an na ndisá'an xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoó. Dá n̄i tiin na iin barco. Dá n̄i kee na kua'an na chí kuendá Siria dí'a. Ta kua'an ta'ani Priscila xí'in Aquila xí'in ná. Tído tá k̄o ñ̄a'a kee na ko'on na, dá n̄i datá tá'í Pablo din̄i ná noo naní Cencrea, dá x̄inkoo to'on n̄i kandoo na xí'in Ndios.

¹⁹ Dá tá n̄i saa na ñoo ká'ano naní Éfeso, ta kúu ñoó n̄i ta'anda tá'an Pablo xí'in Priscila xí'in Aquila. Dá n̄i kee Pablo kua'an na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoó. Ta ñoó n̄i ndatón ná xí'in ra Israel. ²⁰ Dá n̄i seí nda'í ra noo Pablo ñ̄a ná koo na cháa k̄a kuu xí'in rá, tído k̄o ní x̄in ta'on na. ²¹ Dá n̄i ka'an na ndisá'an xí'in rá, dá n̄i kaa na:

—Míian ndús̄a kakaai víko ñ̄a sa vei koo ñoo Jerusalén, tído nandió k̄o tukui kooi xí'in ndó tá díon kóni Ndios —kaá na.

Dá n̄i keta na ñoo Éfeso ñoó, dá n̄i tiin na iin barco kua'an na. ²² Dá tá n̄i saa na ñoo Cesarea, dá n̄i kee na k̄okaa na kua'an na ñoo Jerusalén ka'an na

ndisá'án xí'ín na kúú kuendá Jesús ndéi ñoó. Tá n̄i ndi'i ñoó, dá n̄i kee na kua'ʼan na, dá n̄i xin̄o na ñoo Antioquía.

²³ Tá n̄i ndi'i n̄i sa io na ñoo Antioquía cháá tiempo, dá n̄i kee tuku na kua'ʼan na, ta n̄i xionoo na chí kuendá Galacia di'a, xí'ín Frigia, ta n̄i xi'o na tandeé iní noo ndidaá kúú na kúú kuendá Jesús ndéi ñoó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i daná'a iin taa naní Apolos

²⁴ Iin kuu n̄i kasáa iin ta Israel naní Apolos ñoo Éfeso. Ta kúú rá iin taa n̄i kaki ñoo ká'ano naní Alejandría. Ta t̄i'a va'a ra ka'ʼan ra, ta ndichí nda'o ra xí'ín to'on ká'ʼan tuti īi Ndios. ²⁵ Ta sa n̄i dakuá'a va'a ra sa'a íchi ndaa sato'o yo Jesús. Ta ndino'o ini ra xionoo ra kásto'on ra xí'ín ñayuu, ta dána'a ndaa ra sa'á ña ná'á rá sa'a Jesús. Tído ná'á rá sav'a sa'á ña n̄i daná'a Juan tá sa dakódo ndúta ná ñayuu. ²⁶ Dá n̄i kasá'á rá dána'a ra ini ve'e noo náta na Israel, ta ko yu'ú ta'on ra. Tído tá n̄i seido'o Priscila xí'ín Aquila ña n̄i daná'a ra, dá n̄i taó xóo ñaá ná. Dá n̄i kasto'on va'a cháá ka na xí'ín rá sa'a íchi ndaa Ndios.

²⁷ Tá n̄i ndi'i ñoó, dá n̄i ka'án Apolos ko'on ra kuendá Acaya. Dá n̄i xi'o na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso ñoó tandeé iní noo rá. Ta n̄i taa na iin tuti kua'ʼan noo na kúú kuendá Jesús ndéi chí Acaya ñoó, dá ná natiin va'a na Apolos. Dá tá n̄i saá ra Acaya, kúú n̄i chindeé nda'o ra ndidaá na kúú kuendá Jesús, tá'ʼan na n̄i kandisa sa'á ña man̄i n̄i kee Ndios xí'ín ná. ²⁸ Ta kúú n̄i ndundéé rá n̄i datúú rá noo ká'ʼan ta Israel noo ndidaá ñayuu ndéi ñoó, chi n̄i xi'o ra ña n̄i kandaá ini na ña ká'ʼan tuti īi Ndios, ña Jesús kúú Cristo, na dákaki ñaá.

19

Di'a ni kuu tá ni sa io Pablo ñoo Éfeso

¹ Ta xían nani nákaa ij Apolos ñoo Corinto, kúú ni ya'a Pablo iin xían noo ndíta yukú ñó'ó kua'an na. Dá ni saa na ñoo Éfeso. Ta kúú ñoo ni naki'in tá'an na xí'in dao ta kúú kuendá Jesús. ² Dá ni ndato'on ñáá Pablo:

—¿Á ni natiin ndo'ó Espíritu ij Ndios tá ni kandísa ndó?

Dá ni kaa roon:

—Ko óon ta'on kueídó'o ndu ña ka'an na ña ío Espíritu ij Ndios.

³ Dá ni ndato'on tuku ñáá Pablo:

—¿Ndí kián ni kandísa ndó tá ni sodo ndúta ndo, tá dáá?

Dá ni kaa ra:

—Ni kandísa ndu'u ña ni daná'a Juan tá sa dakódo ndúta ná ñayuu.

⁴ Dá ni kaa Pablo:

—Ni sa dakódo ndúta Juan ñayuu, tá'an na ni nandikó iní sa'á kuachi kée na. Ta ni ka'an Juan xí'in ná ña ná kandeé iní na iin ka ta veí sata ná. Ta na yó'o kúú Jesús, ta noón kúú Cristo, na dákaki ñáá.

⁵ Tá ni seídó'o ra to'on yó'o, dá ni sodo ndúta rá xí'in kuu sato'o yo Jesús. ⁶ Dá tá ni chinoo Pablo ndá'a ná diní rá, kúú ni natiin ra Espíritu ij Ndios ini ra. Kúú ni kasá'a vá ká'an ra dao ka yú'u, tá'an ña ko ní dákuá'a ra. Dá ni kasá'a ta'ani ra kásto'on ra to'on ni ni'i rá noo mií Ndios. ⁷ Ta kúú rá tát'o'on uxí uu.

⁸ Dá ni ku'u Pablo ini ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta noó oni yo ko ní yú'u ta'on

na ka'an na sa'a Jesús. Ta ni dandichi tá'an na xí'in ñayuu ndéi ñoó, dá ná xino ini na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. ⁹ Tído ni ndukaxí nda'o nído dao na, sa'á ñoó ko ní xín ta'on na kandisa na to'on ni daná'a Pablo. Ta noón kúu na ni kasá'á ká'an ndava'a na sa'a íchi ndaa Jesús noó ñayuu ndéi ñoó. Dá ni dankoo ñaa Pablo. Dá ni kee na ndáka na na ni nduu kuendá Jesús kua'an na. Ta ndidaá kuu vá sa ndató'ón ná xí'in ñayuu ñoó sa'á to'on Jesús ini iin ve'e taa naní Tirano, ta kíán iin ve'e noo nátaka ñayuu ndátó'ón ná. ¹⁰ Ta dión ni sa kee na tein uu kuia. Sa'á ñoó kua'á nda'o na Israel xí'in na ko kúu na Israel ndéi chí Asia di'a ni seídó'o to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús.

¹¹ Ta xí'in ndá'a Pablo sa kee Ndios ña'a ná'ano, ¹² chi va'ará peñito Pablo o tá'í dá'on ná né'e ñayuu kua'an na chinóo naan sata na kú'u, ta kúu nduva'a va na. Ta kánkuei ta'ani espíritu kini ini na kua'an.

¹³ Sa xionoo dao ta Israel sa taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Tído iin kuu ni ka'an rá ka'anda ra choon xí'in kuu sato'o yo Jesús, dá taó rá espíritu kini, chi di'a ni kaa ra xí'an:

—Sa'ándá ndu'u choon nooon xí'in kuu Jesús, tá'an na ká'an Pablo sa'a. Kua'an keta kí ini taa xaan —kaá ra xí'an.

¹⁴ Ta taa ká'an dión kúu ndin usa de'e iin ta Israel naní Esceva, tá'an ra kúu iin duti kúu noó.

¹⁵ Tído ni ka'an espíritu kini ñoó xí'in rá:

—Ná'á vá yu'u Jesús. Ta ná'á ta'ani yu'u ndá yoo kúu Pablo. Tído ndo'ó, ¿ndá yoo kúu ndo'ó ña sa'ándá ndo choon noo yú'u, tá dáá? —kaáan xí'in rá.

16 Ta kúú n̄i ndao ni'ini t̄a yí'i espíritu kini ñoo n̄i tiin ñaa rá, ch̄i n̄i ndundakí nda'o ra n̄i kee espíritu kini ñoo. Kúú n̄i kendava'a ra xí'ín ndin us̄a t̄a ñoo, ta n̄i ndatá ndí'i ra dá'on rá. Ta kúú nda ndaa vichí vá rá n̄i kankuei ra ve'e ñoo kua'an ra, ta n̄i tarkue'e nda'o ra n̄i keean.

17 Ta kúú ndidaá kúú na Israel xí'ín na ko kúú na Israel ndéi ñoo Éfeso ñoo n̄i kandaá ini ña dión n̄i kuu. Ta kúú n̄i yu'ú nda'o na. Dá n̄i kasá'á kéká'ano na kuu sato'o yo Jesús. 18 Kúú kua'á nda'o na duú n̄i kandísa Jesús n̄i kasá'á ná'o na kuachi na, ta xí'o na kuendá sa'á ña kini sa kee na. 19 Ta kua'á ñayuu kétadí né'e na libro na n̄i kasáa na. Dá n̄i dakéi naán noo ndidaá kúú ñayuu ñoo. Ta n̄i kekuendá na ndidaá ya'i libro ñoo. Dá n̄i kandaá ini na ña ya'i ña táto'on uu diko ux̄i mil dí'on plata. 20 Dión n̄i kuu, dá n̄i naka'ani cháa ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, ta kúú kua'á ka ñayuu n̄i kandísa ñaa.

21 Tá n̄i ndi'i ñoo, dá n̄i chikaa ini Pablo ko'on na korni'ini na ñayuu ndéi chí kuendá Macedonia xí'ín Acaya, dá ko'on na ñoo Jerusalén. Ta n̄i kaa na:

—Tá n̄i ndi'i n̄i sa'in Jerusalén, dá ví, dá kían mián ko'in ñoo ká'ano naní Roma —kaá na.

22 Dá n̄i tanda'á Pablo uu ka t̄a xionoo xí'ín ná ko'on na chí kuendá Macedonia. Ta na yó'o kúú Timoteo xí'ín Erasto. Tído n̄i kandoo ió Pablo n̄i sa io na cháa ka kuu chí kuendá Asia.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nakuina vaq ñayuu ndéi ñoo Éfeso

23 Tiempo daá ñoo n̄i kasá'á karyíi nda'o ñayuu ndéi ñoo Éfeso sa'a íchi saá ña ká'an sa'a Jesús. 24 Ch̄i ió iin t̄a kéchón xí'ín plata naní Demetrio ñoo

ñoó. Ta kúú rá iin ɬa káva'a yoko xí'ín plata, ña ndáa táto'on k̄i'o káa ve'e ño'o iin ndios di'í naní Diana. Ta kua'á nda'o di'ón sa ní'i rá sa'á sa kee ra choon yó'o, xí'ín ɬa kéchóon xí'ín rá. ²⁵ Kúú n̄i naɬataká ra ɬa kéchóon xí'ín rá, xí'ín dao ka ɬa kéchóon xí'ín plata. Dá n̄i kaa ra xí'ín rá:

—Ná'á vá mií ndó ña xí'ín choon kée yó yó'o ní'i yo kua'á nda'o di'ón. ²⁶ Tído sa n̄i xini va mií ndó, ta n̄i seido'o ndó sa'a iin ɬa naní Pablo. Ta o duú iin tó'ón ñoo Éfeso yó'o xíonoo ra, ch̄i iin níi kúú vá kuendá Asia yó'o xíonoo ra. Ta sa n̄i kandeé rá n̄i xino ini kua'á nda'o ñayuu kandísa na noo ká'an ra, ch̄i kaá ra ña ko ɬa'ón ndios kíán káva'a ndá'a ɬa. ²⁷ Ta o duú savá'a choon kée ni yó io ió ña naá, ch̄i io ta'ani nda'o ió ña kasá'á kenóo ñayuu ve'e ño'o ndios di'í yo Diana, dá o kí'o ka na ñaño'ó noo ná, tá'an na ndáño'o ta'ani ndidaá na ndéi chí kuendá Asia di'a, xí'ín na ndéi iin níi kúú ñayuu —kaá ra.

²⁸ Tá n̄i seídó'o ɬa ñoo noo n̄i ka'an Demetrio, kúú n̄i xido nda'o ini ra. Dá n̄i kayu'ú rá:

—Na ndáya'i nda'o kúú Diana, tá'an na ndáño'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o —kaá ra.

²⁹ Ta kúú ndidaá vá ñayuu ndéi ñoo ñoo n̄i naɬakuina va. Kúú n̄i tiin na iin ɬa naní Gayo xí'ín ɬa naní Aristarco. Ta ndi nduú ɬa yó'o n̄i kii chí kuendá Macedonia, ta xíonoo ra xí'ín Pablo. Ta ñó'o ñaá ná n̄i ku'u na ini iin ve'e ká'ano noo náta ka na ñoo ñoo ndátó'ón ná sa'a ña'a ndó'o na. ³⁰ Dá n̄i ka'án Pablo ko'on na ku'u na ve'e ñoo ka'an na xí'ín ñayuu ñó'o ñoo. Tído dao ka na kúú kuendá Jesús ko ní sóno ta'on na ña ku'u na. ³¹ Ta ndéi ta'ani dao ɬa né'e choon kuendá Asia ñoo, tá'an ra né'e tá'an

va'a xí'ín Pablo. Dá n̄i ch̄inda'á rá choon kua'an ñ̄a seí nda'í ra noo ná ñ̄a ná dá'a ni ku'u na ve'e ñ̄oo.

³² Kúú n̄i nataka kua'á nda'o ñ̄ayuu. Dao na káyu'ú iin ñ̄a'a, ta dao ka na káyu'ú sa'a iin ka ñ̄a'a sa'á ñ̄a n̄i naá iní na. Ch̄i kua'a vá ñ̄ayuu ñ̄oo ko kándaá ini nda sa'a kíán ñ̄a n̄i nataka na. ³³ Dá n̄i t̄anda'á ni'ini dao t̄aa Israel iin t̄aa naní Alejandro noo ndidaá ñ̄ayuu ñ̄oo, dá ná ka'an ra xí'ín ná, ká'an rá. Dá n̄i dakúu Alejandro ndá'a rá xík̄a ra ñ̄a ná kandeí t̄adi ñ̄ayuu ñ̄oo, dá ná chindeé rá na ñ̄oo ra noo ñ̄ayuu kuá'a ñ̄oo.

³⁴ Tído tá n̄i kandaá ini ñ̄ayuu ñ̄oo ñ̄a t̄a Israel kúú Alejandro ñ̄oo, dá n̄i kasá'á káyu'ú ndidaá kúú ná t̄ato'on uu ka hora, dá kaá na:

—iNa ndáya'i nda'o kúú Diana, tá'an na ndáño'o yóo, na ñ̄oo Éfeso yó'o! —kaá na.

³⁵ Nda daá ví n̄i kandeé ra kúú secretario n̄i kutadi ñ̄ayuu ñ̄oo. Dá n̄i kaa ra:

—Kueídó'o ndó yu'u, ndidaá ndo'ó, na ñ̄oo Éfeso. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ñ̄a ndidaá kúú ñ̄ayuu ná'á ñ̄a ñ̄oo ká'ano Éfeso yó'o n̄i ni'i choon ñ̄a kíán kandaá yo ve'e ñ̄o'o ndios ndáya'i naní Diana xí'ín na'ánáan, ñ̄a n̄i noo túu n̄i kií induú? ³⁶ Ta ni iin tó'ón ñ̄ayuu o kúu kaá ñ̄a koó. Sa'á ñ̄oo kandeí t̄adi ndo. Ná dá'a ni kee ndó iin ñ̄a'a kini. ³⁷ Ch̄i ni iin t̄aa ndáka ndó n̄i kasáa ndo yó'o ko ní xiní xixi ra ve'e ñ̄o'o ndo, ta ni ko ká'an ndava'a ra sa'a ndios di'í ndáño'o ndó. ³⁸ Sa'á ñ̄oo tá kóni Demetrio xí'ín t̄aa kéchóon xí'ín rá ka'an kuachi ra sa'a dao t̄aa, dá kíán kuu ko'on ra ve'e chóon, dá ch̄i ñ̄oo ndéi t̄aa né'e choon keyíko sa'a ñ̄a ndó'o ndó. Ta ñ̄oo kánian ka'an kuachi tá'an iin rá iin ndó sa'á ñ̄a ndó'o ndó. ³⁹ Ta tá kóni ndo keyíko ndo dao ka ñ̄a'a, dá kíán

kánian nataka ndo noó ta né'e choon táto'on k̄i'o sa'ándá ley choon, dá keyíko ra sa'a ndo. ⁴⁰ Ch̄i io va ió ña chinóo kuachi ta né'e choon yó sa'á ña n̄i nakuina vaā yo viti. Ch̄i o ní'i ta'on yó ndí k̄ián ka'an yo xí'ín rá sa'á ña k̄eéa di'a —kaá ra.

⁴¹ Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an ra to'on yó'o, dá n̄i sa'anda ra choon noó ñayuu n̄i nataka ñoo ña ná no'o na ve'e na.

20

Di'a n̄i kuu tá n̄i daná'a Pablo chí kuendá Macedonia xí'ín kuendá Grecia

¹ Tá n̄i ndi'i n̄i kutádi ñayuu n̄i nakuina vaā ñoo, dá n̄i nakana Pablo n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá n̄i ka'an ni'ini na noo ná, ta n̄i nomi ñaá ná. Dá n̄i ka'an n̄a ndisá'án xí'ín ná. Dá n̄i kee na kua'an n̄a chí kuendá Macedonia di'a. ² Tá n̄i ndi'i n̄i nata'an Pablo n̄i xionoo na n̄i xi'o na t̄andeé iní noo n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñoo xí'ín to'on n̄i daná'a n̄a, dá n̄i kasandaá n̄a chí kuendá Grecia di'a. ³ Ta ñoo n̄i sa io n̄a on̄i yo. Ta sa io nduu n̄a tiin na barco ko'on n̄a chí kuendá Siria, ká'án ná. Tído n̄i ni'i tó'on na ña ndátó'on kue'é ta Israel ña ka'ání ñaá rá. Sa'á ñoo n̄i ch̄ikaa ini n̄a ña nandió koo sá'á tuku na no'o n̄a íchi kua'an chí kuendá Macedonia. ⁴ Ta n̄i naki'ín t̄'an na xí'ín dao ta né'e tá'an xí'ín ná kua'an n̄a nda kuendá Asia. Ta iin ra naní Sópater, tá'an ra ñoo Berea, xí'ín ta naní Aristarco, xí'ín iin ka ta naní Segundo. Ta ndi nduú ta yó'o kúu ta ñoo Tesalónica. Ta kua'an ta'ani Gayo, tá'an ra ñoo Derbe, xí'ín Timoteo, xí'ín uu ka ta naní Tíquico xí'ín Trófimo, ta kuendá Asia.

⁵ Ta ndidaá ta yó'o kúu ra n̄i xionoo kua'an ñoo Troas, dá kandati ra ñoo sa ndu. ⁶ Tá n̄i ndi'i n̄i

ya'a víko seí na Israel pan, tá'an ña ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuita tachían, dá ni tiin ndu iin barco ñoo Filipos kua'an ndu. Ta tixi o'on kuu, dá ni saá ndu ni ñaki'in tá'an ndu xí'in dao ka taa ñoo, chi ndei ra ndáti ra ndu ñoo Troas. Ta ñoo ni sa ndei ndu usa kuu.

Dí'a ni kuu tá ni sa io Pablo ñoo naní Troas

⁷ Tá ni kasandaá kuu kásá'á sa'a semana, dá ni natáka ndu'u, na kúu kuendá Jesús, ni sa'anda ndu pan. Ta sa'á ña kánian kana Pablo ko'on na tá ná tuu noo iin ka kuu ñoo, sa'á ñoo ni kukáni vá dána'a na nákaa na. Ta kúu ni kasandaá dao ñoo. ⁸ Ta kúu kua'á nda'o ñó'o tóon ini ve'e kánoo dikó noo ni nditútí ndú ñoo.

⁹ Ta ió iin tayii naní Eutico yé'é ventana, ta ni kasáa ña ma'ánó, chi ni kukáni nda'o ña dána'a Pablo nákaa na, sa'á ñoo ni naá vá iní xi ni kidi xi. Ta kúu ni kankao xi nda piso kúu oni ñoo nda noño'o. Ta kúu ni ndane'e na xi, tído ndaá ndii va kúu xí. ¹⁰ Kúu ni noo Pablo ni naxino na noño'o ñoo. Ta kúu ni sa noo ndei na noo tayii ñoo. Kúu ni nomi na xi. Dá ni kaa na xí'in na kúu kuendá Jesús ñoo:

—O sa yu'ú ndo, chi takí va xi —kaá na.

¹¹ Ta kúu ñoo ni nandió koo tuku Pablo ni kaa na ni xinkoo na ve'e kánoo diní ñoo. Dá ni sa'anda na pan, dá ni seí ndúan. Dá ni kasá'á tuku va na dána'a na nda ni tuu noo yáa. Nda daá ví ni kee na kua'an na. ¹² Tído takí va tayii ñoo ni ñakuaka ñaá ná ndáka na kua'an na. Sa'á ñoo ni natiin na iin tandee iní ká'ano cháa ka.

¹³ Dá ni tiin ndu iin barco, dá ni xionoo ndu kua'an ndu noo Pablo ñoo naní Asón, chi ñoo ni kandoo ndu natiin ndu na, chi ni chikaa ini na ña

saa sá'á ná. ¹⁴ Dá tá n̄i naki'in tá'an ndu xí'ín Pablo ñoo naní Asón, dá n̄i kaa na ini barco ñoo. Dá n̄i kee ndu kua'an ndu. Dá n̄i saa ndu ñoo naní Mitilene. ¹⁵ Dá n̄i naki'in tuku ndu kua'an ndu xí'ín barco ñoo. Dá tá n̄i ya'a iin ka kuu, dá n̄i kasandaá yati ndu noo naní Quío. Dá tá n̄i ya'a iin ka kuu, dá n̄i kasandaá ndu noo naní Samos. Dá n̄i saa ndu n̄i sa tuu too barco ñoo naní Trogilio. Dá nda iin ka ví kuu, dá n̄i saa ndu ñoo naní Mileto. ¹⁶ Ch̄i sa n̄i ch̄ikaa ini Pablo ña o kó'on ta'on na nda ñoo Éfeso, ch̄i ko kóni ta'on na katuu na'á ná kuendá Asia ñoo. Ch̄i nóm̄i kí ná saa na ñoo Jerusalén, dá ndá ndi kuu kasaa na kaka na noo koo víko ká'ano naní Pentecostés.

Dì'a kua'an ña n̄i daná'a Pablo noo na sá'ano né'e choon noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso

¹⁷ Ta tein ndéi ndu ñoo Mileto ñoo, dá n̄i tanda'á Pablo dao ta kua'an ra kuaka ra na sá'ano né'e choon noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso. ¹⁸ Dá tá n̄i kasaa na sá'ano ñoo noo ió Pablo, dá n̄i kaa Pablo xí'ín ná:

—Ndidaá ndo'ó kúu na ná'á táto'on k̄i'o n̄i kee yu'u n̄i sa kaa tein ndó nda rá kuu mií noo n̄i kasaa kuendá Asia yó'o. ¹⁹ Ch̄i n̄i kee ña kóni sato'o yo Jesús, ta ko ní ndúkú ta'on yu'u ñañó'ó mií. Ta kua'á nda'o ta'ándá n̄i sakii xí'ín ndirá nooí sa'a ndo. Ta kua'á nda'o tandó'ó n̄i ndo'i n̄i kee ta Israel. ²⁰ Ta ná'á ta'ani ndó ña ko ní dánkoo ta'on yu'u ña kasto'in xí'ín ndó ndidaá kúu ña va'a ña k̄ian chindeé ndó. Ta n̄i daná'i noo ndo ini ve'e noo nátaka ndo, ta n̄i daná'a ta'anii noo ndo ini ve'e mií ndó. ²¹ Ta n̄i kasto'on ta'anii xí'ín na Israel xí'ín na ko kúu na Israel sa'á ña k̄anian nandikó ini

yō sa'á kuachi kée yó noō Ndios, ta sa'á ña kánian kándéé iní yō sato'o yō Jesucristo.

²² 'Ta viti kían tánda'á na kúú Espíritu ij Ndios yu'u ña ko'in ñoo Jerusalén. Tído ko ná'í ndí kían ndo'i ñoo. ²³ Sava'a ña ná'í kían ña ndidaá ñoo ná'ano noó ni sa'in, ni ka'an Espíritu ij xí'in yu'u ña chikaa ra yu'u ve'e kaa. Ta kúú kuá'á nda'o tandó'ó ndo'i, kaá na. ²⁴ Tído ko ndí'i ta'on inij sa'a ndidaá ña vei ndo'i. Ta ni ko ndí'i inij sa'á ña katakij o kuui. Ña kían ndí'i inij sa'a kían dáxinkoo ndi'ii choon ni sa'anda sato'o yō Jesús nooí, ña kasto'in sa'á to'on va'a ña ká'an sa'á ña maní ni kee Ndios xí'in ñayuu.

²⁵ 'Ta viti kían sa ná'á vá yu'u ña ni iin tó'ón ndo'ó, na ni seídó'o to'on ni daná'ij sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, o nándió kuéi ka koni nooí. ²⁶ Sa'á ñoo kóni ka'in xí'in ndó viti ña ko ndío kuachi ka yu'u sa'a ni iin tó'ón ndo'ó, ²⁷ chī ko ní chítuu inij, di'a ni kasto'on ndi'ii xí'in ndó sa'a ndidaá kúú vá ña kóni Ndios kee ndó.

²⁸ 'Ta viti, kandaa va'a ndó mií ndó, ta kandaa ta'ani ndó ndidaá na kúú kuendá Jesús ñó'o tixi ndá'a ndo. Chī mií Espíritu ij Ndios kúú na ni xí'o choon noō ndo ña kandaka va'a ndó na kúú kuendá sato'o yō Jesús, chī xí'in niij mií ná ni kandeé ná ni naní'ij ñaá ná kakuu na ñayuu mií ná. ²⁹ Sa'á ñoo kandaa va'a ndó na, chī sa ná'á vá yu'u ña tá ná kexooi ko'in noō ndo, dá kasaa dao ta kini, ta ku'u ra tein ndó, chī kee ra tát'o'on kée ndigüe'i lobo tondó tá koku'u rí sa'ání rí léko. ³⁰ Ta kúú tein mií ndó xa'an ndakuei ta'ani dao ta dána'a ña to'ón, chī kóni ra taó xóo ra na kúú kuendá Jesús ko'on na kakuu na kuendá ra. ³¹ Sa'á

ñoo kaño'o ini ndo, ta daá ndusaa ini ndo ña tein on̄i kuia, nduú ñoō ko ní sá tuui ña kían ka'an ni'ini noo iin rá iin ndó xí'ín ndirá nooí ña kandita ndaa ndo xí'ín ña kándisa ndó.

³² 'Ta viti kían náki'oi ndo'ó noo ndá'a Ndios, xí'ín noo ña man̄i ni kee na xí'ín ndó. Chi ñoo kían kómí choon ña dákua'anoan ndo'ó íchi Ndios, dá natiin ndó ña va'a ni kaa na ki'o na noo ñayuu ni nduvii ná.

³³ 'Ni plata ni oro ni dá'on kómí dao ka ñayuu ko ní katóo ta'on yu'u, ³⁴ chi ná'a va'a va mií ndó ña xí'ín ndá'a mií vái ni kechóoin, dá ni ni'í ndí kían xínñó'í, xí'ín ña'a xínñó'ó na xionoo xí'ín. ³⁵ Ta ndidaá ña yó'o ni keei, dá sa daná'i noo ndo ña kánian kechóon ndó, dá kuu chindeé ndó ñayuu kámani ña'a noo. Ta ndisaa ini ndo to'on ni ka'an sato'o yo Jesús tá ni kaa na di'a: "Ndiká'án cháa ka ví ñayuu xí'o ña'a o duú ka na ndáti natiian." Dión ni kaa Jesús —kaá Pablo.

³⁶ Tá ni ndi'i ni ka'an Pablo to'on yó'o, dá ni sa kuíin xití ná, ta ni ka'an na xí'ín Ndios xí'ín ndidaá na sá'ano ñoo. ³⁷ Ta nda'í ni saki ndidaá kúu na sá'ano ñoo. Dá ni nomi ni'ini na Pablo, ta ni chitó ná noo ná. ³⁸ Chi ni kunda'í nda'o ini na sa'á ña ni kaa Pablo ña o nándió kuéi ka na koni na noo ná. Dá ni sa'an ndidaá na sá'ano ñoo ni ndaka na Pablo nda noo iin barco.

21

Di'a ni kuu tá ni kee Pablo kua'an na ñoo Jerusalén

¹ Dá tá ni ndi'i ni ka'an ndu ndisá'án xí'ín na sá'ano ñoo, dá ni kaa ndu ini iin barco. Dá ni kee ndu kua'an ndaa ndu noo naní Cos. Ta nda iin ka

kuu, dá n̄i kasandaá ndu noo naní Rodas. Ta kúú ñoo n̄i kee ndu kua'an ndu nda ñoo naní Pátara. ² Tá n̄i saa ndu Pátara ñoo, dá n̄i tiin ndu iin ka barco, tá'an kiró kua'an chí kuendá Fenicia. Dá n̄i kee ndu kua'an ndu. ³ Dá n̄i ya'a yati ndu noo ín yúku naní Chipre, ña ín ini taño'o. Ta n̄i kandooan chí xoo íti di'a ndu. Ta n̄i ya'a ndu kua'an ndu chí kuendá Siria di'a. Dá n̄i saa ndu noo nákuita barco ñoo naní Tiro, chí ñoo kúú noo kánian noo ña'a ndío barco ñoo. ⁴ Ta ñoo n̄i naki'in tá'an ndu xí'in dao na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo ñoo. Dá n̄i sa ndei ndu usa kuu xí'in ná. Ta n̄i nakani na xí'in Pablo ña n̄i ka'an Espíritu ij Ndios xí'in ná, ña ná dá'a ni ko'on na ñoo Jerusalén.

⁵ Dá tá n̄i ya'a usa kuu ñoo, dá n̄i kee na xí'in ñadi'í na xí'in de'e na kua'an na dáya'a na ndu'u nda yú'u ñoo ñoo. Dá n̄i sa kuita xití ndidaá ndú yú'u taño'o ñoo, dá n̄i ka'an ndu xí'in Ndios xí'in ná. ⁶ Dá n̄i nomi tá'an iin rá iin ndu xí'in ná. Dá n̄i kaa ndu barco kua'an ndu. Ta noón, n̄i nandío kuéi na kua'an nó'o ná ve'e na.

⁷ Ta ñoo Tiro ñoo kúú noo ndí'i n̄i tiin ndu barco, dá n̄i saa ndu ñoo naní Tolemaida. Ta ñoo n̄i ka'an ndu ndisá'an xí'in na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá n̄i sa ndei too ndu xí'in ná iin kuu. ⁸ Ta iin ka kuu, dá n̄i kee ndu xíka sá'á ndú kua'an ndu xí'in Pablo. Dá n̄i saa ndu ñoo ká'ano naní Cesarea. Dá n̄i kasandaá ndu ve'e iin ta naní Felipe, tá'an na xionoo dána'a sa'a Jesús. Ta noón kúú iin ta nákaa tein ndin usa ta n̄i kaxi apóstol chindeé ñaa. Ta n̄i sa ndei too ndu ve'e na. ⁹ Ta ndéi komi de'e di'í táki Felipe ñoo, ta kúú xí profeta di'í.

¹⁰ Tá n̄i ya'a cháa kuu ndéi ndu ñoo, dá n̄i naxino iin profeta n̄i kii chí kuendá Judea naní Agabo.

¹¹ Tá n̄i sāa rā noo ndéi ndu, dá n̄i taó rá ñ̄i ndíko t̄ixi Pablo. Dá n̄i so'on̄i rāán sa'a mií rá x̄í'ín ndá'a mií rá. Dá n̄i kaa rā:

—Di'a n̄i ka'an̄ Esp̄íritu īi x̄í'ín yu'u ñ̄a k̄i'o di'a ko'on̄i tā Israel ndá'a tā kúu sato'o ñ̄i yó'o, dá naki'o ñ̄aá rá noo ndá'a tā tukú —kaá rā.

¹² Dá tá n̄i seido'o ndu'u x̄í'ín n̄a ndéi ve'e ñ̄oó to'on̄ yó'o, dá n̄i seí nda'í ndu noo Pablo ñ̄a ná dá'a ni ko'on̄ n̄a ñ̄o Jerusalén. ¹³ Dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín ndu'u:

—¿Ndí k̄ián ndó'o ndó ñ̄a ndé'i ndo, ta dákunda'í ini ndo yu'u? Ch̄i sā io nduui ñ̄a k̄ián kandiko ndá'í x̄í'ín sa'í. Ta o duú ñ̄a yó'o oon ni ió nduu yu'u ndo'i, ch̄i ió nduu ta'an̄i ñ̄a k̄ián kuui ñ̄o Jerusalén sa'a sato'o yo Jesús —kaá n̄a.

¹⁴ Ta sa'á ñ̄a ko ní kúu ta'on̄ nadaon ndu ñ̄a n̄i ch̄ikaa ini n̄a kee na, sa'á ñ̄oó n̄i sa'anda ini ndu, dá n̄i kaa ndu:

—Ná koo táto'on̄ k̄i'o kóni mií sato'o yo Jesús.

¹⁵ Tá n̄i ndi'i n̄i sā ndei ndu ñ̄oó cháá kuui, dá n̄i kenduu ndu ñ̄a'a ndu, dá n̄i ki'in̄ ndu ích̄i kua'an̄ ndu ñ̄o Jerusalén. ¹⁶ Dá n̄i kee ta'ani dao n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñ̄o Cesarea kua'an̄ n̄a x̄í'ín ndú. Tá n̄i sā yati ndu ñ̄o Jerusalén, dá ndáka na ndu'u n̄i sa'an̄ n̄a ve'e iin̄ tā kuendá Chipre naní Mnasón. Ta sā na'á nda'o kúu rá kuendá Jesús. Dá n̄i x̄i'o ra ve'e ra n̄i sā ndei ndu.

D̄i'a n̄i kuu tá n̄i sā Pablo ñ̄o Jerusalén

¹⁷ Tá n̄i sā ndu ñ̄o Jerusalén, dá n̄i nat̄iin va'a ñ̄aá n̄a kúu kuendá Jesús ndéi ñ̄oó x̄i'an̄ kadii ini n̄a. ¹⁸ Tá n̄i tuu noo iin̄ kā kuui, dá n̄i kee ndu kua'an̄ ndu x̄í'ín Pablo korni'ini ndu Jacobo. Tá n̄i sā ndu, sā n̄i nditútí ndidaá vá n̄a sá'ano ndéi

na. ¹⁹ Dá tá n̄i ndi'i n̄i ka'an Pablo ndisá'án xí'ín ná, dá n̄i kasá'á ná nákaní na xí'ín noón sa'a iin rá iin ña ndato n̄i kee Ndios xí'ín ná noó n̄i sa'an na n̄i daná'a na noó na kō kúú na Israel. ²⁰ Tá n̄i seídó'o na to'on yó'o, dá n̄i keká'ano na Ndios. Dá n̄i kaa na xí'ín Pablo:

—Ná'á vá mií ní, ñani, ña tein na ñoo yo, na Israel, kua'á nda'o mil ñayuu kándisa Jesús, ta ndidaá vá ná ká'an ña miían ndúsa kee yó choon sa'ándá ley Moisés. ²¹ Tído n̄i ni'í tó'on na ña dána'a ní noo ndidaá kúú na Israel ndéi dao ka nación ña ná o sa kékuendá na choon n̄i sa'anda Moisés, chí kaá mií ní ña kō káni kaan ta'anda ñi de'e yíi na, ta kaá ta'ani ní ña kō káni kaan kee na tátó'on n̄i sa kee na ve'á n̄i sa ndei sa na'á.

²² ¿Ndi koo keeá, tá dáá? Dá chí miían ndaa kuiti nataka kua'á nda'o ñayuu tá ná kandaa ini na ña n̄i kasáa ní. ²³ Sa'á ñoó va'a cháa ka ña kee ní ña ko'on ndu ka'an ndu xí'ín ní: Chí tein ndu'u yó'o ndéi komi taa, tá'an ra kánian dáxinkoo to'on n̄i xi'o ra noo Ndios. ²⁴ Ta kandaka ní ra kua'an ní ve'e ño'o ká'ano. Dá nduvii ní mií ní xí'ín rá noo Ndios, ta chiya'i ní sa'a rá sa'a ndidaá ña'a. Tá n̄i ndi'i n̄i kee ní dión, dá kían kuu datá ra idí diní rá. Dión, dá ná kandaa ini ndidaá ñayuu ña o duú ña ndaa ta'on kían ká'an ñayuu sa'a ní, chí di'a kéndaa ii vá ní choon sa'ándá ley Moisés.

²⁵ Ta sa n̄i taa va yó iin tuti kua'an noó na kō kúú na Israel, na kándisa Jesús, ña ná o sa kóo ini na keí ná koño n̄i dokō ñayuu noó yoko, ta ná o sa keí ná nij ri, ta ni koño kítí kō ní xítá nij, ta ná o sa kée na kuachi xí'ín na kō kúú yíi ná o ñadi'í na. Sava'a ñoó vá kían kánian kee na —kaá na.

26 Dá n̄i kee Pablo ndáka na ndin kom̄i t̄aa ñoo kua'an n̄a. Ta kúu iin k̄a kūu ñoo, dá n̄i nduvii ná mií ná x̄í'ín roón. Dá n̄i ku'u na yé'é ño'o ká'ano ñoo, dá n̄i k̄asto'on na x̄í'ín t̄a dut̄i ndá oon x̄ino ndin us̄a kūu ñ̄a nduvii ná mií ná x̄í'ín t̄aa ñoo noo Ndios, dá kuu chiñó'o t̄a dut̄i ñoo iin k̄it̄i noo Ndios sa'a iin rá iin na.

Dì'a n̄i kuu tá kua'an ñ̄ayuu kua'a ka'ání ná Pablo

27 Tá s̄a kua'an x̄ino us̄a kūu ñoo, dá n̄i x̄ini dao t̄aa Israel n̄i k̄ii kuendá Asia ñ̄a nákaa Pablo yé'é ño'o ká'ano. Dá n̄i ðaká'an kue'é r̄a dao k̄a ñ̄ayuu ñoo. Dá n̄i tiin ñ̄aá rá. 28 Ta n̄i kasá'á k̄ayu'ú rá:

—iNdo'ó, t̄aa Israel, chindeé ndó ndu'u, ch̄i t̄aa yó'o kúu t̄aa x̄ionoo iin ní kúu x̄ían kénóo ra ñoo yo, ta kénóo ta'ani ra ley Moisés, ta kénóo ta'ani ra ve'e ño'o ká'ano yó'o! Ta viti k̄ian ví'í k̄a ví n̄i kee ra, ch̄i n̄i chí'i ra dao t̄a griego n̄i x̄ini x̄ixi ra ve'e ño'o ij yó'o —kaá r̄a.

29 Díon n̄i kaa r̄a ch̄i n̄i x̄ini r̄a x̄ionoo Pablo ñoo ñoo x̄í'ín iin t̄aa ñoo Éfeso naní Trófimo. Sa'á ñoo n̄i ka'án rá ñ̄a n̄i chí'i Pablo t̄aa ñoo ini ve'e ño'o ká'ano ñoo. 30 Ta kúu ndidaá ñ̄ayuu ndéi ñoo Jerusalén ñoo n̄i ñakuina vaa. Dá n̄i k̄ankuei na ndidaá kúu x̄ían taxí tá'an na n̄i saa n̄a noo ín ve'e ño'o ñoo. Dá n̄i tiin na Pablo, ta ñó'o ñ̄aá ná n̄i taó ná sata vé'e ño'o ñoo. Ta kúu vití'ón n̄i sadi n̄a yé'án.

31 Ta kóni n̄a ka'ání ñ̄aá ná. Tído n̄i k̄andaa ini t̄aa dándaki soldado ñ̄a ndidaá kúu ñ̄ayuu ndéi Jerusalén n̄i ñakuina vaa. 32 Sa'á ñoo n̄i ðataká r̄a kua'a soldado x̄í'ín dao k̄a t̄aa ñó'o t̄ixi ndá'a rá. Dá n̄i kee ra taxí tá'an ra kua'an r̄a noo n̄i ñataka ñ̄ayuu kuá'a ñoo. Dá tá n̄i x̄ini n̄a ñ̄a n̄i

kasáa taa dándáki soldado ñoó xí'ín soldado ra, dá ví n̄i dandí'i na ña káni na Pablo.

³³ Dá n̄i natuu yati taa dándáki soldado ñoó, dá n̄i tiin ra Pablo. Dá n̄i sa'anda ra choon ña ná kandiko na xí'ín uu cadena. Dá n̄i ndato'ón rá ñayuu ñoó, tá kaá ra:

—¿Ndá yoo kúú taa yó'o? Ta, ¿ndí k̄ián n̄i kee ra?
—kaá ra.

³⁴ Tído dao ñayuu ñoó ká'an iin ña'a, ta dao ka na ká'an iin kaan. Sa'á ñoó ko ní kátóni ta'on ini ra ndí k̄ián kúú kuachi Pablo, chí n̄i nakuina vaá nda'o ñayuu ñoó. Dá n̄i sa'anda ra choon ña ná kandaka ñaá rá ko'on ra ve'e noo ndéi soldado ñoó. ³⁵ Dá tá n̄i saá ra noo ndéi kuein koku'u ra ve'e soldado ñoó, dá n̄i kane'e n̄ino ra Pablo, chí kuá'á nda'o ñayuu vei kóni kani ñaá. ³⁶ Ta ndidaá ñayuu tákuei vei ñoó káyu'ú, ta kaá na:

—¡Ka'ání ní taa xaan!

Di'a n̄i kuu tá n̄i sonó taa dándáki soldado ñoó ña ka'an Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoó

³⁷ Tá kua'an soldado nach'i ra Pablo ini ve'e noo ndéi ra ñoó, dá n̄i ka'an na yú'u griego xí'ín taa dándáki soldado ñoó:

—¿Á konó ní ná ka'in cháá xí'ín ní?

Dá n̄i kaa ra xí'ín Pablo:

—¿Á t̄i'a yo'ó ká'on yú'u griego, ndani? ³⁸ ¿Á o duú yo'ó kúú iin taa Egipto, tá'an ra n̄i ndakuin n̄i naá xí'ín ta né'e choon tá sata? Chí n̄i taó rá komi mil taa sa'ání ndji, dá ndáka ñaá rá n̄i sa'an ra nda noo kúú ño'ó ichí —kaá ra.

³⁹ Dá n̄i kaa Pablo xí'ín rá:

—Yu'u kúú iin ta Israel, ta n̄i kakii ñoo Tarso, tá'an ña kúú iin ñoo ndáya'i chí kuendá Cilicia di'a.

Tído xíkai iin ña maní noo ní ña konó ní ná ka'in cháá xí'ín ñayuu yó'o —kaá na.

40 Dá nī sonó taa ñoo ña ka'an Pablo xí'ín ñayuu ñoo. Dá nī naḱuúin ndichi Pablo noo kuein yé'é ve'e soldado ñoo. Dá nī ndane'e na ndá'a ná nī xika na ña ná kandeí tádi ñayuu ñoo. Dá tá nī kutádi ná, dá nī ka'an na yú'u hebreo xí'ín ná, ta kaá na:

22

Dí'a kua'an ña nī ka'an Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo

1—Ñani kuálí, xí'ín ndo'ó, na sá'ano viti, kueídó'o ndó yu'u, chí ko'in ka'in chindeéí mií noo ndo.

2 Tá nī seídó'o ñayuu ñoo ña ká'an Pablo yú'u hebreo, kúú tádi ka ví nī nandeí na kueídó'o na. Dá nī kaa Pablo:

3—Yu'u kúú ta Israel, ta nī kaki yu'u ñoo Tarso, ña nákaa chí kuendá Cilicia dí'a. Tído nī sa'ano yu'u ñoo Jerusalén yó'o. Ta nī daḱuá'i tixi ndá'a Gamaliel. Ta nī daḱuá'a va'i to'on kí'o nī sa'anda na sá'ano yó choon. Ta ndino'o inií iin ndaaí xí'ín Ndios, tát'o'on kí'o kée mií ndó viti. 4 Chí nī sa xionooi nī sa kendava'i xí'ín na ndíko íchi Jesús, dá dánaái noo ná, chí nī sa tiin yu'u taa xí'ín na ñá'a sa sadij ve'e kaa. 5 Ta ra duti kúú noo xí'ín ndidaá ta sá'ano kúú ra ná'a ña sa keei dión. Chí mií rá nī xí'o tuti nooí ña kían ko'in nane'i ña noo na ñoo yo ndéi ñoo Damasco. Chí nī ka'in ko'in ñoo ñoo nandukúí na kúú kuendá Jesús, dá kandakai na kixii ñoo Jerusalén yó'o, dá kaño'o na ve'e kaa ndo'o naní ní'o ná.

*Di'a kua'an ña ni ka'an Pablo sa'a ndí kián ni kuu,
dá ni nduu na kuendá Jesús*

⁶ Tído tein noo xíka yu'u kua'in íchi noo kua'an kuyati ñoo Damasco, ta kián táto'on dao nduú, ta kúú iin kuitió ni naye'e ndaa iin ní kúú noo kua'in, ta ña yé'e ñoo ni kii chí induú. ⁷ Ta kúú ni kankao vai noño'o. Ta ni seídó'i iin na ni kaa dí'a: “Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'ón xí'in yu'u?” ⁸ Dá ni kaa yu'u: “¿Ndá yoo kúú mií ní, tatá?” Dá ni kaa na xí'in: “Yu'u kúú Jesús, na ñoo Nazaret, na xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón.” ⁹ Ta ndidaá ta kua'an xí'in yu'u ñoo ni xini ra ña ni naye'e, ta ni yu'ú nda'o ra. Tído ko ní seídó'o ta'on ra tachí na ni ka'an ñoo. ¹⁰ Dá ni kaa yu'u xí'in ná: “¿Ndí kián kóni ní keei, tatá?” Dá ni kaa na xí'in: “Ndakuiin ndichi, ta kua'an ñoo Damasco. Ta ñoo ka'an iin ta xí'ón ndí kián kánian keeón”, kaá na xí'in. ¹¹ Ta kúú ni nda'o va noo yú'u ni kee ña ndato ni naye'e ñoo. Sa'a ñoo nda tiiin ndaa ñaa ta kua'an xí'in yu'u ñoo ndáka ra yu'u ni saa ra ñoo Damasco.

¹² Ta ñoo ío iin ta naní Ananías, ta iin ndaa ra xí'in choon sa'ándá ley Moisés. Ta ká'an va'a ndidaá kúú na Israel ndéi ñoo sa'a rá. ¹³ Dá ni kasáa ra noo íoi. Dá ni kaa ra xí'in: “Ñani Saulo, ná natuu noo ní.” Ta kúú mií hora daá ñoo ni natuu nooi. Ta kúú ni xini vai ra. ¹⁴ Dá ni kaa ta'ani ra xí'in yu'u: “Ndios, na ni sa ndaño'o na ve'á ni sa ndei sa na'á, noón kúú na ni kaxi mií ní ña kían kandaá ini ní ndí kián kóni na. Ta ni kaxi na mií ní ña koni ní Jesús, na kúú na ndaa, dá kueídó'o ní tachí yú'u mií ná. ¹⁵ Chí mií ní kakuu iin na kí'o ndaa kuendá noo ndidaá ñayuu sa'a Jesús, chí

ko'on ní kasto'on ní xí'ín ná sa'á ña n̄i xini ní xí'ín sa'á ña n̄i seídó'o ní. ¹⁶ Ta viti, ¿ndiva'a kuu oon ini ní? Ndakuiin ndichi ní, ta kodo ndúta kíj ní, ta kaka ní ña man̄i noo Ndios ña ná ku'u ká'ano ini na sa'a ní, dá ná ndoo kuachi ní noo ná”, kaá Ananías xí'ín yu'u.

Dì'a n̄i kuu, dá n̄i ni'ì Pablo choon ña dána'a na noó na kò kúú na Israel

¹⁷ Dá tá n̄i ndisáaj̄i ñoo Jerusalén yó'o, dá n̄i keei kua'in ve'e ño'o ká'ano ka'in xí'ín Ndios. Ta kúú ñoo n̄i na'a Ndios iin ña'a ndato nooí. ¹⁸ Ch̄i n̄i xini sato'ì Jesús. Dá n̄i kaa na xí'ín: “Nd̄i'ì inon, ta kua'án keta kíj ñoo Jerusalén yó'o, ch̄i kò ín ta'on kueídó'o ñaa tá ná ka'on xí'ín ná sa'a yú'u.” ¹⁹ Dá n̄i kaa xí'ín ná: “Sato'ì, ndidaá vá na yó'o ná'á ña n̄i sa sá'an yu'u iin rá iin ve'e noo náta na Israel. Ta sa taáin ndidaá na kándisa mií ní ve'e kaa. Ta sa kendava'ì xí'ín ná. ²⁰ Dá tá n̄i sa'ání dao taa Esteban, na sa x̄i'o ndaa kuendá sa'a ní, ta ñoo n̄i sa ín yu'u, ta n̄i nata'an va ini tá n̄i sa'ání ñaa rá. Ta kúú n̄i sa ndaaí dá'on taa n̄i sa ndei n̄i sa'ání ñaa.” ²¹ Dá n̄i kaa na xí'ín yu'u: “Kua'án, ch̄i xíká vá tanda'í yó'ó ko'on dána'on noo na kò kúú na Israel”, kaá na xí'ín yu'u —kaá Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo.

Dì'a n̄i kuu tá kua'an kani soldado ñoo Pablo

²² Tád̄i vá ndéi ñayuu ñoo seídó'o na ña ná kani Pablo. Tído tá n̄i ka'an na to'on yó'o, dá n̄i kasá'á ná káyu'ú ná, ta kaá na:

—¡Ka'ání kíj ní taa xaan, ch̄i kò káni ta'an vaan kataki ra!

²³ Ta ndúndéé ij̄i vá ñayuu ñoo káyu'ú ná, ta ndátá ná dá'on ná, ta só'ono ni'ini na ñoyaká ñó'o noo

táchi. ²⁴ Sa'á ñoó n̄i sa'anda t̄a dándáki soldado ñoó choon ñ̄a ná chí'i ra Pablo ini ve'e ñoó. Ta kúú n̄i sa'anda r̄a choon ñ̄a ná kani ñ̄aá rá xí'ín chirrión, dá ná ka'an ndaa Pablo ndá sa'a kí'an ká'an kuachi ñ̄ayuu ñoó sa'a ná.

²⁵ Tído, tá n̄i ndi'i n̄i so'oni ñ̄aá rá xí'ín ñ̄i, ñ̄a kua'an r̄a kani ñ̄aá rá, dá n̄i kaa Pablo xí'ín iin soldado né'e choon iin ñoó:

—¿Á va'a kée ní ñ̄a kani ní iin t̄a romano xí'ín chirrión tá k̄o ñ̄a'a keyíko t̄a né'e choon sa'a rá?

²⁶ Tá n̄i seídó'o soldado né'e choon ñoó ñ̄a n̄i ka'an n̄a dión, dá n̄i kee ra kua'an r̄a kasto'on ra xí'ín t̄a dándáki ñ̄aá ñoó. Dá n̄i kaa r̄a:

—¿Ndi koo keeá xí'ín t̄a káa, chí iin t̄a romano kúú rá?

²⁷ Dá n̄i natuu t̄a dándáki soldado ñoó noo iin Pablo. Dá n̄i ndato'on ñ̄aá rá:

—Ka'an ndaa, ¿á t̄a romano kúúón?

Dá n̄i kaa Pablo:

—Ja'an. Ñ̄aá kúuí.

²⁸ Dá n̄i kaa r̄a:

—Kua'á nda'o di'ón n̄i chíya'i yu'u, dá n̄i nduui t̄a romano.

Dá n̄i kaa Pablo:

—Tído yu'u, nda n̄i kaki vei kúuí t̄a romano.

²⁹ Dá tá n̄i seídó'o t̄a kua'an kani ñ̄aá ñoó ñ̄a n̄i ka'an Pablo, dá n̄i kexoo ra kua'an r̄a. Ta kúú nda miío t̄a dándáki soldado ñoó n̄i yu'ú tá n̄i katóni ini r̄a ñ̄a kúú Pablo t̄a romano, chí s̄a n̄i ya'a ra noo ley romano sa'á ñ̄a n̄i so'oni ñ̄aá rá.

Dí'a kua'an ñ̄a n̄i ka'an Pablo xí'ín t̄a né'e choon Israel

³⁰ Tá n̄i tuu noo iin k̄a kuú ñoó, kóni t̄a dándáki soldado ñoó kandaá va'a ini r̄a ndiva'a ká'an

kuachi na Israel sa'a Pablo. Sa'a ñoó ni ditá rá cadena ndíko ndá'a ná xí'ín sa'a ná. Dá ni sa'anda ra choon ña ná nataka kúí ta duti saku'a'a xí'ín ta né'e choon noó na Israel. Dá ni taó rá Pablo. Dá ni chikani ñaá rá noo ndidaá kúú ta ñoó.

23

¹ Dá ni sa nde'é Pablo noo ndidaá ta né'e choon ni nataka ndéi ñoó, dá ni kaa na:

—Ñani miíi, ni iin ña'a ko kedaá xí'ín ña kían kútúú inií, chí ío vii vá ñaxintóníi noo Ndios nda kuú víti.

² Dá ni sa'anda ta duti kúú noó naní Ananías choon noó ta ndíta yati noo ín Pablo ña ná kani ra da'anda yú'u ná.

³ Dá ni kaa Pablo:

—Ná kani Ndios mií ní, chí kúú ní tát'o'on iin náo kini káa ña ni nake'i kuxí oon. Ta mií ní kúú ra kómí choon ña keyíko ndúsá'ano ní sa'í tát'o'on kí'o sa'ándá ley choon. Sa'a ñoó, ¿ndiva'a yá'a mií ní noo ká'an ley, chí ni sa'anda ní choon ña ná kani ra yú'í?

⁴ Dá ni kaa dao ka ta ndéi ñoó xí'ín Pablo:

—¿Á va'a nda'o kéeón xinóon, ña ni ya'ón ni ka'an ndava'ón xí'ín ta duti kúú noo kuendá Ndios?

⁵ Dá ni kaa Pablo:

—Ñani miíi, ko ná'a ta'on yu'u ña kúú ná ta duti kúú noó. Chí ká'an tuti íi Ndios ña ko kánian ka'an ndava'a yó xí'ín ta né'e choon noó na ñoo yo —kaá na.

⁶ Kúú ni katóni ini Pablo ña dao ta ni nataka ñoó kúú ta saduceo, ta dao ka ra kúú ta fariseo. Sa'a ñoó ni'i nda'o ni ka'an na xí'ín rá:

—Ñani, yu'u kúú taa fariseo. Ta kúúí de'e iin taa fariseo. Ta chínóo kuachi ndo yu'u chi ío tandeé iní nooí ña nataki na ni xi'i.

⁷ Tá ni ka'an Pablo dión, dá ni kasá'á taa fariseo xí'in taa saduceo dándichi tá'an mií rá. Kúú ni nata'anda tá'an va ra ndéi ra. ⁸ Chi taa saduceo kúú ra ká'an ña o náta ki ta'on na ni xi'i, ta ni ángel koó, ta ni espíritu koó. Tído ta fariseo kúú ra kándisa ndidaá kúú ña yó'o. ⁹ Ta ndidaá kúú rá ni kasá'á káyu'u. Dá ni ndakuei dao taa dána'a ley Moisés, tá'an ra kúú ta'ani kuendá ta fariseo. Dá ni kaa ra:

—Ni iin tó'on ta'on ña'a kini ko ní kée taa yó'o, chi ndá ndi kuu ni ka'an iin espíritu o iin ángel xí'in rá. Sa'á ñoó ná dá'a ni naá yo xí'in Ndios —kaá ra.

¹⁰ Ta deén nda'o ni kasá'á dándichi tá'an mií rá ndéi ra. Ta kúú ni yu'u va taa dándáki soldado ñoó, chi oon ni ví ndakuei taa ñoó dákuáchi ra Pablo, ká'an rá. Sa'á ñoó ni sa'anda ra choon ña ná kixi soldado taó rá Pablo tein ñayuu ñoó, dá kandaka ñaá rá ko'on tuku ra ini ve'e noo ndéi mií soldado ñoó.

¹¹ Ta kúú iin ka sakuaá ñoó, dá ni na'a noo sato'o yo Jesús noo Pablo. Dá ni kaa na:

—Ndeé koo inóon, Pablo. Chi táto'on ki'o ni xi'ón kuendá sa'a yu'u ñoo Jerusalén yó'o, ki'o dión ta'ani miian ndusa ki'ón kuendá sa'í ñoo Roma —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni ndató'ón kue'é uu diko taa ña ka'ání rá Pablo

¹² Tá ni tuu noo iin ka kuu ñoó, dá ni ndató'ón kue'é dao ta Israel ña ka'ání rá Pablo. Ta ni xi'o ra mií rá ña ni iin tó'ón rá o kásá'an, ta ni takuií o kó'o ra nda ná kandeé rá ka'ání rá Pablo. ¹³ Ta uu diko

cháá ká kúú taa n̄i kandoo kee dión. ¹⁴ Dá n̄i kee ra kua'an r̄a ka'an r̄a xí'ín t̄a duti saku'a'a, xí'ín t̄a sá'ano, dá n̄i kaa r̄a:

—Ndu'u kúú r̄a n̄i x̄i'o mií ñ̄a kuu ndu, ch̄i o kásá'an ta'on ndu ta ni o kó'o ndu takuúí nda kandeé ndú ka'ání ndú Pablo. ¹⁵ Ta viti, ko'on mií ní xí'ín t̄a né'e choon ñoo yō ka'an ní xí'ín t̄a dándáki soldado ñoo ñ̄a ná kandaka ra Pablo kii ra noo ní taan, ta kee ní ñ̄a keyíko cháá k̄a ní sa'a rá, kaa ní xí'ín rá. Ta ndu'u kúú r̄a kandeí nduu ka'ání ñ̄aá tá sa kua'an kuyati ra kasandaá r̄a —kaá r̄a.

¹⁶ Tído tá n̄i kandaa ini daxi Pablo ñ̄a dión ndátó'ón kue'é t̄a ñoo, dá n̄i kee xi kua'an x̄i ve'e noo ndéi soldado. Dá n̄i kasto'on xi xí'ín Pablo táto'on k̄i'o ndátó'ón rá. ¹⁷ Dá n̄i kana Pablo iin soldado né'e choon ñoo. Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Kee ní ñ̄a man̄i kandaka ní tayii ló'o yó'o ná ko'on x̄i noo t̄a dándáki ndo'ó, ch̄i ió iin ñ̄a'a ka'an x̄i xí'ín rá —kaá n̄a.

¹⁸ Dá ndáka ñ̄aá rá n̄i sa'an r̄a noo t̄a dándáki ñ̄aá ñoo. Dá n̄i kaa r̄a:

—Pablo, tá'an r̄a nákaa ve'e k̄a yó'o, n̄i kana ra yu'u, ta n̄i seí nda'í r̄a nooí ñ̄a ná kandakai tayii ló'o yó'o kii xi noo mií ní, ch̄i ió ñ̄a ka'an x̄i xí'ín ní —kaá r̄a.

¹⁹ Dá n̄i tiin t̄a ñoo ndá'a tayii ló'o ñoo. Dá n̄i taó xóo ñ̄aá rá. Dá n̄i ndato'ón ñ̄aá rá:

—¿Ndí k̄ián ka'an yō'ó xí'ín yu'u, kónon?

²⁰ Dá n̄i kaa x̄i:

—N̄i kandoo t̄a Israel ñ̄a kasaá r̄a taan kueí nda'í r̄a noo ní ñ̄a kandaka ní Pablo ko'on ní noo t̄a né'e choon Israel, dá kee ra ñ̄a keyíko cháá k̄a r̄a sa'a ná, kaa r̄a. ²¹ Tído, o sa kándisa ní, ch̄i uu diko cháá k̄a t̄a kaño'o de'é ích̄i kandati ra ka'ání rá Pablo, ch̄i

n̄i x̄i'o ra mií rá ñ̄a o kásá'an ra ta ni takuif̄ o kó'o ra nd̄a kandeé rá ka'ání ñ̄aá rá. Ta viti ndéi nduu ra nd̄ati ra ná kande'á ndi kaa mií ní —kaá x̄i.

²² Dá n̄i sa'anda ra choon noo x̄i kua'an nó'o x̄i, ta n̄i ka'an ra x̄i'ín x̄i ñ̄a o sa kóo ini x̄i ka'an x̄i x̄i'ín ni iin tó'ón ñ̄ayuu ñ̄a n̄i nakani x̄i x̄i'ín rá.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda t̄a dándáki soldado choon ñ̄a ko'on Pablo noo iin t̄a né'e choon ká'ano naní Félix

²³ Dá n̄i kana ra uu soldado né'e choon. Dá n̄i sa'anda ra choon noo roón ñ̄a ná kenduu ra uu ciento soldado ko'on sá'á, x̄i'ín on̄i diko ux̄i ka ra ná kakuu t̄a kandodó kuéi, x̄i'ín uu ciento ka ra ná kakuu t̄a kane'e kúx̄i ko'on ra, ta ná kana ra ka iin sakuaá ko'on ra ñ̄oo Cesarea. ²⁴ Dá n̄i sa'anda ta'ani ra choon ñ̄a ná kenduu ta'ani roón iin kuéi kanóo Pablo ko'on na, ta ná kandaka ñ̄aá rá ko'on ra noo iin t̄a né'e choon ká'ano naní Félix, kaá ra.

²⁵ Dá n̄i taa ra iin tuti kane'e soldado ko'on ra, ta di'a kaáan: ²⁶ “Yu'u kúu Claudio Lisias, ta táai tuti yó'o kosaa noo ní, Félix. Mií ní kúu iin t̄a ndáya'i, ta ká'ín ndisá'án x̄i'ín ní. ²⁷ T̄a yó'o kúu ra n̄i tiin t̄a Israel, ta kua'an ra ka'ání ñ̄aá rá. Sa'á ñ̄oó n̄i sa'in x̄i'ín soldadoi, ta n̄i dakáki ñ̄aái, ch̄i n̄i kandaa in̄i ñ̄a t̄a romano kúu rá. ²⁸ Ta sa'á ñ̄a kón̄i kandaa in̄i ndí kián kúu kuachi t̄a yó'o, sa'á ñ̄oó ndákai ra n̄i sa'in noo t̄a né'e choon t̄a Israel. ²⁹ Dá n̄i kandaa in̄i ñ̄a sa'a ley mií vá rá dakuío kuachi ra t̄a yó'o. Tído ni iin ñ̄a'a kini ko ní kée ra sa'á ñ̄a kánian kuu ra o kakaa ra ve'e ka. ³⁰ Tído n̄i kandaa in̄i ñ̄a n̄i ndató'ón kue'é dao t̄a Israel ka'ání ñ̄aá rá. Sa'á ñ̄oó n̄i tanda'í t̄a yó'o kosaa ra noo ní. Ta n̄i sa'anda ta'ani yu'u choon noo t̄a ká'an kuachi sa'a rá ñ̄a ná kakuita ra noo mií ní, dá ná ka'an ra,

ná kande'á ndí kían kúú ña kini nī kee taa yó'o. Ná kukueé ní." Díon kua'an ña nī taa ra.

³¹ Dá nī kee soldado ndáka ra Pablo kua'an ra táto'on nī ta'anda choon noo rá iin ñoo naní Antípatris sakuaá dáá ñóó. ³² Dá tá nī tūu noo iin ka kuū ñóó, dá ndadá ta kándodó kuéi ñóó kua'an xí'ín Pablo, dá nī nandió kuéi soldado xíka sá'á ñóó kua'an nó'o rá ve'e noo ndéi ra ñóó. ³³ Dá tá nī saa soldado kándodó kuéi ñoo naní Cesarea, dá nī xī'o ra tuti ñóó noo tá né'e choon ká'ano naní Félix. Ta nī naki'o ta'ani ra Pablo noo rá. ³⁴ Dá tá nī ndi'i nī ka'i ra tuti ñóó, dá nī ndato'on rá ndéi nī kaki Pablo. Dá nī kandaa ini ra ña kúú ná ta kuendá Cilicia. ³⁵ Dá nī kaa ra xí'ín ná:

—Tá ná kasaa taa ká'an kuachi sa'on, nda daá ná kueídó'i noo ká'on —kaá ra.

Dá nī sa'anda ra choon noo soldado ña ná nachi'i ra Pablo noo kúú ve'e chón naní Herodes, ta ná kandaa va'a ñaá rá.

24

Dí'a nī kuu tá nī ka'an kuachi ta Israel sa'a Pablo

¹ Dá tá nī ya'a o'on kuū, dá nī kasaa tá duti kúú noo naní Ananías ñoo Cesarea ñóó xí'ín dao ka tá sá'ano Israel, xí'ín iin taa tī'a ka'an naní Tértulo. Dá nī sa kuíta ra noo tá né'e choon ká'ano ñóó ka'an kuachi ra sa'a Pablo. ² Dá tá nī kana ra Pablo nī saa na, dá nī kasá'á ká'an kuachi tá naní Tértulo ñóó sa'a ná noo tá né'e choon ñóó, ta kaá ra:

—Ta xí'ín mii ní ndéi va'a ndu'u, ta kuá'á ña va'a kée ní xí'ín ñoo ndu sa'á ña ío ñaxintóni ní. ³ Chī iin na ká'ano kúú mii ní, Félix, ta daá kuití vá naki'o ndu'u ndivé'e noo ní sa'a ndidaá ña va'a kée ní xí'ín ndú ndéi kúú mii vá. ⁴ Tído ko kóni ndu kanda

ndu cháá ka tiempo ní, sa'á ñoó seí nda'í ndu noo ní ña kueídó'o ní yu'u iin tóo ví'í sa'á ña kúú ní iin ta'a va'a ini. ⁵ Ní naní'í ndú ña ta'a yó'o kúú táto'on iin kue'e nákaa ñoo ndu'u, chí xionoo ra sa'ándá tá'an ra na Israel ndéi iin ní kúú ñayuú. Ta ta'a yó'o ta'ani kúú ra iin noo sa'ándá choon noo ra kúú kuendá ta nazareno. ⁶ Ta ni ka'án rá ña ku'u ra koni xixi ra ve'e ño'o ká'ano ndu. Sa'á ñoó ni tiin ñaá ndu'u, ta kua'an ndu keyíko ndu sa'a rá táto'on kí'o dándáki ley ndu. ⁷ Tído ni kasáa ta'a dándáki soldado naní Lisias xí'ín kua'á nda'o soldado ra, ta ni xio ndaa ñaá rá ndá'a ndu'u. ⁸ Dá ni sa'anda ra choon ña ná kii na ká'an kuachi sa'a Pablo noo mií ní. Sa'á ñoó ndéi ndu yó'o viti. Tá ndato'ón mií ní ra, dá kandaá va'a ini ní ña ndaa va kían ká'an ndu sa'a rá —kaá ra.

⁹ Ta ni ka'an ta'ani ndidaá ka ta Israel ndéi ñoó ña kí'o dión kían.

Xí'o Pablo kuendá noo Félix sa'á ña ndó'o na

¹⁰ Dá ni dakúu ta né'e choon ká'ano ñoó ndá'a rá noo Pablo, dá ná ka'an na. Dá ni kaa na:

—Ná'á yu'u ña sa ió kua'á nda'o kua nákaa ní keyíko va'a ní ñoo ndu. Sa'á ñoó kádij ini viti iin xí'oi kuendá noo ní sa'á ña ndó'i. ¹¹ Ta kuu va ndato'ón ní dao ka ñayuu, dá ná kandaá va'a ini ní ña sa io uxí uu kuú ni sa'in ñoo Jerusalén ni sa ndañó'i Ndios. ¹² Ta ko ní nátiin na yu'u chídáo tá'in xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ini ve'e ño'o ká'ano ndu. Ta ni ko ní nátiin na yu'u nákaaí dánaá tá'in ñayuu ini ni iin ve'e noo náta na, ta ni iin ka xían ñoo Jerusalén. ¹³ Ta o kúu ta'on kendaá ra ña ká'an kuachi ra sa'a yú'u viti.

14 'Tído yó'o kásto'in xí'ín ní ña yu'u kúú na xíka íchi Jesús, tá'an ña chínani taa yó'o kúú ña kọ vá'a. Ta kị'o dión ndaño'o yu'u Ndios, na nị sa ndaño'o na ve'i nị sa ndei sa na'á, chi kándisa yu'u ndidaá kúú choon sa'ándá ley xí'ín ña nị taa profeta nda rá sa na'á. 15 Chi ío tandeé iní yu'u ña kee Ndios ña nị kaa na kee na, táto'on kị'o ío ta'ani tandeé iní noó taa yó'o. Chi kándisa yu'u ña dánataki Ndios na nị xí'i, mií ná va'a na o mií ná kini na. 16 Sa'á ñoó daá kuiti vá ndi'i inii koo vii ñaxintónií noo Ndios xí'ín noó ñayuu.

17 'Tído tá nị ya'a dao kuia nị xionoo yu'u dao ka xían, dá nị nandió kooi ñooi chindeéi na kúnda'í xí'ín cháá di'ón, ta dokoí kiti noo Ndios. 18 Ta nákaai kéei ña yó'o, ta kúú nị kasáa dao ta Israel nị kii chí kuendá Asia di'a, ta nị tiin ra yu'u ini ve'e ño'o ká'ano ndu nákaai ndúvii miíi noo Ndios táto'on kị'o sa'ándá ley choon. Tído kọ ta'ón ñayuu kuá'a ñó'o xí'ín yu'u, ta kọ nákaai dánaá tá'in ñayuu. 19 Sa'á ñoó kánian kii taa ñoó kuita ra noo mií ní, dá ná ka'an kuachi ra sa'a yú'u noo mií ní tá ndáa ña'a ndó'o ra xí'ín. 20 O ná ka'an taa ndéi yó'o ná nde'á ndi kían kúú iin kuachi yu'u nị naní'i rá tá nị sa íiin noó taa né'e choon ñoo ndu. 21 Ta ndá ndi kuu kuachi nị ya'a yu'u nị keei kían ña nị'i nị ka'in tá nị sa kái tein mií rá ñoó, chi nị ka'in di'a: “Sa'á ña kándisa yu'u ña nataki na nị xí'i, sa'á ñoó nị chinóo kuachi ndó yu'u viti”, nị kaai xí'ín rá —kaá na.

22 Ta sa ná'á va'a va Félix ñoó táto'on kị'o kua'an sa'a íchi Jesús. Sa'á ñoó, tá nị ndi'i nị seídó'o ra ña nị ka'an Pablo, dá nị chituu tóo ra tandó'ó na. Dá nị kaa ra:

—Tá ná kasaa taa dándáki soldado naní Lisias,

nda daá ví, dá kandaa inij nde'á ndi kua'an tandó'ó ndo —kaá ra.

²³ Dá nī sa'anda ra choon noó ɬa ndaa Pablo ña ná kandaa va'a ñaa rá. Tído nī ka'an ra ña ná konó rá kee Pablo dao ña'a, ta ná konó ta'ani ra ku'u ɬa xíonoo xí'ín ná koto ni'ini ñaa rá, kaá ra.

Dì'a kua'an ña nī daná'a Pablo noo Félix

²⁴ Dá tá nī ya'a dao kuu ñoo, dá nī kasáa Félix xí'ín ñadi'í ra naní Drusila, ña kúu ña'a Israel. Dá nī kana ra Pablo. Dá nī seídó'o ra ña nī ka'an na sa'a ndi dándáki ña kándéé iní yo Jesucristo. ²⁵ Ta nī ka'an ta'ani Pablo ña kánian kee yó ña ndaa, ta kánian chituu ini yo kee yó ña kini. Ta nī ka'an ta'ani na ña kasandaá iin kuu keyíko ndaa Ndios sa'á ñayuu. Kúu nī yu'ú nda'o Félix. Dá nī kaa ra xí'ín ná:

—Kua'an viti, dá tá ná nonoí, dá kana tukui yo'ó kasaʒon —kaá ra.

²⁶ Tído ndáti ra ña kī'o Pablo cháá dī'on noo rá, dá dáyaá ñaa rá, ká'an rá. Sa'á ñoo tóo tóo sa kana ñaa rá sa ndató'ón xí'ín rá. ²⁷ Dá tá nī ya'a uu kua, dá nī keta Félix noo choon né'e ra. Dá nī ndu'u ɬa naní Porcio Festo kúu rá ɬa né'e choon ká'ano ñoo. Ta sa'á ña kóni Félix kandoo va'a ra noo na Israel, sa'á ñoo nī dankoo ra Pablo nákaa na ve'e kaa.

25

Dì'a kua'an ña nī kaa Pablo xí'ín ra naní Festo

¹ Dá nī natiin Festo choon kakuu ra ɬa né'e choon ká'ano. Dá tá nī ya'a onī kuu, dá nī keta ra ñoo Cesarea ñoo kua'an ra ñoo Jerusalén. ² Tá nī saʒa ra ñoo, dá nī natuu yati ɬa duti saku'a'a xí'ín ɬa né'e choon noo na Israel. Dá nī kasá'a rá ká'an kuachi

ra sa'a Pablo noo Festo. ³ Dá n̄i xika ra ña man̄i noo Festo ña ná tanda'á rá Pablo kii na ñoo Jerusalén. Ta ña yó'o n̄i xika ra ch̄i sa n̄i ndat'ón kue'é ra ña ka'ání rá Pablo íchi. ⁴ Dá n̄i kaa Festo:

—Nákaa Pablo ve'e kaa ñoo Cesarea. Tído yachi va no'í. ⁵ Sa'á ñoo ná ko'on dao taa kúu kuendá mií ndó xí'ín yu'u ñoo Cesarea. Tá ió iin ña'a n̄i ya'a ra n̄i kee ra, dá kían kuu ka'an kuachi ndó sa'a rá ñoo.

⁶ Dá n̄i kandoo Festo n̄i sa io ra ñoo Jerusalén xí'ín taa ñoo tát'on ona o ux̄i kuu. Dá n̄i nandió koo ra kua'an nó'o rá ñoo Cesarea. Tá n̄i tuu noo iin ka kuu, dá n̄i nakoo ra noo téi noo koo ra ka'anda ra choon. Dá n̄i sa'anda ra choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaa na. ⁷ Tá n̄i saa Pablo n̄i sa kuín na noo ió ra, dá n̄i natuu yati ta Israel, tá'an ra n̄i kii ñoo Jerusalén. Dá n̄i kasá'á rá dákuío ra Pablo kuá'á nda'o kuachi kini. Tído ko ní ni'í ta'on ra ndi kee ra, dá kandoo ndaa ña ká'an ra.

⁸ Dá n̄i kasá'á Pablo chindeé ná mií ná, ta kaá na: —Ko ní ya'i noo ni iin ley ndu'u, na Israel, ta ni ko ní xiní xíxii ve'e ño'o ká'ano ndu, ta ni noo ley César, ta né'e choon ká'ano cháá ka, ko ní ya'i —kaá na.

⁹ Tído kóni Festo kandoo va'a ra noo ta Israel. Sa'á ñoo n̄i ndat'ón rá Pablo:

—¿Á náta'an ni inon ko'o ñoo Jerusalén, ta ñoo ná keyíkoj sa'on? —kaá ra.

¹⁰ Dá n̄i kaa Pablo:

—Sa íin va yu'u noo mií ní, ta né'e ní choon n̄i kee César. Ta yó'o va kúu noo kánian keyíko ní sa'í. Ch̄i sa ná'á va'a ní ña ni iin tó'ón ña kini ko ní ya'í keei xí'ín na ñooj, na Israel. ¹¹ Ch̄i tá ní ya'í keei iin kuachi kini, ña kánian kuui, dá kían ióí ña kuui sa'án. Tído ni iin tó'ón kuachi, ña dákuío taa yó'o

yu'u, kō kúú ña ndaa, sa'á ñoó kō iin ta'on kuu nak'i'o yu'u noo ndá'a rá. Sa'á ñoó xikaj noo ní ña va'a ka mií César ná keyíko sa'í —kaá Pablo.

¹² Dá tá nī ndi'i nī ndató'ón Festo xí'ín taa ká'an ni'ini noo rá, dá nī kaa ra xí'ín Pablo:

—Nī xikaj miíon ña keyíko César sa'on. Sa'á ñoó tanda'í yo'ó ko'on noo rá, tá dáá —kaá ra.

Dí'a nī kuu, dá nī ka'an Pablo xí'ín rey Agripa

¹³ Dá tá nī ya'a cháa kuu ñoó, dá nī kasáa iin rey naní Agripa xí'ín ñadi'í ra naní Berenice ñoo Cesarea, chí nī kasáa ra ka'an ra ndisá'an xí'ín Festo. ¹⁴ Ta sa'á ña nī sa ndei na kua'a vá kuu, sa'á ñoó nī nakani Festo xí'ín rey ñoó sa'á ña ndó'o Pablo, ta kaá ra:

—Nī dankoo Félix iin taa nákaa ra ve'e kaa yó'o.

¹⁵ Dá tá nī sa'in ñoo Jerusalén, dá nī ka'an kuachi ta duti saku'a xí'ín ta sá'ano noo na Israel sa'á taa ñoó, ta nī xikaj ra ña ná ka'andai choon ña ná kuu ra. ¹⁶ Dá nī ka'in xí'ín rá ña kō óon ta'on ka'ání taa né'e choon romano iin taa tá kō ñá'a ná kuita na ká'an kuachi sa'a rá noo rá, dá kían kuu chindeé rá mií rá noo kuachi dákuío ñaa ná, nī kaaj xí'ín rá. ¹⁷ Sa'á ñoó tá nī kasáa ta Israel ñoo yó'o, ta kō ní sá ndati ta'on yu'u, chí tá nī tūu noo iin ka kuu, kúú nī nakooi noo téi ka'andai choon. Dá nī sa'andai choon ña ná ko'on ra kuaka ra taa naní Pablo ñoó kasaa ra nooí. ¹⁸ Dá nī nakuita ta Israel ká'an kuachi ra sa'á taa ñoó. Tído kō ní ká'an ta'on ra tát'o'on k'i'o ndati yu'u chinóo kuachi ñaa rá. ¹⁹ Chí sava'a ña ká'an kuachi ra sa'a kúú ley mií rá. Ta ká'an ta'ani ra sa'a iin taa naní Jesús, iin ra nī xi'i, tído Pablo kúú ra kaá ña takí va Jesús ñoó. ²⁰ Ta sa'á ña kō ní ni'i ta'on yu'u ndi koo keyíko

sa'á taa ñoó, sa'á ñoó n̄i ndato'ín ra, nde'á á kándia ra ko'on ra ñoo Jerusalén keyíkoī sa'a rá sa'á ña yó'o, n̄i kaai xí'ín rá. ²¹ Tído n̄i xika ra ña mií César Augusto ná keyíko sa'a rá. Sa'á ñoó n̄i sa'andai choon ña ná kakaá īi rá ve'e kaá nda ná kasandaá kuū tanda'í ra ko'on ra noo César ñoó —kaá Festo xí'ín rey Agripa.

²² Dá n̄i kaa rey Agripa xí'ín Festo:

—Kóni ta'ani yu'u kueídó'i to'on ká'an taa ñoó.

Dá n̄i kaa Festo:

—Taan, dá kueídó'o ní ña ka'an ra —kaá ra.

²³ Tá n̄i tuu noo iin ka kuū, dá n̄i kasáa rey Agripa xí'ín ñadi'í ra naní Berenice ve'e noo sa'ándá Festo choon, ta ndíxi na dá'on táyíí ndáa. Dá n̄i ku'u ra ini ve'e xí'ín ndidaá taa dándáki soldado, xí'ín ndidaá taa ndáya'i ñoo Cesarea. Dá n̄i sa'anda Festo choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaa na noo rá. ²⁴ Dá n̄i kaa ra:

—Mií ní, rey Agripa, xí'ín ndidaá ní mií ní, na n̄i nataka ndéi yó'o viti xí'ín ndu'u. Ta taa ín yó'o, kua'á nda'o na Israel ndéi ñoo Jerusalén xí'ín na ndéi ñoo yó'o ká'an kuachi sa'a rá noo yú'u. Ta kō sá tuu na ña káyu'ú ná ña kánian kuu ra. ²⁵ Tído ni iin tó'on ña kini kō ní nani'i yu'u n̄i kee ra ña kánian kuu ra. Tído n̄i xika mií rá ña César Augusto keyíko sa'a rá. Sa'á ñoó n̄i chikaa inii ña tanda'í ra ko'on ra. ²⁶ Tído kō ní'i ta'on yu'u ndí kían taai sa'á taa yó'o ko'an noo na kúú sato'o yo César. Sa'á ñoó chíkani yu'u ra noo ndidaá mií ní, na ndéi yó'o, xí'ín noo mií ní, rey Agripa, dá ndato'ón va'a ní ra, dá nani'i yu'u ndí kían kúú kuachi ra chinóoi noo tuti ñoó. ²⁷ Ch̄i kō vá'a ta'on keei tá ná tanda'í iin taa

nákaa ve'e kaa ko'on ra noó ta né'e choon ká'ano xían nani koó kuachi ra ko'on xí'ín rá —kaá ra.

26

Dí'a nì kaa Pablo xí'ín rey Agripa xí'o na kuendá sa'a ña ndó'o na

¹ Dá nì kaa rey Agripa xí'ín Pablo:

—Viti kían ní kuu kí'ón kuendá sa'á ña ndó'ón —kaá ra.

Dá nì chínee Pablo ndá'a ná, dá nì kasá'a ná xí'o na kuendá sa'á ña ndó'o na:

² —Ta kádij nda'o inij, rey Agripa, chí sónó ní kí'oi kuendá noo ní sa'a ndidaá kúu kuachi ká'an ta ñooj, ta Israel, sa'í. ³ Ta kádij ta'ani inij, chí sa ná'a va'a va mií ní sa'a ley ndu'u, na Israel. Ta sa ná'a va'a ta'ani ní sa'a ndí kían kedaá xí'ín na ñooj, dá ko náki'in tá'an ñaxintóni ndú. Sa'á ñoo seí nda'íi noo ní ña kueé ni koo ini ní, dá kueídó'o ní ña ko'in ka'in xí'ín ní.

Ká'an Pablo sa'a ndí kían nì sa kee na tá ko ñá'a kandísa na Jesús

⁴ Ndidaá vá na ñooj, na Israel, ná'a tát'o'on kí'o nì sa kee yu'u tá nì sa kuui taló'o tá nì sa ioj ñoo mií, ta ná'a ta'ani na tát'o'on nì sa kee tá nì sa ioj ñoo Jerusalén. ⁵ Ta ná'a ta'ani na ña nda nì kaki va yu'u kúu tá fariseo. Sa'á ñoo, tá kóni na, kuu va kí'o ndaa na kuendá ña nì sa kuui iin ta fariseo, tá'an ra kúu iin ta'ándá ta ndíta toon cháa ka xí'ín choon Ndios tein na ñooj. ⁶ Tído viti, sa'á ña ió tandeé iní yu'u ña xinkoo ña nì kaa Ndios kee na xí'ín na sá'ano ñoo ndu tá sata, sa'á ñoo ndéi ta yó'o chínóo kuachi ra yu'u noo mií ní. ⁷ Ta ndin uxí uu tu'u, ndu'u na kúu na ve'e na Israel,

ndáti xinkoo ña ni kaa Ndios kee na xí'ín na sá'ano ñoo. Sa'á ñoo kéchóon ndu noo Ndios nduú ñoo. Ta sa'á ña kómí yu'u tandee iní yó'o, rey Agripa, sa'á ñoo ká'an kuachi ta Israel yó'o sa'á yu'u viti. ⁸ ¿Á ká'an ní ña kuachi nda'o kían noo Ndios dánátaki na ñayuu ni xi'i?

Ká'an Pablo táto'on k'i'o sa kendava'a na xí'ín na kúu kuendá Jesús

⁹ Ta yu'u ni ka'an ta'anii ña níyikái kendava'i xí'ín na kándisa kuú Jesús, na ñoo Nazaret. ¹⁰ Ta dión ni sa keei ñoo Jerusalén, chi ni sa taáin kua'á nda'o na kúu ñayuu Ndios ve'e ka xí'ín choon sa xi'o ta duti kúu noo nooí. Ta sa nata'an va inii tá sa sa'ání ñaá rá. ¹¹ Ta kua'á nda'o ta'ándá ni sa kendava'i xí'ín ná ini iin rá iin ve'e noo náta'ka na ñoo ndu, ta sa kendúsaí xí'ín ná ña ka'an ndava'a na sa'a Jesús. Ta sa'á ña sa xido nda'o inii sa xinií ná, sa'á ñoo sa xionooi sa kendava'i xí'ín ná nda dao ka ñoo tukú ñó'o xíká.

Ká'an Pablo ndi ni kuu, dá ni nduu na kuendá Jesús

¹² Ta sa'a choon yó'o ni keei kua'in ñoo Damasco, ta mií ta duti kúu noo ni xi'o choon nooí kua'in. ¹³ Tído táto'on dao nduú kían, ná kaai xí'ín ní, rey, xíkai kua'in íchi ñoo. Ta kúu ni xinií iin ña yé'e ni kii chí induú. Ta ndato ka vían o duú ndindii. Ta kúu ni naye'e ndaa iin ní kúu noo kua'in xí'ín ta kua'an xí'ín ñoo. ¹⁴ Ta kúu ndidaá vá ndu'u ni kuei noño'o. Ta kúu ni seido'o yu'u ni ka'an iin na ká'an yú'u hebreo, dá ni kaa na xí'ín: “Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionooón kéndava'ón xí'ín yu'u? Chi kéeón táto'on kée chee tá chísá'á rí

din_i karochá.” ¹⁵ Dá n_i kaa yu'u: “¿Ndá yoo kúú mií ní, tatá?” Dá n_i kaa n_a: “Yu'u kúú Jesús, n_a xínoo yo'ó kéndava'a xí'ón. ¹⁶ Ta viti ndaku_in ndichi, ch_i n_i na'a noo yú'u noo yo'ó, dá kechóon noo_i, ta kanooón ki'o ndaaon kuendá sa'á ñ_a n_i xinon yu'u, xí'ín sa'a ndidaá ka ñ_a'a ko'ín na'í nooon. ¹⁷ Ta kandaa yu'u yo'ó noo n_a ñoo miíón, n_a Ísrael, xí'ín noo ndidaá n_a ko kúú n_a Ísrael, ch_i noo n_a yó'o tanda'í yo'ó ko'ón, ¹⁸ dá ná natuu noo ná, dá ná dánkoo na ích_i noo ín naá, dá ná naki'ín na ích_i noo ndato yé'e kua'an induú. Dá ná o káño'o ka n_a tixi ndá'a ñ_a u'u, ta ná ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta sa'á ñ_a kandeé iní n_a iin tó'ón din_i mií yu'u, sa'á ñ_oó ki'o ká'ano iní Ndios sa'á kuachi na, dá natiin na ñ_a va'a ki'o Ndios noo ñayuu n_i nduvii mií ná”, kaá Jesús xí'ín yu'u.

Ká'an Pablo ñ_a n_i kee na choon n_i sa'anda Ndios noo ná

¹⁹ Dión n_i ndo'o yu'u, rey Agripa. Sa'á ñ_oó ko ní kúsaá ta'on in_i kee ndidaá choon n_i sa'anda Jesús noo_i ndá induú. ²⁰ Ta mií noo n_i daná'í sa'á to'on va'a yó'o noo n_a ndéi ñoo Damasco. Ni ndi'í, dá n_i sa'ín n_i daná'í noo n_a ndéi ñoo Jerusalén, xí'ín noo n_a ndéi iin ní kúú kuendá Judea di'a, xí'ín noo n_a ko kúú n_a Ísrael. Ch_i n_i ka'ín xí'ín ná ñ_a ná nandikó iní n_a sa'á kuachi kée na, ta ná nduu na ñayuu Ndios, ta xí'ín ñ_a va'a kée na ná na'a n_a ñ_a miían ndaa kuiti n_i nandikó iní n_a sa'á kuachi kée na. ²¹ Ta sa'á ñ_a dána'í dión, sa'á ñ_oó n_i tiin ta Ísrael yu'u noo náka_i ve'e ñ_o'o ká'ano ndu. Ta n_i ka'án rá ka'ání rá yu'u. ²² Tído n_i chindeé vá ñ_aá Ndios, sa'á ñ_oó takí i_i vái nda viti ín xí'oi kuendá noo ñayuu ko ndáya'i, xí'ín noo n_a ndáya'i. Ta ka'ín

xí'ín ná tátò'on nì ka'an profeta xí'ín ña nì ka'an Moisés sa'á ña kánian koo, ²³ chi nì ka'an na yó'o ña ndo'o naní nío na kakuu Cristo, dá kuu na, dá míí ná kakuu na nataki míí noó, dá kían dátoon na noó ñayuu, dá naní'í na Israel xí'ín na ko kúu na Israel ña kàki na —kaá Pablo.

Kóni Pablo ña kandísa rey Agripa to'on va'a sa'a Jesús

²⁴ Tá xí'o iì vá Pablo kuendá sa'á ña ndó'o na, dá nì kayu'ú Festo, ta kaá ra:

—iPablo, nì ndulóko va yo'ó nì kee ña kua'a téi ña ndichí nì dakuá'ón!

²⁵ Dá nì kaa Pablo:

—Ko ndúlóko ta'on yu'u, tatá Festo, chi to'on ká'an yu'u kúu ña ndaa, ta kían to'on ndichí. ²⁶ Ta sa ná'á vá míí rey xaan sa'á ña yó'o. Sa'á ñoó kándéé iníí ká'in ña yó'o noo ná. Chi kándaa inií ña ná'á va'a va na sa'a ndidaá kúu ña yó'o, chi ko kúu de'é ta'an vaan. ²⁷ ¿Á kándísa ní, rey Agripa, to'on nì taa profeta? Sa ná'á vá yu'u ña kándísa nían —kaá na.

²⁸ Dá nì kaa rey Agripa xí'ín Pablo:

—Ndadá cháá vá, dá kandeéon xinó ini yu'u ña kakuu iin ta kuendá Jesús.

²⁹ Dá nì kaa Pablo:

—Tá cháá o tá kua'a nì kamani, tído xíkai noo Ndios ña o duú iin tó'ón míí ní ná nduu kuendá Jesús, ná nduu ta'ani ndidaá na ndéi seídó'o to'on ká'in yó'o kuendá Jesús, tátò'on kì'o kúu yu'u. Tído ná dá'a ni kandiko ndá'a ná tátò'on kì'o ndó'o yu'u ndíko ndá'í.

³⁰ Tá nì ndi'i nì ka'an Pablo to'on yó'o, dá nì ndakuín ndichi rey ñoó xí'ín Festo ñoó, xí'ín ñá

naní Berenice, xí'ín ñayuu ndéi xí'ín ná ñóó. ³¹ Dá tá ñi kankuei xoo ña kua'an ña, dá ñi kasá'á ndátó'ón tá'an na, ta kaá ña:

—Ni iin tó'ón ta'on ña'a kini ko ní kée ña káa. Ko káni ta'an vaan ña kuu ña, ta ni ko kánian kakañ ña ve'e kaa —kaá ña.

³² Dá ñi kaa rey Agripa xí'ín Festo:

—Kuu va dáyañ yó ña káa, ní kúu. Tído ñi xiká ña ña keyíko mií César sa'a rá —kaá ña.

27

Dí'a ñi kuu tá ñi chikaa ini ña né'e choon ña tanda'á rá Pablo ko'on ña ñoo Roma

¹ Dá ñi chikaa ini ña né'e choon ñoo tanda'á rá ndu'u ko'on ndu xí'ín barco chí kuendá Italia. Sa'á ñoo ñi ñakí'o ra Pablo xí'ín dao ka ña ñó'o ve'e kaa noo ndá'a ta sa'ándá choon noo iin ciento soldado naní Julio, ta ña yó'o nákañ tein iin ta'ándá soldado naní Augusto. ² Dá ñi kaa ndu ini iin barco ñi kii ñoo Adramitio, chí sa iin nduu ña ña nadaon rá ko'on ña noo nákuíta barco sa'an chí kuendá Asia dí'a. Dá ñi kee ndu kua'an ndu. Ta né'e tá'an ndu xí'ín iin ña naní Aristarco. Ta kúu rá iin ña ñoo Tesalónica, ña nákañ chí kuendá Macedonia dí'a.

³ Tá ña iin ka kuu, dá ñi sañ ndu iin ñoo naní Sidón. Dá ñi ku'u ini ña naní Julio ñoo sa'a Pablo, chí ñi sonó rá ñi sa'an ña noo ndéi ña né'e tá'an va'a xí'ín ná ndéi ñoo ñoo. Dá ñi chíndeé ná Pablo.

⁴ Dá ñi kaa tuku ndu ini barco ñoo, dá ñi kankuei ndu ñoo Sidón ñoo kua'an ndu. Dá ñi kañ ndu iin xoo yúku iin ini ñaño'o naní Chipre, ta ñi kandoan chí xoo íti dí'a, chí kána nda'o tachí xoo noo ñi ka'an ndú ko'on ndu. ⁵ Dá ñi ya'a yati ndu chí kuendá Cilicia xí'ín Panfilia. Dá ñi sañ ndu ñi noo

ndu ñoo ká'ano naní Mira, ña nákaa chí kuendá Licia di'a.

⁶ Ta ñoo ni naní'i ta sa'ándá choon noo soldado ñoo iin ka barco, tá'an kirá ni kii chí ñoo naní Alejandría, chí kiróón kúú rá kua'an chí Italia. Dá ni dakáa ra ndu'u ini róón. Dá ni kee ndu kua'an ndu. ⁷ Ta sa ni kukua'á nda'o kuu kua'an ndu xí'in barco ñoo noo taño'o, chí kueé nda'o kua'an ra. Ta kúú xí'in kua'á nda'o tandó'ó, dá ni saá ndu noo xito ndaa tá'an xí'in ñoo naní Gnido, chí kána ió tachí déen noo kua'an ndu. Ta ko kuú ta'on ko'on ndaa ndu. Sa'á ñoo ni kaḡ ndu sata iin yúku iin ini taño'o naní Creta. Dá ni saá ndu noo xito ndaa tá'an xí'in ñoo naní Salmón, ña nákaa yúku Creta ñoo. ⁸ Ta dión xí'in tandó'ó daá vá xíka ndu kua'an ndu yati yu'ú taño'o ñoo. Dá ni saá ndu iin xían naní Puerto Va'a yati noo nákaa ñoo naní Lasea. ⁹ Ta kúú sa kua'á nda'o kuu xíka ndu noo taño'o kua'an ndu. Kúú sa ni kasá'a io nda'o ió ña kían kaka ndu ko'on ndu noo taño'o, chí sa kua'an kuyati va yoo vixi, dá kasá'a kána cháá ka tachí déen. Sa'á ñoo ni ka'an ni'ini Pablo noo ñayuu ñoo, ¹⁰ ta kaá na:

—Ñani, kándaḡ inij ña io nda'o ió ña ndo'o yó tandó'ó noo ko'on yo, chí naá vá barco yó'o xí'in ndidaá ña'a ndío rá kua'an ra. Ta o duú ña yó'o oon ni, chí io ta'ani ió ña kuu yo —kaá na.

¹¹ Tído ko ní kékuendá ta'on ta sa'ándá choon noo soldado ñoo ña ni ka'an Pablo, chí ni kee cháá ka ra sa'á ña ni ka'an sato'o barco ñoo xí'in ta dákáka ra ña ná ko'on ra. ¹² Ta sa'á ña kían iin xían noo ko vá'a kandita barco yoo vixi, sa'á ñoo kua'á nda'o ta ñoo ni kandoo ra ña va'a cháá ka ña ná ko'on ra, nde'á á kandeé rá kasandaá ra iin ka ñoo

naní Fenice, ña nákaa mií yúku naní Creta ñoo, dá nakuiin va'a barco ñoo, dá ná kandati ra nda ná ya'a yoo vixi, ká'an rá. Ta ñoo Fenice ñoo nákaa chí xoo noo kéta ndiandii tá ni ini.

Di'a ni kuu tá ni ndo'o ndu tandó'ó ká'ano ni kee tachí déen

¹³ Ta kueé vá ni kasá'á kána tachí. Sa'á ñoo ni ka'án ñayuu ña kuu va kaka na ko'on na, táto'on nákanini na kee na. Dá ni taó ná kaa vee ña kúu freno barco ñoo. Dá ni ki'in ndu tátuu yatí ndu kua'an ndu yú'u yúku naní Creta ñoo. ¹⁴ Tído cháá vá ni sa'an ndu, kúu ni kasá'á vá kána tachí déen, ta vei ña chí yu'ú taño'o di'a, chí vei ña xoo kuá'a noo xínkoo ndiandii, ta naníán Euroclidón. ¹⁵ Ta kúu ni kasá'á né'e tachí déen barco ñoo kua'an ra. Ta sa'á ña ko ní kúu ka dákáka ndu barco ko'on ndu ni'i ndú ñoo'ó ichí, sa'á ñoo ni dayáa va ndu barco né'e ñaá tachí kua'an.

¹⁶ Dá ni ya'a ndu sata iin yúku ló'o íin ini taño'o naní Clauda. Ta ko kána ni'i ta'on tachí ñoo. Ta kúu xí'in kua'á nda'o tandó'ó, dá ni kandeé ndú ni nadítá ndú barco leé ni nachí'i ndu ra ini barco ká'ano ñoo. ¹⁷ Dá tá ni ndu'u barco leé ñoo, dá ni kató toon ra barco ká'ano ñoo xí'in yó'o ndéé. Dá ni ndutoon rá. Tído ni yu'ú ra ña ko'on ra karnee ni'ini rá tein ñotí noo naní Sirte. Sa'á ñoo ni danóo ra dá'on tánee diní barco ñoo. Dá ni dayáa ra barco kane'e tuku ñaá tachí ko'an.

¹⁸ Ta kána ii vá tachí déen tá ni tuu noo iin ka kuu. Sa'á ñoo ni kasá'á dao taa ñoo taó ra ña'a ñó'o ini barco ñoo satá raán kua'an ini taño'o. ¹⁹ Tá ni kasandaá kuu óni, dá ni kasá'á ndú taó ndu ña'a kéchóon mií barco ñoo satá nduán kua'an ini taño'o.

²⁰ Ta kúú kua'a vá kuu kō ní xini ndu ndiandii ni tiño. Ta sa'á ña ndó'o nda'o nío ndú ni kee tachi déen ñoó, sa'á ñoó ni sa'anda va ini ndu ña koó ka tandeé ini ña kaki ndu. ²¹ Tá ni ndi'i ni ya'a kua'á kuu kō ní sásá'an ndu, dá ni nakuín ndichi Pablo tein ta ñoó. Dá ni kaa na:

—Tá ní seídó'o ndó ña ni ka'in xí'ín ndó ña kō vá'a kankuei yó noo naní Creta, dá kían o ndó'o ta'on yó tandó'ó yó'o, ta ni o naá ta'on ña né'e barco yó'o, ní kúu. ²² Tído viti ká'an ni'inii noo ndo ña ndeé koo ini ndo, chi ni iin tó'on ta'on yó o kúú, va'ará ná naá barco yó'o. ²³ Chi sakuaá viti ni sa io iin ángel xí'ín, ta ni kii na noo mií Ndios, na ndaño'o yu'u, na kéchoon yu'u noo. ²⁴ Dá ni kaa na xí'ín: “Pablo, o sa yu'oon, chi kánian nakuijon noo César. Sa'á ñoó dákaki va Ndios ndidaá ñayuu vei xí'on ini barco yó'o”, kaá na xí'ín. ²⁵ Sa'á ñoó ndeé koo ini ndo, ñani, chi kándisa ndaa yu'u ña kee Ndios táto'on k'i'o ni ka'an ángel ñoó xí'ín. ²⁶ Tído miían saa barco yó'o tuu rá iin yúku ín ini taño'o —kaá Pablo.

²⁷ Ta kúú sa ni xino va uxi komi kuu yá'a ndu taño'o naní Adriático kua'an ndu. Ta xoo di'a xoo di'a kí'in barco ñó'o ndu kua'an ra kée tachi. Tá ni kuu dao ñoó, dá ni kandaá ini ra kéchoon xí'ín barco ñoó ña sa natuu yati ndu kua'an ndu yu'ú taño'o noo kúú noño'o. ²⁸ Sa'á ñoó ni chiki'ó ra ndi k'i'o konó nákaa takuií ñoó. Dá ni katóni ini ra ña kían oko nda'á. Dá xika barco kua'an ra cháa ka chí noo. Dá ni chiki'ó tuku ra ndi k'i'o konó. Dá ni kandaá ini ra ña ndadá sa'on va nda'á kían. ²⁹ Sa'á ñoó ni yu'ú ra ña tuu tá'an barco ñoó xí'ín yuu ná'ano ndíta yu'ú taño'o ñoó. Dá ni chirkuei ra ndin komi kaa ve chí satá di'a barco ñoó, dá ná

katuu rá. Dá n̄i kasá'á rá seí nda'í ra noo Ndios ña ná tuu noo kíi.

³⁰ Dá n̄i kasá'á ta kéchóon xí'in barco ñoó kée ra ña ñó'o ra taán rá kaa vee chí noo di'a barco ñoó, tído barco leé ñoó vá taó ra ñó'o ra, dá kuino ra dákaki ra mií rá, ká'an rá.

³¹ Kúu n̄i kasto'on Pablo xí'in ta sa'ándá choon noo soldado, xí'in mií soldado, ta kaá na:

—Tá ná o káño'o ta kaa xí'in yó ini barco yó'o, dá kían o káki ta'on ndó —kaá na.

³² Dá ví n̄i sa'anda soldado ñoó yó'o ndíko barco leé ñoó, dá n̄i yaa ra kua'an ra noo taño'o.

³³ Dá tá sa kua'an tuu noo, dá n̄i ka'an Pablo xí'in ndidaá kúu ta ñoó ña ná kasá'an ra, ta kaá na:

—Sa n̄i xino uxí komi kuu ndéi ndó né'e ií ndo xí'in ña ná kani ini ndo, ta ni lú'u ví ña'a ko ní seí ndo. ³⁴ Sa'á ñoó seí nda'avíi noo ndo ña kasá'an ndó, dá nani'i ini ndo cháá, dá chí ni iin tó'on ndó, ta ni iin tó'on idí diní ndo o naá —kaá na.

³⁵ Tá n̄i ka'an Pablo dión, dá n̄i tiin na iin pan. Dá n̄i nakí'o na ndivé'e noo Ndios noo ndidaá kúu ta ñoó. Dá ví n̄i sa'anda naán. Dá n̄i kasá'á seí naán. ³⁶ Dá n̄i ndundeé ini ndidaá ka ta ñoó. Dá n̄i sasá'an ta'ani ra. ³⁷ Ta ndidaá ndu'u, na n̄i sa ño'o ini barco ñoó, n̄i sa kuu ndu uu ciento oni díko sa'on iin. ³⁸ Dá tá n̄i ndinoo ini ndu n̄i sasá'an ndu, dá ví n̄i taó ndí'i ra tirió ñó'o ini barco ñoó n̄i sata raán noo taño'o, dá n̄i kandaá cháá ña vee rá, dá n̄i naxinkoo rá lú'u ka noo takuíi.

Di'a n̄i kuu, dá n̄i natáni barco ñoó n̄i kee takuíi

³⁹ Tá n̄i tuu noo, kúu ko ná kani ií vá ta ñoó ndá yúku kíán. Tído n̄i xini ra iin ndá'a taño'o náka sa'a yúku iin ñoó, ta ñoó ndéi ñotí. Dá n̄i ka'an rá ña ndá ndi kuu kandeé rá dákaka ra barco ñoó ko'on ra

nda ñoó. ⁴⁰ Sa'á ñoó ni sa'anda ra yó'ō ndíko kaa vee ñoó. Dá ni kandooan ini takuií. Dá ni ndaxí rá yó'ō ndíko yíto, kirá dákáka ra barco ñoó, dá ni naxino ra ini takuií, dá kuu kao tuku ra barco. Dá ni dakáa ra dá'on, tá'an ña tánee chí xoo noo di'a barco ñoó. Dá ni naki'in barco kua'an ra ni'i ra noo ndéi ñotí ñoó.

⁴¹ Tído ni saá ra ni tuu rá noo ndéi iin tu'u ñotí ini taño'o ñoó, chí kíán noo náki'in tá'an noo takuií ñáni tá'an. Ta ñoó ni saá noo barco ñoó ni sarneean tein ñotí ñoó. Sa'á ñoó ko ní kuu kasandaá ra nda yú'u taño'o ñoó. Ta sa'á ña ndée téi ñáni takuií chí sata di'a barco ñoó, sa'á ñoó ni kasá'á cháchi rá.

⁴² Dá ni kandoo ndidaá soldado ña ka'ání rá ndidaá ta kua'an ve'e kaa né'e ra kua'an ra, dá ni iin tó'on rá ná o kuíno dítá rá kasandaá ra nda yú'u taño'o. ⁴³ Tído kóni ta sa'ándá choon noo soldado ñoó ña dákaki ra Pablo. Sa'á ñoó ko ní sónó ta'on ra ña koo dión. Dá ni sa'anda ra choon noo ndidaá ta ti'a dítá ña ná kee ra ini taño'o, dá ná kasandaá ra noño'o ichí. ⁴⁴ Dá ni kaa ra xí'in ra ko tí'a dítá ña ná tiin ra tabla o tá'í barco, dá ná kasandaá ra noño'o ichí, kaá ra. Ta dión ni kee ndu, ta kúu ndidaá vá ndu'u ni kaki.

28

Di'a ni kuu tá ni sa ndei ndu noo naní Malta

¹ Tá ni ndi'i ni kasandaá ndi'i ndu yú'u taño'o ñoó, dá ni kandaá ini ndu ña yúku ñoó naní Malta. ² Dá ni ku'u ini ñayuu ndéi ñoó sa'a ndú'u, chí ni sa'on na ñó'o, dá ni kana na ndu'u ña ná natuu yati ndu nadaá ndú, chí koon dai, ta vixi nda'o.

³ Dá n̄i sa'an ta'ani Pablo n̄i dataká na cháá títo n̄i taán ná noo k̄éi ñó'o ñóó. Tído tá n̄i taán ná ra, kúú n̄i keta iin koō déen tein rá, ch̄i n̄i kasá'á ndīi ri. Kúú n̄i tiin rí ndá'a ná.

⁴ Dá tá n̄i xini na ndéi Malta ñóó ña tákaa koō ñóó ndá'a Pablo, dá n̄i kasá'á ndátó'ón tá'an mīi ná:

—Mīian ndaa iin taa sa'ání ndīi va kúú taa kaa, ndani ndó'o ra dión. Kō ní x̄í'í ta'on ra n̄i kee taño'o, tído o káki ta'on ra viti, ch̄i mīian chiya'i ra sa'á kuachi ra —kaá na.

⁵ Tído tá n̄i kidi ni'ini Pablo ndá'a ná, ta kúú n̄i kankao va koō déen ñóó noo ñó'o k̄éi ñóó, ta kō ta'ón ña'a n̄i ndo'o na n̄i kee rí. ⁶ Ndidaá kúú ñayuu ñóó ndáti ña nein ñí Pablo, o iin ndakána kankao na kuu na. Ta sa n̄i kuna'á vá ndáti ñayuu ñóó, tído koó ña'a ta'on n̄i ndo'o na. Dá n̄i nadaon na ña nákani ini na, ta n̄i kaa na ña iin ndios vá kúú ná.

⁷ Ta yati ñóó ndéi dao ñó'o iin taa naní Publio, ra né'e choon ñoo ñóó. Ta n̄i natiin va'a ra ndu'u, ta n̄i xito ñaa rá on̄i kūu. ⁸ Ta kándu'u tatá Publio ñóó noo x̄íto, ch̄i kú'u ra k̄ee kue'e d̄aa x̄í'ín tachí ní. Dá n̄i sa'an Pablo n̄i xito ni'ini ñaa ná. Tá n̄i ndi'i n̄i ka'an na x̄í'ín Ndios, kúú n̄i ch̄inóo na ndá'a ná sata rá. Ta kúú n̄i nduva'a va ra. ⁹ Tá n̄i kandaá ini ñayuu ndéi ñóó ña n̄i nduva'a taa ñóó, kúú kuá'á nda'o na kú'u n̄i sā noo ió Pablo, ta kúú n̄i nduva'a ta'ani na. ¹⁰ Kúú kuá'á nda'o ña man̄i n̄i kee ñayuu ñóó x̄í'ín ndu'u. Dá tá n̄i kasandaá kūu tiin tuku ndu barco ko'on ndu, kúú n̄i kemani ná ndu'u x̄í'ín kuá'á ña'a, ña x̄ínñó'ó ndú noo ko'on ndu.

Di'a n̄i kuu, dá n̄i sā ndu ñoo Roma

11 Tá n̄i x̄ino on̄i yōo n̄i sā ndei ndu ñoo, dá n̄i tiin ndu iin barco n̄i sā ín̄ n̄i sā ndati n̄i ya'a yōo v̄ixi. Ta n̄i kii ra chí ñoo ká'ano naní Alejandría, ta kándodó ūu yoko chí nōo ra. Iian naní Cástor, ta iin kaan naní Pólux. Dá n̄i kee ndu kua'an ndu. 12 Dá n̄i sā ndu iin ñoo naní Siracusa. Ta ñoo n̄i sā ndei ndu on̄i kūu. 13 Dá n̄i kee barco ñoo tátuu yati ra yu'ú taño'o kua'an ra nda n̄i kasandaá ndu iin ñoo naní Regio. Dá nda iin ka kūu n̄i kasá'á kána tach̄i vēi chí xoo sur di'a. Dá tá n̄i ya'a ūu ka kūu, dá n̄i sā ndu iin ñoo naní Puteoli. 14 Ta ñoo n̄i naní'í ndú dao ka n̄a kúu kuendá Jesús. Dá n̄i sēi nda'í n̄a nōo ndú'u ña ná kandēi ndu x̄í'ín ná usa kūu. Dá tá n̄i ndi'í ñoo, dá n̄i kee ndu kua'an sá'á ndú ñoo Roma.

15 Ta sā n̄i ni'í tó'on n̄a kúu kuendá Jesús ndei ñoo Roma ña vēi ndu, sa'á ñoo n̄i sā n̄a n̄i ni'í ná ndu'u ích̄i vēi ñoo naní Foro de Ap̄io x̄í'ín iin ka ñoo naní Ndin on̄i Tabernas. Tá n̄i xini Pablo ña n̄i kasáa n̄a kúu kuendá Jesús ñoo, dá n̄i nak̄i'o na ndivé'e nōo Ndios, ta n̄i ndundeé iní n̄a. 16 Dá tá n̄i sā ndu ñoo Roma, dá n̄i nak̄i'o ta sa'ándá choon nōo soldado ñoo t̄aa ñó'o ve'e kaa né'e ra kua'an ra nōo t̄aa dándaki ve'e kaa ñoo Roma. Tído n̄i sonó r̄a ña koo xoo Pablo iin ka ve'e, ta koo iin soldado kandaa ñaá rá.

Dí'a kua'an ña n̄i daná'a Pablo nōo n̄a Israel ndei ñoo Roma

17 Tá n̄i x̄ino on̄i kūu n̄i sā Pablo ñoo Roma, dá n̄i nakana na ta sá'ano Israel ndei ñoo Roma ñoo. Dá tá n̄i nataka ra, dá n̄i kaa n̄a x̄í'ín rá:

—Ñani, ni iin tó'ón ta'on ña'a kini ko ní kée yu'u x̄í'ín n̄a ñoo yo, ta ko ní ká'an ndava'i sa'a choon n̄i sa'anda n̄a sá'ano ve'á n̄i sā ndei sa na'á. Tído n̄i tiin ra yu'u ñoo Jerusalén, dá n̄i nak̄i'o ñaá rá nōo

ndá'a ta romano. ¹⁸ Tá ni ndi'i ni dandíchi ra yu'u, dá ni ka'án rá dáyaá ñaá rá, chi ko ní nání'i ta'on ra ni iin tó'on kuachij sa'a ña kánian kuui. ¹⁹ Tído ko ní xín ta'on ta ñoo yo, ta Israel, ña dáyaá ta né'e choon yu'u, sa'a ñoo ni xikai ña ná keyíko César sa'í, va'ará koó ña'a ndó'i xí'ín na ñooi. ²⁰ Ta ña yó'o kóni kasto'in xí'ín ndó, sa'a ñoo ni nakanai ndo'ó ni kasáa ndo, dá ka'in xí'ín ndó, chi sa'a ña kómíi tandeé iní táto'on ki'o ió tandeé iní noo dao ka na ñoo yo, na Israel, sa'a ñoo ndíko yu'u cadena yó'o —kaá na.

²¹ Dá ni kaa ta sa'ano ñoo xí'ín ná:

—Ni iin tó'on tuti ko ní nátiin ndu'u noo na ndéi chí kuendá Judea ña ka'an sa'a ní. Ta ni iin ñani yo ni kii ñoo ko ka'an kuachi sa'a ní. ²² Tído kóni ndu kueídó'o ndu ndi kaá ní sa'a ñayuu kándisa dión, chi iin ní kúu xián ka'an kini ñayuu sa'a ná —kaá ra.

²³ Dá ni kandoo ra iin kuu ña nataka ra kueídó'o ra Pablo. Tá ni kasandaá kuu dáá ñoo, kúu kuá'a nda'o ñayuu ni nataka ve'e noo ió Pablo. Ta nda na'a, ta kúu nda ni ini, ni daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios, chi kóni na ña xino ini ñayuu ñoo, dá ná kandisa na Jesús. Chi ni daná'a na táto'on ki'o dána'a ley Moisés, xí'ín ña ni ka'an profeta sa na'á. ²⁴ Ta dao ra ni kandisa ña ni daná'a Pablo, tído dao ra, ko ní xín kandisa. ²⁵ Ta sa'a ña ko ní náki'in tá'an nóo ñaxintóni rá, sa'a ñoo ni kasá'a nduta ra kua'an nó'o rá. Tído tá ko ña'a ka kankuei ra yé'é ñoo, dá ni kaa Pablo xí'ín rá:

—Ndaa va ni ka'an Espíritu ij Ndios xí'ín profeta Isaías tá ni kaa na di'a xí'ín na sa'ano ve'á:

²⁶ Kua'án ka'on di'a xí'ín ñayuu xaan:

Va'ará ndidaá ka vían ná kueídó'o ndó, tído o kátóni ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaá ka vían ndé'é ndó, tído o kándaá ta'on ini ndo.

²⁷ Dión ndo'o na chi ni ndukáxi nda'o níó ná.

Ta ko táj ta'on do'o na.

Ta ndadí ta'ani noo ná,

dá ná o koní na xí'ín noo ná,

ta ni xí'ín do'o na ná o kueídó'o na,

ta ni o kátóni ta'on ini na,

dá ná o nándió kuéi na noo yú'u,

dá nduva'i na.

Dión ni ka'an Espíritu ij xí'ín Isaías. ²⁸ Ta kana'á ndó viti ña tánda'á Ndios to'on va'a, ña ká'an sa'a ndi kee na dákaaki na yó, kua'an noo na ko kúu na Israel, ta noón di'a kúu na natiin va'an —kaá Pablo xí'ín rá.

²⁹ Tá ni ka'an Pablo to'on yó'o, dá ni kasá'á dándichi tá'an mií ra Israel ni kee ra kua'an ra. ³⁰ Ta ni sa io Pablo uu kua toon ini ve'e ni xiin ndodó ná ñoó. Ta sa natiin va'a na ndidaá ñayuu sa sáa sa xito ni'ini ñaá. ³¹ Ta ni daná'a na noo ñayuu ñoó sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta ni daná'a ta'ani na sa'a sato'o yo Jesucristo. Ta ko ní yu'ú ta'on na ka'an na, ta ni iin tó'ón ñayuu ko ní chítuu noo dána'a na.

**Tuti yó'o kúú to'on Ndios, ta xí'o ña kuendá
sa'a Jesús
New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mx:Mixtec,
Tezoatlán)**

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Tezoatlán

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Tezoatlán [mxb], Mexico

Copyright Information

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Tezoatlán

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 13 Jul 2024 from source files
dated 29 Jan 2022

b81ac6b3-0ad5-5336-8d42-4c2703b04e9f